Poštarina plaćena u gotovu.

NovaRevija

Vjeri i Nauci

NOUVELLE REVUE

de vie religieuse et intellectuelle

Izdavaju profesori franjevačke bogoslovije u Makarskoj

Uređuje Dr. fra Božo Vucić

Izlazi 6 puta na godinu. Cijena D 60. Za đake D 30. Za inozemstvo D 75. Uprava: Franjevački samostan Makarska. Nova Revija parait six fois par an. Les questions de vie religieuse et intellectuelle dont elle s'occupe, y sont traitées en croate ou en slovène; les résumés et les titres de tous les articles ainsi que la cronique religieuse en Yougoslavie sont aussi en français ou en latin. Prix d'abonnement: Yougoslavie, 60 Etranger, 75. Rédaction et administration: Makarska, Couvent des Franciscains Dalmatie, Yougoslavie.

Br. 3-4 Makarska 1936 God. XV

SADRŽAJ:

Str.

Dr Ivanov: *Slika komunističke metode u pobijanju vjere* — La methode communiste dans la campagne antireligieuse . . . . . 145—159

O. Blaž Štefanić: *Neznanstveni, sektarski marksizam — korijen komunizma* — Le marxisme sectaire, est la racine du communisme 160—175

Fra Ante Cikojević: *Neispravne misli o vjeronauku u školama* — Les idées fausses au sujet de l' enseignement de religion dans l' école . . . . . 176—193

Dr. fra Ante Jadrijević: *Gdje se je nalazio Riditio(n), biskupski grad sv. Aurelija?* — Où était Riditio(n), ville épiscopale de St. Aurelius? . . . . . 194—204

Dr. fra Krsto Kržanić: *Solilokvij Franjine Gospođe Siromaštine* . . . . . 205—222

Kulturni pogledi: »Popularna Biblioteka« (Pobi) tipičan primjer skroz neznanstvenog i neistinitoga pisanja. — Popularna Biblioteka (Pobi), Đuro Bratić i postanak života. — Djevojka pod vladavinom židovskih komesara u Rusiji. — Sudbina ruske učeće mladeži. — Čovjek i majmun. — Madžarske žene protiv spaljivanja mrtvaca. — Krvolok Bela Kun. — Liječničko društvo sv. Luke u Francuskoj. — Neki veliki kršćanski liječnici i liječnice sveci u 19. vijeku. — Anatomija i kršćanstvo. . . . 223—236

Književni pregled . . . . . 237—247

Vjesnik . . . . . 248—253

Chronique religieuse en Yugoslavie 254

Kratke ocjene knjigâ poslatih Uredništvu 255—256

NOVA REVIJA

God. XV Makarska 1936 Broj 3-4

Dr Ivanov, Zagreb:

Slika komunističke metode u pobijanju vjere

RÉSUMÉ. — La methode communiste dans la campagne antireligieuse. — Les victimes du régime soviétique sont innombrables. — Au lieu de créer le paradis terrestre, comme ils le disaients ils ont imposé la dictature d' un parti insignifiant à toute la population de 150 millions. Tous les postes d' une importance quelconque sont occupés par les Juifs, de sorte que les Juifs dominent sur la Russie slave. — La persécution en Russie a produit une réaction: on sent besoin de la vie religieuse plus que jamais. — Ils se servent des mensonges contre l' Eglise, mais qui son réfutés immédiatement par leur invraisemblance elle même. — La grande utilité du sacrement de pénitence, attaquée par les marxistes juifs. — Ils sont acharnés contre la construction des églises à Zagreb où nombre d' ouvriers trouveront du travail; mais ils aiment mieux attaquer la religion que de donner du travail à l' ouvrier! — Ce ne sont pas les marxistes qui travaillent pour l' ouvrier à Zagreb mais c' est l' Eglise, comme partout. — Les marxistes juifs ne peuvent pas entendre la cannonisation de Thomas Moorus, et ils ne veulent pas recevoir le fait historique qu' il est tué quisqu' il ne voulait pas renier Dieu et son Eglise. Ils n'a rien avec les communistes juifs d' aujourd' hui.

1 Žrtve sovjetskog režima

Komunistički kalendar pod naslovom: »Naš Kalendar 1936«, koji su za skupe novce tiskali u zagrebačkoj tiskari: »Grafika« ima svrhu da u našem hrvatskom narodu potkopa temelje današnjega društvenoga poretka i da na njegovim ruševinama sagradi komunistički raj, sličan onome u Rusiji. Dakako, da su komunistički pisci prikazali boljševičku Rusiju kao raj na zemlji, dok današnji građanski poredak u cijelom svijetu prikazuju u najcrnjim bojama. Kakav mora da je taj zemaljski ruski ili bolje rekući marksističko-židovski raj u Rusiji najbolje dokazuju milijunske

žrtve, koje svake godine glad mori i to u onoj Rusiji, koja je nekoć bila, i pod slabom upravom carske uprave, žitnica Evrope. Samo komunisti mogu da imaju i drskosti i smjelosti govoriti o zemaljskom komunističkom raju, kada oni sami priznaju, kako su u nekoliko godina pobili ništa manje nego 815.000 seljaka i 192.0000 radnika. Mogu li se ovake grozote počinjati pod krinkom slobode proletarijata: radnika i seljaka?! Znamo da komunističke vođe ne boli duša, što su svoje ruke okaljali krvlju više nego 355.000 intelektualaca raznih zvanja; što su pogubili 31 biskupa i nadbiskupa, 3.000 svećenika i 8.000 redovnika i redovnica; ali je žalosni barometar i za naše društvene prilike, da se mogu, bez velikih poteškoća, na opću narodnu propast, širiti ovako pogubne metode pod janjećim runom.

Žao nam je šta strada naš bratski slavenski ruski narod pod nezapamćenom tiranijom i to ne svojih usilnika nego pod židovsko-marksističkom strahovladom, koja bez savjesti s ogromnim propagandističkim sredstvima — osobito novcem — hoće silom da poruši današnji poredak u svijetu. Da su u Rusiji na djelu u velikoj većini samo Židovi, vidi se iz ovih imena.

2 Rusija židovsko-marksistička podvornica

Načelnik ruskoga privrednoga života je Židov Kubišev, ministar vanjskih posala je Židov Litvinov, ministar za vanjsku trgovinu je Židov Rozenholc, ministar saobraćaja Židov Ruhimović, ministar narodnog gospodarstva Židov Jakovljev, ministar rada Židov Cihon, ministar opskrbe Židov Grassmann. Današnju tajnu policiju — G-P-U — vodi kao načelnik nežidov Menšinski, ali ima dva Židova zamjenika Jagodu i Agranova. Javna je tajna, da je Židov Jagoda pravi vođ ruske tajne policije. Rusku laku i tešku industriju opet imaju samo Židovi u svojim rukama. Isto tako državno bankarstvo, građansko zrakoplovstvo kao i vas prihod ruske žetve u rukama je Židova Rozenbluma. Istina je, da je vojno ministarstvo u rukama Rusa Vorošilova; ali gotovo svi politički nadzornici su — od najvećega do najmanjega — Židovi, koji su dodijeljeni vojsci, mornarici te još i ratnoj avijaciji. Staljin — ruski diktator —

iako nije Židov, prema mnogim pouzdanim informacijama, nije pravi diktator Rusije nego njegov djed Židov Kaganović, čiju je kćer oženio. Kaganovića susrećemo kao Staljinova zamjenika u najvažnijim poslovima sovjetske Rusije.

Ne može se dobra očekivati od ovakih korifeja komunističkoga pokreta za cijeli svijet. No, njihova snaga u Rusiji dokazuje neslogu, nesposobnost, kukavičluk bratske Rusije, koja se nije mogla da dosada riješi najvećih društvenih i slavenskih nametnika. Nije samo Rusija pokazala svoju nemoć prema ovim nasilnicima nego i vas svijet, koji se okuplja u Društvu Naroda, kada su poznatog krvoloka Litvinova kao predstavnika Sovjetske Rusije primili u Društvo Naroda. Vidi se koji pojam o časti o moralu imaju i evropski državnici, kada im ni obični ljudski ponos ne priječi da sa onakim ljudima raspravljaju o sudbini svijeta; kada je i slijepcima jasno, da komunizam načelno ne zna šta je časna riječ, i da baš on radi na propasti današnje i moderne i kršćanske civilizacije.

3 Sanguis martyrum semen christianorum

Komunizam je zakleti neprijatelj svake vjere, osobito kršćanske i katoličke. Državni bezbožni sovjetski režim hoće u krvi da zaguši svaku vjersku slobodu. Ne će ipak konačno uspjeti, jer postoji Bog, koji čuva svijet, a osobito čuva svoju Katoličku Crkvu. Tertulijanovo proročanstvo se dosada uvijek obistinilo: »Sanguis martyrum semen christianorum — krv mučenika, sjeme je kršćana«. Neka to stoji — ali je dužnost, i to stroga dužnost pred Bogom i pred Crkvom i pred narodom i pred državom, da svi kao jedan stojimo na braniku naših vjerskih i drugih kulturnih svetinja.

4 Komunistički falsifikat

Neki Kurt Tucholsky ruglu izlaže Sakramenat sv. Ispovijedi. On to čini na jedan prostački i glupi način, da može samo kod sličnih ljudi naći priznanje. Dakako, da je laž i neistina od početka do kraja. No komunistima i to dobro dolazi, samo da postignu svrhu. Događaj bi se tobože zbio u Francuskoj — Bretanji: »Neka dobra stara že-

nica, gledajući smrt pred očima, zamoli nekoga župnika da joj osigura stalno mjesto u raju od 80.000 francuskih franaka. Župnik bi doista bio uzeo ovu ogromnu svotu novca, obećajući bakici stalno mjesto u raju, te se je dao na trgovinu i na lakouman i rastrošan život. Biskup bi ga bio izopćio iz Crkve. No, kada je i on došao pred smrt — udarila ga kap — želio je povratak u Crkvu; ali biskup o njegovu povratku u Crkvu nije htio ni čuti. No kada se njegov rođak zauzeo kod biskupa za svoga bivšeg rođaka svećenika i kada mu je u izgled stavio pol milijuna dinara, tada bi se i biskup bio sklonuo da izopćenoga svećenika primi natrag u Crkvu i da ga pošalje u nekakvi fratarski samostan kao pokajnika, dok ne umre.«

5 U laži su kratke noge

Neznalačkoj i zlikovačkoj mržnji protiv vjere ništa ne smeta nemogućnost, nevjerojatnost ovakih komunističkih gatka, koje su svakome jasne. — U pretpostavci, da je ona žena, starica bila katolikinja i to prilično bogata, kada je ona mogla svećeniku da isplati 80.000 francuskih franaka, ona to, po nauci svoje vjere, nije smjela ni mogla učiniti. Ovakav njezin čin bio bi svetogrđe, kada ne bi bila ludost. Ona je morala znati, kao što i svako katoličko dijete zna, da se mjesto u raju ne osigurava novcem nego kršćanskim životom i dobrim djelima. To je najmanje znanje šta se u ovom pitanju od svakoga kršćanina traži. Nije moguće, da je ona pobožna žena i mjesto u raju onako realistički shvatila! Sve da je i shvatila, kako je mogla doći do take lude misli, da su baš mjesta u raju zavisna o volji njezina župnika, kada se ta mjesta daju po zasluzi dobrih moralnih djela; a svak zna da se ta mjesta novcem ne kupuju. — Još dalje pisac hoće da oblati i čast vjerničku, svećeničku i biskupsku. Tobože biskup ne će da primi natrag pokajanog svećenika?! To može samo luda i pokvarena pamet da iznese. Pokajanje je uvjet oproštenja u našem crkvenom administrativnom životu. Tekar mu biskup onda oprašta, kada dolazi u posjed njegova ogromnoga novca od pola milijuna francuskih franaka! Baš je to uprav u stilu komunističkoga života, koji osim novca, žene i želuca ne zna za

nijedno veće i korisnije dobro. Ovake stvari sa ogavnim crtežom V. Radauša ne će se razorno dojimati poštenih i naobraženih čitalaca; ali laž, kleveta, blaćenje tuđe časti, kod nasilnika u ljudskomu društvu još ih više potječe na razornu društvenu rabotu.

6 Korist svete ispovjedi

Slijepi i zavedeni pisci i komunistički agitatori ne vide nikakve koristi od Sakramenta sv. Ispovijedi, jer im je i on zapreka u širenju kraljevstva grijeha i opačine; ali su i sami bezvjerci uviđali (Voltaire) veliku odgojnu vrijednost ovog Sakramenta: »Ispovijed je moćna uzda, koja nas od zločina susdržava. Posebno je podesna da rasrđeno srce privede u luku mira. Ona se mora smatrati kao najpodesnije sredstvo i protiv potajnih grijeha.« — Protestanti se ne ispovijedaju. U tom mnogi od njih misle da su u boljem položaju od katolika. No najugledniji protestanti to najglasnije poriču. Sam je Goethe (Wahrheit und Dichtung, Kürschnersausgabe II, 7 104) o sebi kazao: »kako bi on svoje mnoge vjerske sumnje na ispovijedi bio popravio, samo kada bi ta ispovijed bila kod protestanata uobičajena«. — Engleski književnik protestant Fitz-William evo šta o Ispovijedi veli: »Može il se što slična igdje drugdje naći? U Ispovijedi savjest se uređuje, ne po ljudskom, nego po Božjem sudu. Ovdje je krivac sam tužitelj, ali istodobno on nije sam sebi sudac. I protestant može ispitivati svoju savjest ali to biva, jer se radi o sebi samome, i površno i obazrivo. Katolik ispitiva svoju savjest i ispovijeda se ispovjedniku onako kako zna da je kriv. Ispovjednik ga u ime Božje vlasti oslobađa od grijeha. Katolik je pokornik miran i veseo, jer je Bog njegovu stvar po ispovjedniku presudio. Protestanat nema ni te sigurnosti ni toga mira. Ispovijed je najdivnije sredstvo za duševno ravnovesje pri ispunjavanju mnogovrsnih dužnosti.«

7 Smrt popovima!

Komunistički ovogodišnji kalendar oborio se prirođenom žestinom na zagrebačkog nadbiskupa koadjutora Dr Alojzija Stepinca i to prigodom gradnje osam novih žup-

skih crkava u Zagrebu. Na prvi mah čovjek se čudi ovom napadaju sa strane komunista, koji su tobože zaštitnici interesa maloga naroda! Kada bi Bog dao te nadbiskup koadjutor mogao da u djelo provede svoju nakanu o gradnji crkava i župnih dvorova; pa ne bi li to bilo u interesu maloga naroda: radnika, obrtnika i sviju vrsta zanatlija?! Danas i radi toga stradamo, što ljudi nemaju dovoljno zaposlenja. Svakog onoga, koji danas ljudima može da dade posla, a s tim i poštenu zaradu trebalo bi pohvaliti i podupirati. Što je svakom jasno, eto to ne će da vide ni da priznadu naši vajni zatočnici radničkih i seljačkih prava — komunisti. Zašto im je trn u oku i nadbiskup i kaptol i svećenstvo i redovnici i redovnice i živa vjera i Bog. Ta oni su i privatno i službeno borbeni bezbošci. Žao im je, što nije došlo njihovo vrijeme pa da vođeni židovsko-marksističkom mržnjom već sada ne mogu nesmetano uništavati nevine žrtve. Ako to ne mogu nožem i revolverom da čine, čine to slikama u samome Kalendaru, gdje radnik u stavu mržnje i bijesa diže svoju osvetnu ruku i na našu ponosnu katedralu i na crkvu sv. Marka i na svećenstvo u roketama i na časne sestre milosrdnice. Kalendar piše: »Radnom narodu i gradskoj sirotinji ne trebaju nikakve nove crkve, ne treba im klerikalne propagande, ni zaglupljivanja!« Znamo da ne treba plaćenicima židovskoga i komunističkoga kapitala ni vjere ni crkve; ali baš to treba ne samo gradskoj sirotinji i radnom narodu, kakav je u većini više manje vas naš hrvatski narod, nego treba to svakome čovjeku, koji ima malo svoje ljudske svijesti, koju ne može zadovoljiti čovjek-zvijer bez obzira na Boga i na pravicu.

8 Koadjutor i zagrebački kler

Naš radni i seljački narod raduje se i ponosi se, što ima natpastirom Dr Alojzija Stepinca, potomka seljačke kršćanske obitelji. Nije došao na stolicu zagrebačkih nadbiskupa nikakvim kapitalističkim aristokratskim metodama nego zaslugom svojih svećeničkih vrlina. Ako iko ima srca za bijedu naših siromašnih slojeva, to je on ima i kao dijete, niklo iz seljačkoga naroda, i kao apoštol-svećenik po Srcu Božjem, jer po duhovnom naslijeđu zadojen je du-

hom Onoga, koji je rekao: »Žao mi je mnoštva!« Nepoznat je židovskim plaćenicima rad Dr Stepinca na karitativnom polju još prije nego je postao zagrebačkim nadbiskupom; ali zato živo ga i sa zahvalnosti osjećaju tisuće i tisuće zagrebačkih građana sa strane zagrebačkoga svećenstva: svjetovnoga i redovnoga, koje dnevno tisuće siromaha prehranjuje u zajednici sa dobrim vjernicima i sa našim požrtvovnim i revnim natpastirom.

Naši bi komunisti htjeli, da zagrebačke župske crkve rade samo biskupi, kanonici i svećenici, a ne i radni seljački narod. Rekli smo da takovi ništa do crkve i ne drže pa neka je slobodno onaki i ne grade. Oni su za to, da je ruše i da je obeščašćuju; ali ko vjeruje u Boga Oca i u Krista Sina Njegova, taj zna za dužnost gradnje crkava ondje gdje se potreba pokaže, tada su svi vjernici bez razlike dužni da se žrtvuju za gradnju svojih crkava, jer one nijesu ni za samoga biskupa, kanonika, svećenika i župnika nego za sve vjernike.

9 Bogatstvo zagrebačke crkve

Komunisti napadaju na bogatstvo zagrebačke crkve: »Zagrebačka nadbiskupija, zagrebački kaptol i druge brojne crkvene institucije na području nadbiskupije posjeduju ogromna imanja, šume, polja, vinograde, dvorove, kuće, banke i bogate riznice, pa ipak klerikalci neće da grade nove crkve iz vlastitih sredstava.« Znamo da plaćene i nauškane i zavedene komuniste želja vuče za dobrima zagrebačke crkve. Varaju se jadni, jer kada bi doživjeli pobjedu komunizma u Hrvatskoj, od svih ovih dobara ništa ne bi zapalo siromašni radni narod nego bi se ta bajoslovna (?) bogatstva sasula opet u židovsko-marksističke ruke, kojim bi po miloj volji haračio par židovskih povlaštenika; a od toga narodu nikakve koristi ne bi bilo. Ta i vrapci na krovu znadu, da je danas najteži položaj ruskoga radnoga naroda, koji stenje pod takvim ropstvom uslijed zvjerskih metoda, kao nikada u povijesti. Zašto su posute ruske granice radničkim kostima, ako ne za to, što su htjeli pobjeći iz komunističkoga raja; a crvena je vojska to silom svojih taneta zapriječila.

Ne ćemo ulaziti u apologiju crkvenih vremenskih dobara, jer je i to podvrgnuto i ljudskim slabostima i prednostima, ali se slobodno može kazati za sva crkvena imanja, ma kakovi bili nedostaci u povijesnom razvoju istih, da su više nego ičija druga služila općim društvenim interesima pri osnutku škola, zakloništa, bolnica, nahodišta, sjemeništa. Kada bi i naši komunisti imali srca, oni bi s priznanjem morali istaknuti veliko djelo našega Jubilarca i nadbiskupa Dr Ante Bauera gradnju dječačkoga sjemeništa i gradnju nadbiskupskih palača u Zagrebu, što ne služi ni njemu ni njegovima u ličnu korist nego sve to služi našem pretežno seljačkom radnom narodu i njegovoj brojnoj djeci, koja se odgaja i prosvjetljiva u onim zdravim i prostranim nadbiskupskim zgradama. Dakako i na ovaka su djela bezvjerci i Židovi i gluhi i slijepi; a to samo za to, jer njihovo lakomo srce nema ovih dobara za zator i kršćanskoga i hrvatskoga imena u našoj dragoj Hrvatskoj Domovini!

Komunisti traže od crkve i crkvenih ljudi i institucija da grade mjesto crkava sirotinjske stanove i bolnice, liječničke ambulante, sirotišta, obdaništa. Začudo, kako komunisti ne mogu i ne će da pogledaju i u lice svojih gospodara Židova, koji su i sa imanjem i sa novcem barem 80 puta jači nego li je Katolička Crkva u Jugoslaviji i sa kapitalom u novcu i sa kapitalom u posjedu; pa na njih nemadu smjelosti da se prizovu već se prizivlju na nezaštićenu Katoličku Crkvu i njezine ustanove. Uostalom u prvom redu briga oko ovakih stvari spada na državu, jer ona ima i moći i sredstava da se za to postara. Ona ubire poreze od svih građana pa i od crkve. Crkveni kapital nije izuzet ispod poreznoga državnoga zakona. Crkva u svojoj privatnoj inicijativi mnogo čini — a činiti će, ako Bog da i dalje još i više na korist i bijednih i siromašnijih. Nema nijedne crkvene kuće, na čijim vratima nema na dan možda i na stotine i stotine sirotinje; dok su kuće komunističkih vođa, pisaca i gospodara i s policijskim mjerama zaštićena i čvrsto ključem zatvorena pred ovakim bijednicima. Mi se tome i ne čudimo. Drukčije ne može biti. Ako čovjek u svakom siromahu ne gleda svoga brata po Bogu i po Kristu, tada on ne može imati srca za nj. Ko zna samo za ovu

zemlju i za njezine najniže i najviše užitke, taj ne može da ima shvaćanja za tuđu bijedu, koja mu samo veselje i užitak kvari.

Da su komunisti u Rusiji imali smisla za ljudske nevolje i kada bi danas oni imali smisla za to, zaista ne bi držali ruski 150-milijunski narod i u ropstvu i u gladu; dok se samo neznatna komunistička stranka sa svoja dva milijuna partijskih drugova tovi na žuljevima bijedne raje.

10 Katolički svetac Toma Morus

Naši komunisti ne dadu mira ni Papi ni svecima. Prošle godine je sv. Otac Pijo XI proglasio svecem uglednog engleskog državnika i mučenika Tomu Mora. Ni takove zgode naši boljševici ne puštaju u miru. Tu papinu odluku ovako su popratili: »19 maja 1935 primili su ljudi, željni čuda i parada, vijest: Da je Toma Mor, tvorac »Utopije« zapisan u registar svetaca. Buda u ulozi šefa generalštaba fašističkih balila, Venera kao vrlo moralna žena iz knjiga, Volter s kardinalskim šeširom na glavi — eto to je Toma Mor — Morus — među svecima... U doba kada san čovjeka Tome Mora prijeti da se ostvari na skoro cijeloj zemlji, htjeli su paradnim formulama crkvenog fetišizma da sakriju njegovu pravu ličnost. Pijo XI koji blagosilja svetog Tomu Mora proklinje istovremeno koji su se pojavili o ovom svijetu kao čista tvorevina Antikrista. I tako zemaljskog Tomu Mora treba da poništi nebeski Toma Mor. Ona namjera, međutim, neće moći da se ostvari. Jer oni koji su dostigli do cilja neće zaboraviti na one koji su u toku vjekova usadili u njihovu svijest koristan san i smjelost uprtu ka budućnosti, viziju čovječanstva.« (Sveti Toma Mor — Humanizam građanski i humanizam proleterski, 65—70; Naš Kalendar).

11 Svečeve zasluge

Čudna stvar, što naši komunisti hoće da vide svoga preteču ništa manje nego u svecu Katoličke Crkve. Da im to uspije služe se i lažima i neistinama, koje jedino neuke ili zlobne mogu da oduševe za njihove prozirne osnove. Papa Pijo XI imao je puno prava, kada je Tomu Mora

proglasio svecem katoličke Crkve. Povijesna je istina, koja je dokazana iz samih kraljevskih državnih arhiva u Londonu, da je Toma Morus kao kancelar engleskoga kralja Henrika VIII 18. VI. 1491 — 28. I. 1547 na stratištu samo radi toga poginuo, što se stavio na stajalište Katoličke Crkve, da je zakoniti brak nerazrješiv i da je sv. Otac Papa vrhovni pastir sv. Crkve i nitko drugi. Odlučnost značaja i čovjeka i katolika došla je u sukob sa kraljevskom voljom, koji je htio da mu se odobri razvrgnuće braka sa zakonitom ženom Katarinom aragonskom, a da se prizna onaj tobože brak, koji je on htio da sklopi i sa svoje strane već sklopio sa dvorskom damom Anom Bolenom, koju je poslije dao smaknuti radi nevjere. U isto vrijeme, kada je vidio otpor Pape Klementa VII, da mu ne će odobriti razvrgnuće braka, onda se kralj Henrik proglasio i vrhovnim glavarom Crkve u svom kraljevstvu. I puk i svećenstvo i plemstvo poklonilo se kraljevoj volji, osim rijetkih značajeva među koje moramo u prvom redu da ubrojimo kardinala Fišera i Tomu Mora. Sami ovaj eroički čin i kardinala i kancelara, kad i ne bi bilo drugih dokaza njihova ispravna i katoličkoga života, da su svojom krvlju zapečatili svoje katoličko uvjerenje i to protiv kraljevskoj i sili i krvoločnosti, zar ne bi zasluživao, da ih sveti otac Papa uzdigne kao uzor junaštva i vjernosti svim katolicima svijeta?! Engleski laik svetac nije samo u službi i Vjere i Pape svoj život žrtvovao nego ga je u takom svetačkom raspoloženju Bogu predao, kakva može da rađa samo Katolička Crkva. Kada je ovaj veliki i umni engleski državnik išao na stratište ispaćena lica, sijede brade, s križem u ruci i kada mu je neka dobra gospođa pružila čašu vina za okrepu, on joj je rekao: »Kristu su u njegovoj muci ponudili žuć i ocat, a ja zar da pijem čašu vina u mojim mukama?!«

12 „Utopija"

Zašto se komunisti zalažu za katoličkoga sveca sv. Tomu Mora (7. II. 1478.—6. VII. 1535)? U svoje doba napisao je veliki katolički svetac djelo pod naslovom: »De optimo reipublicae statu deque nuova insula Utopia« (1516), u kome je živo zagovarao obnovu državnoga i društvenoga živo-

ta. Makar da je bio i gospodin i plemić i aristokrata i prvorazredni parlamentarac i državnik vidio je i nepravdu i neshvaćanje pače i zloću državne uprave, koju su imali uglavnom aristokracija i plemstvo, pa je snatrio o savršenom državnom, zadružnom životu na jednom otoku, koji se zvao Utopija. Kada bi se ostvario život na toj njegovoj Utopiji (Engleskoj) novi i obnovljeni život u pravcu njegovih osnova, taj bi bio sretan i blažen, u kome bi vladala prava sloboda, bratstvo i jednakost. I on je zaista, koliko je do njega bilo, kada je bio kancelar engleskoga kraljevstva, nastojao da bude i pravedan i blagodaran i milostiv, osobito prema bijednicima i siromasima, jer su ga narodne nevolje ljuto pekle, te su iz njegove plemenite, dobre i svestrano naobražene duše nicale misli, koje su već davno bile nikle u evanđelju. Šta imade marksizam, lenjinizam i staljinizam zajedničkoga sa ovim velikanom?! Uprav ništa! Tolika je sličnost između sv. Tome Mora i njih, kolika je između noći i dana. Njegova je komunistička ili utopistička država zadahnuta općom bratskom ljubavi svih prema svima; a mi znamo, da u komunističkoj državi gospodari okrutna mržnja proletarijata, koja uživa u prolijevanju potoka krvi, pa i najnedužnijih građanskih i crkvenih žrtava. Toma Morus je u ovom djelu bio sin Katoličke Crkve te je zagovarao i vjerski i ćudoredni život onako, kako ga Bog i Vjera traže. Istina, on nije bio za to — a i ovo je zahtjev naše katoličke Vjere — da se ikoga sili na određeni vjerski život, jer je svaki čovjek u tom slobodan, ali je za se i za sve ljude dobre volje držao, kako bi morali da vjeruju u jednoga Boga, u besmrtnost duše te u vječnu kaznu i nagradu onkraj groba.

Iz ovoga se jasno vidi kolika je razlika između komunizma sv. Tome Mora i naših komunista, koji ne znaju za nikakav moral ni za kakvu vjeru već progone svaku vjeru kao i svaki ljudski moral. Ne znaju oni ni za Boga ni za besmrtnost duše, a pogotovo ne za raj ili pakao onkraj groba. Njima je raj samo ovdje na ovoj našoj jadnoj zemlji, a nebeski raj daju vrapcima. Ne smeta ništa što je Toma Morus bio za dokidanje privatnoga vlasništva u

svojoj idealnoj državi Utopiji; ali je zajedničko dobro moralo da bude u upravi i najmudrijih i najpoštenijih radi pravednosti razdiobe, da nikome ne može biti s pravom krivo; a kako je sa privatnom svojinom u sovjetskoj Rusiji, kada je ta svojina najodvratniji kapitalizam u rukama vlastodržaca i njihovih slugana dok neusporedivo velika većina ruskoga naroda strada i gine i od gladi i od žeđe i od bosotinje i od golotinje.

Ima jedan kršćanski katolički komunizam, koji je zajednički katoličkim redovnicima i redovnicama. On nije utopija i sanja nego stvarnost. I redovnici i redovnice su ljudi sa ljudskim manama i nedostacima; ali posebno Božje zvanje i prirođena sklonost za ovakav redovnički način života usposobljuje ih da žive u bratskoj zajednici bez vlastite svojine. Dakako, da se uprava redovničkih zajednica nalazi u osposobljenim, vještim i poštenim rukama; u koju se ni izdaleka ne mogu da uvuku zloporabe laičkoga komunističkoga života u rukama Žido-marksista.

13 »Sveti hadžiluk«

Sv. Otac Papa je po propisima rimskoga pontifikala — obrednika — na najsvečaniji način obavio preko sv. Mise proglašenje svecem sv. Tome Morusa u prisutnosti i engleskih odličnika i engleskih hodočasnika, ne računajući prisutnost svih diplomatskih zastupnika akreditiranih kod Svete Stolice kao i drugih brojnih i biskupa i vjernika i svećenika iz svih krajeva svijeta. Ovaj velebni čin evo kako u svojoj slijepoj mržnji komunisti opisuju: »Poslije hadžiluka svetoj odjeći u Trijeru i seobe naroda na svete izvore u Lurdu, odigrala se u punoj svečanosti u svetištu vatikanske crkve, pri svjetlosti hiljadu lampi, pantomina svetih vradžbina. U prisutnosti 40 hiljada lica, od kojih su 3000 bili Indusi u narodnoj nošnji, u prisustvu knjeginja, bivših kraljeva i diplomata, pretstavnika zemaljske vlasti Kvirinala otslužio je papa svetu misu kojom je pretvorio vino u krv i Tomu Mora u sveca.«

Komunisti neznalački napadaju na ono što je nama katolicima i milo i sveto. Oni ne znaju za pristojnost, koja bi im nalagala obzir i šutnju u ovakim pitanjima, koja n(

razumiju; ako već nisu toliko odgojeni da poštivaju tuđe svetinje. O čemu se zapravo radi i što je to da ih ovako snažno peče prigodom proglašenja svecem Tome Morusa? Najprije da vidimo šta znači ono podrugivanje sa hadžilucima svetoj odjeći u Trijeru i na svete izvore u Lurdu?

14 Trier i Lurd

Poznat nam je njemački stari grad Trier, osnovan još u rimsko doba za vrijeme rođenja Kristova pod imenom Colonia Augusta Trevirorum. Za vrijeme Rimljana on je bio carski i glavni grad pokrajine rimske Belgica prima. I sada je ovaj grad i u Novoj Njemačkoj vrlo važan i sa strateškog, trgovačkog, prometnog pa i umjetničkoga gledišta. Broji oko 70.000 duša, većim dijelom katolika. U njemu je najstarija katolička i uopće kršćanska katedrala, koja ima najznamenitiji kršćanski i katolički relikvijar i vrlo bogatu umjetničku crkvenu riznicu. U relikvijaru se još od XII vijeka velikom pobožnosti štuje sveta kabanica, kojom je Krist bio zaogrnut prigodom Njegove sv. Muke i koju su krvnici kockom među se podijelili (Matej XXVII, 35. To spominju i drugi evanđelisti). Štovanje Kristove kabanice ili odjeće vrlo je rašireno u Njemačkoj i u susjednim pokrajinama: Francuskoj i Belgiji. K ovoj odjeći, kada se izlaže, a to ipak biva vrlo rijetko, hodočaste milijuni vjernika. Godine 1891 pristupilo je ništa manje 1,925.130 vjernika na poklon Kristovoj odjeći. A svakom je poznato, da Bezgrješnoj Majci Božjoj u Lurdu dolaze milijuni vjernika na poklon, prošnju i zahvalu. I god. 1935 došlo je 1,100.000 hodočasnika. Šta se ima kazati o ovim svetim hodočašćima? U Lurdu događaju se tolika čudesa, što i sami bezvjerci i liječnici i inovjerci priznaju. Hodočašća su posve prirodna, ako se uzme u obzir vjera i pouzdanje u Bezgrješnu Djevicu kao Majku Božju i Majku našu, koja je baš u Lurdu izabrala svoje posebno mjesto, da u njemu obilatijom mjerom dijeli i vanjske milosti — ozdravljenja — svojim štovateljima; pače i mnogim bezvjercima i inovjercima. Čudesni značaj Lurda priteže svakoga čovjeka ili vjerovao ili ne vjerovao već prema tome, da li je prijatelj ili neprijatelj vjere.

Priznajemo da Trijer nije kao Lurd; jer trijerska čudesa nisu toliko na glasu niti su izdržala stručnu kritiku onako i u onoj mjeri kao lurdska. No ipak mnoštva putuju i u Trijer u tvrdoj vjeri, da radi štovanja trijerske sv. odjeće Bog dijeli bezbrojne milosti i čini čudesa. O tome imamo napisanih bezbroj djela ne samo pobožnoga nego i znanstvenoga sadržaja. Možemo li mi biti kritički stalni, da je ono zaista ona te ista kabanica, koja je bila na Kristu prigodom Njegove Muke? O tom pitanju napisana su čitava djela za i protiv toga. Prema tome, dakako, da je teško ustvrditi i kritičku stalnost mišljenja o ispravnosti tradicionalnoga mišljenja; ali to mnogo ne smeta vjeri pobožnih hodočasnika, koji sa svojim hodočašćem poglavito hoće da časte Krista Gospodina pod vidom odijela, za koje vjeruju da ga je On nosio. Također ni milosrđu ni dobroti Božjoj ništa ne priječi, da povodom ovakoga štovanja i čini čudesa i dijeli milosti. Ovaka dobročinstva Božja ne odnose se na predmet — odijelo — nego na vjeru hodočasnika, radi koje ih Krist Gospodin obilno pomaže. Ovako tumačenje ne uključuje nikakve ozbiljne poteškoće ni za vjeru ni za razum ni za povijesnu znanost o istinitosti Kristove kabanice. Komunisti se dakako sablažnjavaju, jer oni i ne znadu šta je vjera, šta li je povijesna znanost; a još manje šta je pobožna vjerska ćud ljudi, koja je i Bogu daleko draža i bliža nego li bilo koji tvarni predmeti, makar oni bili za vrijeme Kristova života njemu na službu. Bog Otac i Njegov Sin Krist Gospodin više cijene čovjeka i njegovu dušu nego čitav drugi svijet. Ta za čovjeka je Krist svoju Krv prolio!

15 Pretvorba

Za vjeru u vjersko pobožno čuvstvo krije se još viša zloća i preuzetnost u onim riječima: »otslužio je papa svetu misu kojom je pretvorio vino u krv i Tomu Mora u sveca.« Ta jetka ironija najbolji je dokaz komunističkog agresivnoga bezboštva, kome su pali žrtvom milijuni najboljih sinova našega slavenskoga ruskoga naroda. Oni se sa otajstvom Pretvorbe tobože u ime zdrava razuma i običnoga shvaćanja ljudi izruguju, jer mi znamo i vidimo, kako se vino u krv

ne pretvara ni krv u vino; ali nas običajni život ništa ne smeta, ako se nađe koja veća sila — sami Stvorac prirode — da to katkada i učini i to radi razloga nama i tajnih i nedokučivih. Papa svojom moći i snagom ne pretvara vino u krv niti li Tomu Morusa čini svecem, jer je on svoju svetost već prije 4 vijeka krvlju zapečatio. Ako papa to na sv. Misi čini, on to ne čini ni svojom moći ni na takav način, kako mu to komunisti predbacuju, nego to čini moći i vlasti Onoga, koji je rekao: »Uzmite i jedite; ovo je tijelo moje... Pijte iz njega — kaleža — svi; jer je ovo krv moja.« (Matej XXVI, 26). U sv. Misi i pape i svakoga svećenika snaga je Božja, koja se i povijesno i dogmatički i kritički utvrdila. Krist Sin Božji Svojom je moći pretvorio vodu u vino; mrtva Lazara uskrisio, samom riječi oluju umirio, pače sam svojom moći iz groba, premda je bio mrtav, izašao. Ni u ovom otajstvu Pretvorbe nije trebala nikakva veća sila nego je bila Kristova da ovaku moć dade kršćanskim svećenicima iz Svoje neizmjerne Božanske ljubavi na korist i na spasenje čovječanstva. Mi sažaljujemo svakoga onoga, koji stoji u sjeni smrti, grijeha i neznanja i molimo Gospoda, da i ove zavedene ljude privede na svijetlo vjere i Božjeg dana.

O. Blaž Štefanić:

Neznanstveni, sektarski marksizam - korijen komunizma

RÉSUMÉ. — Le marxisme sectaire, est la racine du communisme. — La situation dans le monde d' aujourd' hui est complexe. — Le programme des communiste est la doctrine matérialiste et antichrétienne des Juifs Marx et Engels. — Ce que c' est que le matérialisme historique. — Son affirmation que tout est matière est absurde puisque contraire à la saine raison et à la vie quotidienne. — La matière ne peut pas produire les idées. — La famille existe depuis que l' homme existe; elle n' est pas un produit des relations économiques; de même la foi. — L' homme croit partout et tousjours. La foi par conséquent n' est pas un produit des capitalistes. — Le même vaut pour les lois depuis les Babyloniens jusqu' à nous; les principes de loi sont tousjours les mêmes. — Dire que tout change est le même que de nier toute science, que d' affirmer des absurdités. Marx luimême reconnait l' absurdité de cette affirmation. — L' égalitè complète dans la société est reniée catégoriquement par Marx, Lenin, Staljin et par tous les autres qui ne sont absolument pas disposés de donner sa place aux autres. La théorie marxiste des valeurs contient des exagérations tendacieuses. — D' où la concentration du capitale. — Les métiers et l' industrie dans le système de Marx.

Današnje stanje čovječanstva moralo bi da zabrine svakog razboritog čovjeka, a osobito one, koji upravljaju sudbinom država. Kapitalizam, korupcija, isisavanje i izrabljivanje slabijega, besposlica, zategnutost politička i ekonomska između država i kontinenata; ukratko: *kriza kruha i morala* sve su to zla, koja danas pritišću poput more čitavo čovječanstvo i ne daju mu odahnuti. Nekoji se narodi u ovoj strašnoj neizvjesnosti očajno pitaju: kojim smjerom da krenemo? Drugi pak zaslijepljeni lijepim krilaticama i još ljepšim obećanjima kreću sasvim na lijevo i bez oklijevanja prionjuju uz komunizam, koji im obećaje »raj« na zemlji. U komunizmu vide neki jadnici jedini spas i izlaz iz današnje zamršene svjetske političke i socijalne situacije. Propast morala i ekonomije bratske nam Rusije ništa ih

nije opametila i ta zaslijepljenost će trajati doklegod se sami ne nađu u istom ponoru bijede i nemorala.

Program komunista

Komunisti viču na sve grlo: »Mi hoćemo svjetsku revoluciju, koja će osloboditi svijet od tiranije kapitala, a potlačene kolonijalne narode od njihovih ugnjetača i gulikoža. Mi zahtijevamo potpunu jednakost i slobodu: ukinuće staleža ili klasa, privatnog vlasništva i svake vlasti Božje i ljudske; ukinuće država i militarizma! Vlast mora, da prođe u ruke proletarijata u isključivu korist radne mase. Smrt kapitalizmu, smrt vjeri, koja nije drugo nego »opium naroda« i izmišljotina jedne klase (svećenika), koja je u službi kapitalista«. Ovi poklici prikazuju nam jedan potpuni socijalni program, koji komunisti hoće da izvedu potkopavajući tako temelje ljudskog društva na kojima ono počiva otkad opstoji. Ali sada nastaje pitanje: otkud komunizmu taj program? Komunizam ima svog oca u njemačkom Židovu Marksu (1818 — 1883). Njegova nauka »marksizam« sadržaje u sebi klice svih komunističkih zabluda. Komunizam je logični zaključak marksizma. Eksponenti kapitalizma su Židovi, koji u svojim rukama drže 85% svjetskog kapitala, a branitelji komunizma i gorljivi njegovi širitelji opet su Židovi: Kaganović, Radek i drugovi. Židov Marks, bezvjerac učenik kapitalističke škole Ricarda i Pequera, nije mogao, a da nam ne dade u klici sistem maksimalnog izrabljivanja radnika: komunizam. Komunizam je dakle kulminacija kapitalizma t. j. podržavljeni, kolektivistički kapitalizam u rukama nekolicine. Samo letimični pregled Marksova glavnog djela »Das Kapital«, njegov način pisanja, omalovaživanje svih duhovnih i moralnih vrednota, dovodi nas do zaključka, da je Marksov bog zlatni kumir, kao i modernim kapitalistima. Marksova sociologija bez pravde, poštenja, morala, zadojena hladnoćom Feuerbachovoga materijalizma predstavlja skupinu glavnih zabluda moderne filozofije i liberalne socijologije.

Imajući pred očima »Das Kapital, može se reći, da su srčika marksizma:

1. Historijski materijalizam.

2. Teorija o vrijednosti i višku vrijednosti.
3. Teorija o koncentraciji i katastrofi kapitala.
4. Teorija o krizama.

Iz analize pojedinih tačaka moći ćemo lako uvidjeti u koji nas ponor baca »Otkupitelj radništva«, Židov Marks!

1. HISTORIJSKI MATERIJALIZAM

Prema historijskom materijalizmu sve se razvija nužno po određenim, determiniranim prirodnim zakonima neovisno od ljudske slobodne volje, čovječjeg rada i nastojanja. Ovaj nužni razvitak po Marksovom svaćanju stalno nas dovodi do socijalizma, dotično komunizma kako hoće boljševici.

Historijski materijalizam naučava:

a) Nema nikakve razlike između duha i tvari (materije).

b) Od materijalnih produktivnih i ekonomskih odnosa zavise moralne, vjerske, filozofske, političke, pravne, umjetničke i t. d. ideje.

c) Nema nijedne stalne i apsolutne istine, nego sve se mijenja prema materijalnim odnosima.

d) Materija stvara ideje, a nisu ideja formalni razlog materijalnog napretka.

e) Jedino klasne borbe stvaraju novo i napredno društvo. Savršeno socijalističko društvo je bez klasa.

f) Napokon hist. mater. čovjeku niječe slobodnu volju i samostalnost duha u radu.

a) Materijalizam

Nauka, koja naučava, da nema nikakve razlike između duha i tvari, nego da je sve materija, a i sam duh, da nije drugo nego akomodacija iste materije, zove se materijalizam. Materijalizam tvrdi da su vidljive tvari i ono što mi nazivljemo duhom od jedne te iste naravi. Duh, dakle, ne opstoji, a moći te tobožnje duše: pamet razum, volja to su izlučine materije. Materijalizam niječe svaki dualizam između duha i materije, ali sve te tvrdnje ničim ne dokazuje. Sva naklapanja materijalista, kojima bi htjeli sve izvesti iz jedne prve bezoblične tvari, koja u raznim stvorovima prima drugi oblik života ili opstojanja, padaju u prah ispred

najobičnijih činjenica duhovne naravi našeg svakidanjeg života. Uzmimo na pr. našu misao, sud i zaključivanje. Sve ove riječi nam dokazuju jedan dosta zamršeni i neopipljivi proces savim druge naravi nego li je materija, te prema tome i njihov uzrok mora biti drukčije naravi. Materija mrtva ne može proizvesti misli kojih nema, jer nitko ne daje čega nema. (»Nemo dat quod non habet«). Nauka, koja niječe svaku duhovnu i moralnu vrijednost, nadgrobni život, Boga, besmrtnost duše i izjednačuje čovjeka sa životinjom, protivi se zdravom razumu, i jer ne drži ništa do ljudskog dostojanstva, ne zaslužuje uopće ljudske pažnje. Marksistički historijski materijalizam u prvoj svojoj tvrdnji je besmislen, nema za se nijednog dokaza, a svi su proti njemu.

b) Genealogija ideja

Historijski materijalizam tvrdi, da od ekonomskih odnosa proizlaze kao od svog jedinog uzroka ideje: vjerske, moralne, filozofske, pravne, umjetničke političke i t. d., ali prolistajmo svu literaturu najistaknutijih branitelja historijskog materijalizma od Engelsa do Staljina, ne ćemo nigdje naići na tuumačenje, kako se to zbiva. Sam Marks i ovdje se zadovoljava prostom tvrdnjom i nekoliko šupljih fraza, ali nam ništa ne kaže o tom interesantnom postajanju ideja. Raznovrsni materijalni produktivni odnosi sami po sebi mogu da u našoj pameti proizvedu svoju sliku ili odraz i ništa drugo, ali nikako ideju bilo koje vrsti. Do ideja i općenitih pojmova dolazimo jedino apstrakcijom t. j. posebnim duševnim procesom, kojim mi stvaramo sud o jednoj stvari u odnosu sa njezinim uzrokom, a koji je sasvim druge naravi nego li su ekonomski odnosi. Marks, kad je postavljao ovu tvrdnju, nije uopće računao sa iskustvom i znanstvenim istraživanjima nego naprotiv sve je svoje istraživanje prilagodio svom socialističkom idealu. On naprosto nateže povijesne činjenice, da bi sve protumačio u smislu svoje teorije« (Dr. B. Perović, Marksizam 28 str.).

Engels hoće da pomoću historijskog materijalizma protumači i sam postanak obitelji. Ali obitelj se najmanje da de rastumačiti nužnim materijalnim razvitkom i svesti na

ekonomske odnose. Znanost dokazuje, kako kaže Westermark, povjesničar ljudskog braka, da je i kod najdivljijih naroda uz najprimitivnije produktivne odnose, kao i kod najprosvjetljenijih naroda uz najnaprednije ekonomske odnose, obiteljska zajednica u suštini ista. Obitelj se osniva na nepromjenljivim naklonostima ljudske naravi, a ne na promjenljivosti ekonomije. Toga radi tko tvrdi da su ljudi u prastaro doba niske kulture živjeli u čoporima s neodređenim obiteljskim i sensualnim odnošajima, nanaša uvredu i povijesti i čovječanstvu. Iz ove neosnovane tvrdnje zaključili su komunisti, da treba prema marksizmu ukinuti i samu obitelj i svesti ljude na skupine sa skupnim, promiskuitetnim brakovima. Naravno da je ova ideja naišla na odobravanje kod svih moralnih propalica, a donekle i kod branioca moderne slobodne ljubavi. Komunističko vodstvo u Rusiji nastojalo je da ovo ozbiljno provede, ali u koliko su uspjeli, to im se je već i grdno osvetilo, jer su tako napali obitelj prvu i najglavniju stanicu čovječanstva. I sami su uzmakli pred strašnim posljedicama. Najmodernija etnološka istraživanja dokazuju, da je čovjek u prvom svom početku bio monogam t. j. jednoženja i da je sa svojom ženom živio čistim obiteljskim životom bez obzira na ekonomske prilike u kojima se nalazio.

Što se tiče vjere najmodernija otkrića u Egiptu i Babiloniji potvrđuju tvrdnju sv. Pisma, da je čovječanstvo u početku bilo monoteističko t. j. da je štovalo jednoga Boga, koga svako stvorenje može i mora da upozna preko stvorova i reda, što vlada u svijetu. Tek kašnja razvratnost, koja opet nije zavisila od ekonomskih odnosa, nego od pokvarenog ljudskog srca, unijela je politeizam, mnogoboštvo u mnoge narode. Kršćanstvo je opet povratilo vjeru u jednog Boga skoro svim narodima bez obzira na njihove raznovrsne ekonomske odnose, što najbolje dokazuje, da religija nije ovisna od ekonomije, a još manje, da ekonomski odnosi rađaju vjerske ideje. Ni pravne znanosti ne mogu da nastanu od ekonomskih odnosa. Hamurabijev zakonik, pravo starih Feničana, Egipćana, Grka, Rimljana, pokazuje da počiva na istim pravnim principima, načelima, kao i pravo najmodernijih država. Ne samo to nego je pravo tih starih

naroda na kojemu počiva juridička zgrada sadašnjice. Kroz hiljade godina puno su se puta promijenili ekonomski odnosi ne samo pojedinih naroda nego i čitavog čovječanstva, a ipak su pravna načela kroz vjekove ostala ista, obitelj, vjera, pravo a isto se može reći za moral tjeraju u laž Marksov historički materijalizam.

c) Sve se mijenja

Ova treća tvrdnja historijskog materijalizma: nema nijedne stalne i apsolutne ideje, proističe logičnim redom iz druge, već dokazane kao krive, da naime sve zavisi od ekonomskih odnosa. Ovi odnosi razvijaju se u okrugu materijalnih zakona. I jer se materija naravnim redom u svakom pogledu, pa i u ekonomskom, neprestano mijenja, mijenjaju se i od nje nastale ideje. Ovom tvrdnjom historijski materijalizam dolazi do svog vrška i niječe svaku pravu znanost. Iskustvo nam dokazuje, da se znanost osniva na prokušanim, stalnim, apsolutnim zakonima i istinama, a ne na ekonomskim odnosima. Kad bi bilo kako Marks uči, onda bi bilo nemoguće zaroniti u prošlost i proučavati budućnost, jer bi nam falio ideološki kontakt, veza između onoga, što je bilo, što je i što će biti. *Falio bi nam identitet shvaćanja i pojmova prošlih i sadašnjih generacija.* To znači, da je u filozofskom, moralnom, vjerskom, pravnom i t. d. smislu, za prijašnje generacije bio dio možda veći od cjeline, dobro ono, što je nama zlo; pravo, što je sada krivo; istina što je laž; lijepo, što je ružno; krepost, mana i slično. I to sve stoga, što su prije bili drukčiji ekonomski odnosi, pa su rađali u ljudskim glavama drukčije moralne, vjerske, i filozofske ideje. Jedino su isključene iz toga općenitog zakona metamorfoze matematičke znanosti, kaže Marks. Ali s ovom tvrdnjom pada u protivurječje, jer i matematika pretpostavlja čitavi niz apsolutnih ideja, kao na pr. da je dio manji od cjeline i u vezi je, direktno i indirektno, sa fizičkim, kemijskim, astronomskim i sličnim znanostima, kojima Marks niječe svaku stalnost. Ako sve zavisi od nužnog materijalnog razvoja, koji dovodi do potpunog socijalizma neovisno od ljudske volje, mogli bismo onda pitati marksiste, čemu tolika propaganda kojoj po veličini i sredstvima

svijet ne pozna ravne? Zašto onda tolike borbe u pogledu radikalnosti u samim redovima marksista? Zašto atentati na nekoja lica, koja smetaju komunistima u aplikaciji marksizma? Zašto borba protiv privatnog vlasništva i vjere? Zašto revolucije, spletke i protudržavni ispadi? Ta marksizam bi nam morao donijeti raj na zemlju, uništiti privatno vlasništvo osloboditi čovjeka od predrasuda vjerskih bez ikakve poteškoće i svih ovih neprilika. Sve ovo nam pokazuje da ni sami marksisti, a još manje kominterna, ne vjeruju nauci svog učitelja Marksa i da su uvidjeli, da čovjek nije prosto neko kolce u mašini svijeta koje se mora pokoriti zakonima historijskog materijalizma, nego da je čovjek potpuni »mikrokozmos — mali svijet«, koji sa svojom slobodnom voljom, karakterom, sposobnošću može da pokrene i upravi povijest čitavog čovječanstva sasvim novim smjerom. Marksizam, dakle, niječu sami njegovi agitatori! Upliv učenjaka, filozofa, velikih vojskovođa, genija i svetaca, kao i zlotvora uvijek je bio od velike važnosti u razvitku povijesti, a taj upliv se uvijek razvija na stalnim principima, te se ne može rastumačiti prevrtljivošću i raznolikošću ekonomskih odnosa u kojima žive ti velikani. Ekonomija nije učinila slavnim ni Sokrata, ni Aristotela; ni Platona, ni Augustina; ni Franju Asiškoga, ni Don Boska. Inače bi se moralo ustvrditi, da što koji bolje i više jede i pije, da je pametniji i svetiji. Naprotiv znamo, da što koji bolje jede i pije postaje lijeniji, strastveniji i nesposobniji za intelektualni posao. To su već znali stari latini, kad su rekli: »Plenus venter non studet libenter — Pun trbuh slabo uči«. Ekonomsko stanje otupilo je duh učenih Grka i praktičnih Rimljana, bacilo ih je u nemoral s kojim je bila spojena njihova politička propast. Ovim ne niječem ulogu ekonomskog blagostanja u razvitku povijesti i istraživanju istine, nego samo kažem, da se kultura razvija i počiva na nepromjenljivim apsolutnim istinama, a ne na ekonomiji, kako hoće marksizam. Pojava kršćanstva, raširenje Kristove nauke po svijetu, krstaške vojne, pojava istoč. skizme, anglikanizma, protestantizma, francuska revolucija, sve su to činjenice, koje su i te kako uplivale na razvoj povijesti, ali nitko pametan neće reći, da su te činje-

nice imale uzrok u materijalnim produktivnim odnošajima, a ne u vjeri i politici. Vječna ljepota Kristove nauke od početka vuče ljude k sebi, a vjera u Njega im daje jakosti, da žive i umiru i trpe za Njega uz najrazličitije ekonomske prilike. Tvrdnja marksista i komunista, da je Krist osnovao jednu komunističku zajednicu s drukčijim evanđeljem, koje je odgovaralo ondašnjim prilikama, a k nama došlo sasvim iskvareno, popunjeno i prema našim ekonomskim prilikama akomodirano, protivi se znanstvenim istraživanjima svih objektivnih povjesničara, svih vjera i vjekova. Iz svega ovoga moramo zaključiti da: filozofija, vjera, moral i t. d. znanost uopće počivaju na apsolutnim, nepromjenljivim, vječnim istinama, koje je iskustvo svih vjekova potvrdilo, te da je tvrdnja marksizma i da nema stalne apsolutne istine, jedna velika filozofska i historijska laž.

d) Materija i ideje

Materija stvara ideje, a nijesu ideje formalni razlog materijalnog napretka. Na ovu tvrdnju, već smo dovoljno odgovorili ispod a) i b), kad smo zanijekali svaki fiziološki, naravni vez između duha i materije. Ovdje samo napominjemo, da ne samo materija nije uzrok ideja, nego svaki materijalni rad, ako želimo nešto postići, treba da preudesimo prema jednom programu i cilju. A raditi prema cilju znači raditi prema jednoj određenoj ideji ili idealu. Koliko nam je jasniji taj ideal, toliko ćemo lakše i postići, što hoćemo u svakom pogledu. Arhitekt na pr. najprije stvori ideju o jednoj zgradi, pa izradi nacrt, a onda ga tekar provađa u djelo. Štogod je njegova ideja bila jasnija, a nacrt dotjeraniji, to će biti i zgrada ljepša i savršenija. Slično bi se moglo reći i o svim drugim idejama. Ideje više manje jasne formalni su razlog materijalnom, ekonomskom napretku i one uplivaju na razvoj ekonomskih odnosa, a ne obratno, kako hoće Marks. Iskustvo navaljuje nemilosrdno i na ovu zasadu marksizma.

e) Savršeno marksističko društvo

Peta tvrdnja historijskog materijalizma glasi, da klasne borbe stvaraju društvo, koje postizava svoju savršenost u

ukinuću klasa. Ne niječem barem nekakav upliv klasnih borba na povijest, ali, da su te borbe jedina sadržina ili bolje stvaralačka snaga povijesti, kako hoće marksizam, to opet ne stoji. Puno su više na razvoj povijesti djelovali ratovi na pr. ratovi i borbe pojedinih naroda prouzročeni iz najrazličitijih motiva. Borbe Rimljana sa raznim barbarskim narodima, borbe što ih je prouzrokovala seoba naroda, prodiranje Turaka na zapad, nisu samo jedan važan faktor povijesti, nego su te borbe stvorile nova carstva i kraljevstva, drukčije socijalne prilike, novu kulturu. Prelistajmo povijest čovječanstva od kamenog doba, pa do danas vidjeti ćemo, da su na razvoj društva, kulture, političke događaje i raznovrsne ekonomske odnošaje klasne borbe uplivale vrlo malo ili ništa. Ova tvrdnja prelazi, dakle, preko svih političkih, kulturnih i drugih čimbenika povijesti, pa je zato vrlo jednostavna, ili bolje neispravna. Drugi dio tvrdnje glasi, da je savršena socijalna zajednica bez klasa. Marks piše: »Jednakost kojoj teže socijalisti jest ukinuti svaku razliku klasa«. (Düring, Umwälzung der Wissenschaft, str. 96.). Isto misli Engels i svi vođe poznijeg socijal-demokratizma (Bebel, Stern i t. d.). Ovo je jedna najapsurdnija tvrdnja marksista. Htjelo bi se time da svi ljudi budu sposobni za sve, a to je nemoguće. Sama se naša narav buni protiv toga. Ljudi nisu nikada bili niti će biti svi jednako moralno, intelektualno i fizički razvijeni. Netko je sposoban za jedno, netko za drugo. Ako se uopće ne bi pazilo na te naravne sposobnosti pojedinaca, mnogi bi zauvijek postali nesposobni za svaki rad. Ali marksisti kažu, da će odgoj poravnati razlike naravi i unijeti potpunu jednakost čak između muškog i ženskog spola. Liebknecht kaže: »Mi hoćemo... jednakost u svakom pogledu, ne samo između ljudi nego i između žena. (Varxärts 1892 br. 12). Moglo bi se staviti pitanje g. Liebknechtu: zašto je onda sama narav nadarila muškarca većom snagom, jačom voljom i većim intelektualnim sposobnostima nego žensku, a zašto muškarac nema nekojih sposobnosti ženskoga spola. To najbolje dokazuje, da je marksizam protiv naravi. Ovo potpuno izjednačenje postići će se prama Bebelu pomoću velikih profesionalnih škola. Bebel piše

u svojem djelu »Die Frau«, str. 280 ovako: »U velikim industrijalnim školama proviđenim sa najsavršenijom tehnikom, moći će se i starci i mladi, kao za šalu, izučiti u svim mogućim profesijama.« Svi će dakle biti književnici, liječnici, apotekari, suci, advokati, stolari, postolari, brijači, inženjeri, i t. d. Popova i fratara ne treba! I jer će biti svaki za sve sposoban obavljati će sve službe po redu. Muž će dakle naizmjence sa ženom kuhati, zibati zibku i obavljati liječničke i druge poslove. O, jadnih li takvih liječnika! Bio bi čovjek u pogibelji da mjesto kinina dobije strihnina!

Najinteresantnija postaje marksistička nauka, kad hoće da je apliciraju na vlast.

Vlast je za marksiste tiranija. Zato Liebknecht kaže: »Mi hoćemo da ukinemo vlast u kojoj ona bila formi (Varxärts 1892 br. 12), »jer je stvorena da na uzdi drži samo siromašne i potlačene« nadodaje Bebel (Die Frau, str. 396.). Predpostavimo da marksizam i uništi svaku vlast, ipak netko valja da zapovijeda, a netko da sluša, i time se opet stvaraju klase. Da se tomu izbjegne kažu, treba da svaki zapovijeda po redu, kao što mora da obavlja po redu i razne službe. Jednu je, dakle, sedmicu netko sudac, a drugu će biti pometač ulice. Danas komesar, a sutra prosti radnik u kojoj tvornici. Danas će zapovijedati poštenjačina, a sutra koji hajduk ili ubojica. Danas jedan bedačina, a sutra koji židovski »hochstapler«. Budući pak da su pred sudom jednaki, nitko neće imati pravo, da kontrolira onoga, koji je na vlasti, dok mu red traje. Čim bi netko pokušao da ga makne, već bi stvarao nejednakost i nezadovoljstvo. Naravno, da se na ovaj način otvara vrata osveti, tlačenju, nepravdi i svakom zlu. Lukaviji pak i spretniji, kad bi se jednom dočepali vlasti, ne bi se dali lako maknuti, nego bi gledali na svaki način da se u njoj što bolje učvrste. Stoga bi mitili s jedne strane, a ubijali s druge strane, dok se napokon ne bi našla vlast u rukama nekolicine najgorih propalica tirana i ugnjetača čovječanstva, kako se to dogodilo u Rusiji, gdje od 1917 nekoliko kapitalista i bezdušnih Židova jaši na šiji čitavog ruskog naroda od 150 milijona. Evo kakvim bi nas gospodarima htio obdariti marksizam.

Kad je jednom Bebel kao zastupnik socijalne dmokracije u Njemačkoj branio ova načela u Reichstagu, upita ga narodni zastupnik Richter: »Dakle ministri, kancelari toga carstva morat će se izmjenjivati po redu? Svaki član društva ima pravo, da zauzme vrhovnu vlast, pa makar i za malo dana... Zbilja vi to držite mogućim?.. Šta je moguće u budućoj državi to je još mogućnije u sadanjoj socijaldemokratskoj stranci. Ali se tu vidi obratno. Uvijek su sve jedni kolovođe, niti se oni s kim misle zamijeniti; dapače ne dopuštaju ni svojim ženama da se miješaju u socijalističke poslove.« (O. U. Talija: »Prigodom nekih konferencija o socijalnoj demokraciji, str. 21). Na ove riječi zast. Richtera zaori dvoranom urnebes odobravanja i smijeha, a Bebelu nije ostalo drugo nego da zašuti, ako nije htio kompromitirati svoj zastupnički položaj. Evo do kakovih nas zabluda dovodi u praksi nauka Marksa o izjednačenju klasa. Čovjek se samo pita, kako može da bude ljudi, koji se tako lako zanašaju za ovakim utopijama.

f) Mehanizacija ljudske volje

Historijski materijalizam protkan zakonima nužne materijalne evolucije, niječe čovjeku slobodnu volju. Prema marksizmu čovjek sve radi kao kakvi automatski stroj prema impresijama ili idejama proizvedenih od ekonomskih odnosa. Da čovjek nije materijalni stroj, nego da sve radi prema onomu, što želi i hoće, ne treba niti dokazivati. Svaki čovjek svijestan je svoje slobode. Sud. kazneni zakonik sve zakonodavstvo, osniva se na ljudskoj slobodnoj volji, bez koje svega toga ne bi trebalo. Slobodna volja je najljepši dar, što ga je Stvoritelj dao čovjeku i kojim se najviše razlikuje od životinje. A za marksizam čovjek i nije drugo nego malo savršenija životinja, jer kako smo vidjeli u prvoj točki, marksizam niječe neumrlost duše, Boga nadgrobni život. Ova nas nauka kao ljude, naprosto vrijeđa! Drugo ne govorim!

2. TEORIJA O VRIJEDNOSTI I VIŠKU VRIJEDNOSTI

I ovu teoriju uzimlje Marks od zastupnika kapitalističke škole Ricarda i drugih. Prama ovima rad je izvor vrijednosti, premda ne isključuje nekoje sporedne faktore, koji nešto uplivaju na vrijednost stvari. Marks je još radikalniji od svojih učitelja, pa tvrdi protiv svakom iskustvu, da je ručni materijalni rad jedini izvor svake vrijednosti. Marks dijeli vrijednost na uporabnu i prometnu. Uporabna je: svojstvo neke stvari da zadovolji ljudske potrebe, bilo koje vrsti (Kapital I. str. 28). Prometna vrijednost je sposobnost jedne stvari da se može zamijeniti drugom jednake ili približne vrijednosti. Za Marksa uporabna vrijednost nema nikakve važnosti i upliva na cirkulaciju stvari i množenje kapitala. Sve je njemu samo prometna vrijednost. U praksi uporabna vrijednost je nadnica radnika, a prometna vrijednost je plaća što je kapitalist za dnevni rad daje radniku. Ali jer kapitalist nigda ne plaća radnika kako zaslužuje nego obično za polovinu i jednu trećinu manje, on se obogaćuje sa ovim viškom neisplaćenog rada. Od ovih (nedokazanih) predpostavka izašla je njegova treća teorija o koncentraciji kapitala, kako ćemo kasnije vidjeti. Da je ručni rad jedini izvor vrijednosti i da jedino prometna vrijednost zaslužuje našu pažnju, to je opet jedna strašna zabluda. Svaki čovjek, ako samo hoće, može da se lako uvjeri o netačnosti ovih tvrdnja. Ako bi stvari bile kako Marks tvrdi onda bi na pr. cipele od kože i kartona bile jednake vrijednosti, jer je radnik u njih, da ih napravi, uložio, po prilici jednako truda. Izbrušeni dijamant i iskovano željezo, isklesani kamen i izrađeno zlato, rad prostog i stručnog radnika, remek-djelo velikih umjetnika i karikature futurista, stari rukopisi, inkunabule, moderno kursivno pismo i današnja štampa, sve bi to bilo iste vriijednosti, jer u sebi po prilici sadržavaju istu količinu materijalnog rada. Međutim mi svi znamo, da to nije tako. Dijamant, zlato imaju već sami po sebi svoju materijalnu vrijednost, a oplemeni li ih ljudski rad, njihova vrijednost raste u takovom omjeru, da se ne daju niti usporediti s izrađenim željezom ili kamenom. Kod rada oduvijek paze na moralnu, intelektualnu i stručnu spremu pojedinaca, koja daje i razmjeru vrijednost njihovom radu. Zato rad jednoga je remek djelo, a rad drugoga je karikatura, iako je možda ovaj zadnji uložio više rada i nastojanja u svoju karikaturu,

nego li genij u svoju kreaciju. U ovom slučaju karikatura bi po Marksu imala veću vrijednost, jer je u nju uloženo više truda. Od kada se znade za izmjenu dobara i trgovinu u najprimitivnijoj formi, ljudi budno paze, koje stvari najviše služe njihovim mušterijama, koju robu najviše cijene, koja najviše cirkulira i kakva je njezina lokalna vrijednost. Drugim riječima ljudi od uvijek računaju s uporabom vrijednosti, koju Marks zabacuje. Ne daje, dakle, samo materijalni rad vrijednost nekoj stvari, nego ona zavisi od nutarnje cirkulacije, individualnog shvaćanja, sposobnosti radnika, vremena, duhovne i moralne vrijednosti čitavoga čovjeka. Marks je opazio, da je predaleko otišao u svojim tvrdnjama, te se u III. dijelu »Kapitala« formalno odriče svoje teorije o vrijednosti i priznaje, da se nekoje stvari ne prodaju uvijek prema količini rada što ga u sebi sadržaju, nego negda iznad, a negda ispod svoje vrijednosti. »Ako nije, dakle samo rad, što proizvodima daje njihovu vrijednost, nego prije svega korisnost i mogućnost upotrebe za zadovoljavanje čovjekovih potreba, tada tim pada teorija o višku vrijednosti, teorija o naravi i akumulaciji kapitala, teorija o razvlaštenju posjednika, teorija o krizama«. (Dr. B. Perović, Marksizam str. 23—24).

3. KONCENTRACIJA KAPITALA

Prema Marksu kapitalisti se obogaćuju jedino viškom neisplaćenog rada ili uporabne vrijednosti. I jer jedino organizirani rad je plodan t. j. što bude više radnika organiziranih u nekom poduzeću ili tvornici to će se sve više množiti i kapital vlasnika radi većeg viška neisplaćenog rada. Rad strojeva, po Marksu, ne bi imao nikakve vrijednosti. Događa se baš obratno! Što je u poduzeću manje radnika, a više mašina, kapital se brže množi. Nadalje kaže Marks da se akumulacija kapitala provađa preko kapitalističkog načina proizvodnje. Od svih Marksovih tvrdnja ova je najbliža istini. Kapitalisti proizvode na veliko za svjetska tržišta i za nepoznate mušterije. I jer raspolažu sa silnim kapitalom i najsavršenijim mehanizmom, mogu da svoje proizvode daju cjenije nego li srednji i

manji obrtnik, koji se, naravno, ne može natjecati s kapitalistom te je osuđen na propast. Svojom hiperprodukcijom poplavljuju svijet, monopoliziraju svjetska tržišta i potražnju, stvarajući tako od manjih obrtnika i poduzetnika proletere ili »rezervnu armadu« koja će zadati kapitalizmu smrtni udarac. U svim ovim tvrdnjama, kako sam kazao, ima dosta istine. Uistinu današnja se poduzeća sve više centralizuju. Ali, da li se centralizuje i kapital u tolikoj mjeri, da cjelokupna proizvodnja raznih poduzeća prijeti da postane zajedničkom operacijom »rezervne armade«. To je opet drugo pitanje. Dionička društva preko kojih se, kako uči Marks, uz kapit. proizvodnju, provađa razvlašćenje pojedinaca, dokazuje obratno. Preko dionica kapital postaje svojina mnogobrojnih ljudi, dok je bio prije samo nekolicine. Današnje stanje stvari i statistike svjetskih poduzeća u kojima sudjeluje na hiljade ljudi očevidno dokazuju, da je ova Marksova teorija još vrlo daleko od realnosti. Marks tvrdi da nas do toga razvlaštenja dovodi sam po sebi hist. materijalizam svojim nužnim zakonima, da ćemo proći neopazice iz stanja vlasništva u stanje kolektivizma. Praksa u Rusiji nam sasvim drukčije dokazuje. Umrlo je do sada na stotine hiljada ljudi prije negoli su dopustili da im komunizam, dijete marksizma, otme što je njihovo.

Propadanje obrta i industrije

Moramo priznati da je stroj potisnuo mnogog radnika iz raznovrsnih industrija i poduzeća, a nekoje je obrte i sasvim uništio, kao što je na pr. tkalački obrt. Ali treba zapamtiti, da ima nekojih zanata koje nikako ne može sasvim zamijeniti stroj. Ovi zanati danas ne samo da ne propadaju nego naprotiv sve više rastu. To su pekari, zidari, dimnjačari, mesari i t. d. Isto tako neće nigda moderna tehnika uspjeti, da zamijeni: liječnika, profesora, činovnika, apotekara, suca, advokata, bolničara, bolničarke i slična zvanja. Naprotiv kolikogod je mašina uništila nekoje zanate, toliko ih je moderna tehnika stvorila: električari, šoferi, avijatičari, mehaničari, tehničari, raznovrsni monteri, fotografi i t. d., sve su to najnovija zanimanja, kojima

lijepi broj ljudi zarađuje svoj kruh. Svih ovih zanimanja neće nikada nestati. — Još će ih usavršavanje tehnike pomnožiti — zato svi koji se njima bave neće nikada biti proleteri, a još će manje dopustiti, da im netko otme njihovu prištedu. Isto možemo da kažemo za nekoja manja poduzeća, koja znadu da se međusobno tako slože i ograde, da im i najjači trustovi ne mogu puno naškoditi. Nije, dakle ispravna Marksova tvrdnja, da svi obrti i sva poduzeća bez razlike sve više propadaju i da zato broj proletera neprestano raste.

Zemljoradnička poduzeća

Ako Marksova tvrdnja doživljuje poraz u pogledu industrije, još više mora se kazati o agrikulturi. Štogod su veća zemljoradnička poduzeća to imaju većih nedostataka i manje profita. Iz zemlje se može izvući sve, što nam ona može da dade jedino, ako se ona razdijeli na manje dijelove i svaki povjeri interesu pojedinaca. S druge strane ručni rad igra u agrikulturi glavnu ulogu, te mašina neće moći nikada da ga potpuno zamijeni. A doklegod bude malih zemljoradnika biti će i malih posjednika, koji su uopće neprijatelji kolektivizma, jer ljube svoju grudu. Iz svih ovih činjenica može se vidjeti da se stanje radnika stalno ne pogoršava, nego se u kojoj periodi vremena znade i poboljšati, što je opet protiv Marksova naučavanja.

4. MARKSOVE KRIZE

Kako smo već vidjeli proletarijat se, prema Marksu, množi jedino uslijed kapitalističke proizvodnje i hiperprodukcije, koja onda prouzroči krizu t. j. bijedu i općenitu nevolju u nižim slojevima. Što je ta bijeda veća i općenitija, to je armada proletera brojnija i to je bliži čas, kada će vlasnici biti razvlašćeni. On se zato divi kapitalizmu i kao pravi učenik kapitalističke škole nikada ne napada kapitaliste radi izrabljivanja radnika, nego se još veseli njihovim trustovima kao ustanovama, koje će radnika do kraja izsisati i potaći ga da skoči na vrat svojim ugnjetavačima. Marks potiče kapitaliste na okrutnost, a radnike huška na osvetu. On je sadista, koji uživa u krvi ljudi koje mrzi.

Što se tiče krize mora se priznati da često, osobito u ovo naše doba, proizlazi iz kapitalističke proizvodnje, ali treba dobro naglasiti, da nije ta kapitalistička proizvodnja jedini razlog krizama, kako hoće Marks. Mnogo su puta razlog krizama elementarni i atmosferski poremećaji, potresi, poplave, proljetne studeni, politička zategnutost i uskraćivanje suradnje među državama, propadanje morala, politička korupcija, nemoralne afere tipa Stavisky i Kreuger i t. d. Svaki od ovih razloga može da izazove djelomičnu ili provincijalnu krizu. Svi zajedno prethođeni općenitom krizom morala, socijalne pravde i internacionalne suradnje mogu da prouzrokuju svjetsku krizu, kakva je baš danas. Moramo da kažemo da je ova Marksova teorija o krizama vrlo jednostavna i ukočena, jer on ne računa sa stotinom drugih razloga kriza. Napokon treba naglasiti, da Marks pada u fatalnu zabludu, kad tvrdi da će se radničko pitanje riješiti krizama i razvlašćenjem pojedinaca. Krize bacaju radnike u još veću nevolju, a kolektivizam mu diže i ono, što mu je kapitalizam još bio ostavio. *Marks se bori za potpunu propast radnika*, a neupućeni radnik gleda u njemu svog otkupitelja i nasjeda mu! Ovo je ukratko šustina Marksove sociologije, koja je puna svakojakih filozofskih zabluda, historijskih laži, nemoralnih ispada, nepraktičnosti i teoretskih suprotnosti. Iz ovoga monstruma nije mogao a da ne izađe jedan drugi još strašniji monstrum komu je ime: *komunizam*.

Fra Ante Cikojević:

Neispravne misli o vjeronauku u školama

RÉSUMÉ. — Les idées fausses au sujet de l' enseignement de religion dans l' école. — Un certain Ujčić est acharné contre l' enseignement de religion dans l' école puisque cela lui rappelle le moyen âge, notamment la scholastique. — Il ne connaît pas la grandeur de la scholastique, et il a puisé ses idées dans quelque écrivain obscure. — Il est faché contre le dogme chrétien ne sachant pas ce que c' est que le dogme chrétien. — Il ne sait pas que c' est Dieu lui même qui nous garantie la vérité des dogmes. Les vérités de la foi nous préservent de toutes les erreurs dans lesquelles tombent tous les systèmes qui rejettent la foi. — M. Ujčić sépare la science et la religion. Il pense, très injustement et avec une souveraine ignorance, que cette dernière n' est pas science. Les vérités de la foi reposent sur les assises et principes absolument sures, comme ne le sont pas les autres sciences. La méthode en est absolument scientifique. Dans la foi travaillent ensamble l' intelligence et la volonté et non une inclination aveugle. — La foi et la science ne sont jamais en desaccord. Ce n' est pas la science mais l' ignorance si l' on proclame pour la science ce que ne sont que des hypotheses sans aucune valeur comme le fait M. Ujčić. — La religion n' est pas contre mais pour un bon accord entre les membres d' un état.

Bunjenje radi vjeronauka

»Život i Rad« donio je nekoliko puta članke o vjeronauku u školama. Tu neki Ujčić sa visine hoće da daje lekcije, boreć se tobože za slobodu škole — od vjeronauka!! Mi neznamo tko je taj gosp. Ujčić, ali jer je predmet o kome on govori jako znamenit, i jer ga on raspravlja neispravno i površno, stoga ćemo se osvrnuti na ono pisanje:

Najprije gospodinu Ujčiću mnogo smeta vjeronauk, pa se tuži da je vjeronauk uvijek na prvom mjestu bilo na svjedočbama, bilo upisnicima i ostalim knjigama, u kojima se nalazi red školskih predmeta.

Nami se čini da je ovaj gospodin previše bojazljiv. Jer sve kada bi bila istina da se vjeronauk nalazi uvijek na prvom mjestu, neznamo koje bi to i toliko zlo bilo, da

bi tako moglo buniti jednoga pisca i kulturnoga čovjeka, pa da viče svemu svijetu: gledajte ljudi, koliko je zlo kod nas. Vjera se spominje u školi na prvom mjestu! Zar to smeta školskoj nastavi? Zar to smeta elanu i gorljivosti učitelja oko nastave? Zar to smeta učenike u marljivosti i poslušnosti? I kada bi se koji drugi predmet stavljao na prvo mjesto, zar bi to dalo veći poriv i volju djeci, da bolje uče, da budu marljivija, poslušnija? Bi li to bio uzrok, ili barem povod, da bi bili učitelji gorljiviji oko vršenja svojih nastavničkih dužnosti? Ništa toga ne bi bilo. Pa zašto se onda tako buni gospodin Ujčić, a s njime »Život i Rad« beogradski?

Ali gospodin Ujčić ima jedan važan razlog svojoj tezi. Taj je sretna skolastika! Stoga on kaže: »ovo nas podsjeća na duboki srednji vijek, na doba skolastike, na vrijeme kad je iz vjerskih dogmata proisticala sva nauka, i kad je sve bilo podređeno nauci vjere kao jednomu arbitru za tumačenje tajni života i smrti.«

Dakle skolastika je gosp. Ujčiću onaj zlokobni čimbenik, koji je podigao vjeronauk na taku znamenitost, da mu i danas daju prvo mjesto u školi, u svjedočbama, i školskim upisnicima! A što je skolastika, g. Ujčić to nezna. On je tu riječ valjda čuo od pok. Davorina Trstenjaka, ili od ljudi koji nisu bili ni duboki mislioci, ni produbljeni naučnjaci, nego su se samo zanosili prostim krilaticama i na njima gradili svoju kulturu. I on je tu riječ samo čuo, a nije ju proučio, pa su mu skolastici tako crni i natražni. A nezna da su skolastici bili takovi umovi da će im se svijet diviti vjekovima, a kamo li da ih se smatra zalupanima i natražnima. Jedan Albert Veliki, Aleksander Aleski, Toma, Bonaventura, Ivan Skoto, dižu se kao najsjajnije zvijezde čovječanstva. Uzimlju u ruke vas poklad nauka, koji je do onda čovječanstvo stvorilo i o svemu raspravljaju sa nedostiživom oštrinom i najdubljim promatranjem. I to sve svode u jednu veličanstvenu cjelinu, vežući je sa prvim uzrokom i pokretačem i posljednjim ciljem svega što je ikada opstojalo i živjelo i što će ikada živjeti i opstojati.

I kada bi ovo prvo mjesto vjeronauka u školi, o komu govori »Život i Rad« i njegov pisac, samo sjećalo na skola-

stiku, svaki misaoni i kulturni čovjek imao bi biti veseo, jer ga takovo prvo mjesto sjeća onih dubokih mislioca i njihove svestrane naobrazbe, pa ne će ostati samo pri sjećanju, nego će uzeti njihova djela, n. p. Sumu svetoga Tome Akvinskoga, da svoj duh obogati znanjem, dubinom misli i širinom duševnih pogleda. I g. Ujčić, mjesto da posegne za djelima ovih velikih učenjaka i obogati se njihovim mislima, on se buni na vjeronauk u školi!! Pa još hoće da govori u ime nauka i kulture!!

Sve iz dogmata

Ali ima i drugih razloga radi kojih je g. Ujčić protiv vjeronauka u školi, on nam kaže da je u srednjem vijeku sva nauka proisticala iz vjerskih dogmata i sve je bilo podređeno nauci vjere kao jedinomu arbitru za tumačenje tajna života i smrti i cjelokupnoga organskoga i neorganskoga života. I ovako nastavlja dalje g. Ujčić: »Tada je nauka vere bila prvi predmet u školi. Ona je bila alfa i omega sveg delovanja. Od nje se tražilo da izvrši svoj snažni uticaj na ljudske duhove« Za tim g. Ujčić pjeva opijelo vjeri i vjeronauku ovim svečanim tonom: »Stoleća su minula. Čovečanstvo je krenulo novim putevima tražeći pravu istinu na drugoj strani«. I onda iz ovih riječi izvodi naravni zaključak: kada je nauka vjere potisnuta u stranu, i kada je izgubila svoje prvobitno značenje, zašto bi ta nauka ostala dalje u školama, i to na prvom mjestu kao u srednjem vijeku?

Ali gosp. Ujčić nije upućen u ove stvari, pa govori o onomu čega nepoznaje. Sva nauka kod skolastike, ili kako bi on rekao, nauka u srednjem vijeku, nije proisticala iz dogmata, jer su skolastični umovi raspravljali o raznim pitanjima, n. pr. o filozofiji, sociologiji, psihologiji, prirodnim znanostima, u koliko su onda bile poznate, i t. d. I sve su ovi ljudi ispitavali sa slobodom najvećih učenjaka. Božja objava, odnosno vjera nije im nipošto smetala njihove slobode. Naprotiv, njihova sloboda u mišljenju i istraživanju bila je jača i sigurnija, jer je radila pod svijetlom neba. Putnik kada noću putuje nije stalan o ispravnosti svoga puta, jer

mu noćna tama priječi vid da ne vidi sa sigurnošću ispravnost staze. Dočim kada putuje danom, nema bojazni da će zabasati, jer mu svijetlo sunca obasjava pute. Takav koraca naprijed stalnim korakom bez ikakove bojazljivosti. Božja objava, ili vjera, onim je učenjacima svijetlila, pa su onako slobodno mogli koracati poljanama ljudske kulture i znanja, i tako su mogli ostaviti onako epohalna djela, da budu jedan neiscrpivi poklad umnoga blaga čovječanstvu i svim vremenima. Koja razlika između njizih i nekih novijih veličina, koji su radili bez svijetla vjere!? Zar ne nalazimo u ovim posljednjima toliko zabluda, nesmisla, i upravo ludosti, da se čovjek čudi, kako su mogli do takovih nazora doći!? I mjesto da njihova djela budu trajna, i da budu jedan bogati rezervoar svijetla, koji će ljude moći snabdjevati jakim svijetlom, ona su ostala trajna tama, i kada su se rodila već su stupila u zaborav. Njihovi sami učenici stali su ih pobijati iznoseći novu nauku, dok su se drugi rađali da i njih pobijaju! I, tako nova moderna kultura nije jedna veličajna poljana na kojoj su izrađene velike i sjajne palače istina do kojih se je ljudski um domogao, nego je jedna šarena slika neispravnih sistema koji su padali dok su se rađali, jer se je na nje zgražala zdrava ljudska misao. To mora biti tako. Jer i ako je um veliki dar Božji, on je ipak jako malen, kad ga promišljamo u skupu velikih i silnih istina koje ga okružuju. Posebno je jako malen kad ga promišljamo u odnošaju sa posljednjim ciljem i vječnim životom bez pomoći većega svijetla — vjere. Još davno filozof Aristotel promišljao je ove silne istine koje čovjeka okružuju, pa osjećajući kako je malena ljudska umna snaga prema svemu tome, rekao je da je naše umno svijetlo slično svijetlu noćne ptice. I onda neka je čovjek i najučeniji, njegova djela u mnogim pitanjima bez svijetla vjere ne mogu biti ispravna, a po tome niti trajna. I na njegovim djelima, još u njihovu rađanju, čuju se riječi svećenika koje on izgovara na Čistu srijedu posipljući pepeo vrhu ljudskih glava: Spomeni se čovječe, da si prah i da ćeš se u prah obratiti i ti i tvoji zamišljaji, sistemi i hipoteze jer si radio bez pomoći svijetla koje nam je došlo ozgora — bez vjere.

Drugo je nauka, drugo je vjerovanje

G. Ujčić nam suvereno dobaciva: »drugo je nauka, drugo je vjerovanje. Nauka je na osnovu čistog razuma i nepobitnih činjenica... Nauka je razum, istina... Vera je osećanje... Između nauka i vere nema prave veze«... Tako nam odsijeca gosp. Ujčić.

Da je drugo vjera, a drugo nauka nije niti potrebno da nam govori Ujčić. Svak znade da je nauka ljudsko umovanje na poznatim istinama naravnim ljudskim umom, i iz njih daljne zaključivanje. N. p. mi znademo da se stablo razvija iz malene sjemenke. Ona u zemlji pod vlagom i sunčanim zrakama stane oživljavati u nutarnjoj jezgri baš onda, kada se rastvara ono što okruživa jezgru. Iz ove malene sjemenke, kroz kratko vrijeme, u prijatnim okolnostima, proklija klica i razvija se vitka mladica. Sve to dalje ide, dok naraste jako i ogromno stablo. Mi ovo stablo uzimljemo pod svoje oči. Sitnozorom motrimo njegove sastavne djelove. Nalazimo da je sve to satkano iz samih malenih stanica. Znademo da njegove žile crpe hranu iz zemlje. Hrana ide kroz njegovo cijelo tijelo. Znademo da je lišće, koje nam se čini njegov ures, ipak više nego ures, jer stablo odvaja iz sebe preko njega ono što mu je suvišno i nepotrebno, a usvaja ono što mu je nužno za život. Dakle lišće su pluća stablu Sve to mi umom proučavamo i to doznajemo.

Ali jednako sve ovo stoji pred jednom nepojmljivom i nesavladivom tajnom. Otkud taj život? Kako on nastaje? Kako može da u onoj maloj sjemenki sadrži ono veliko ogromno stablo?

Vjera nije umovanje na naravnim principima. Ona daje vrhunaravne zasade. Što ljudi nisu znali, nisu mogli znati, znade Bog. Pred njgovim očima otvorena je knjiga svijetą i vidljivoga i nevidljivoga. Kad ih je stvorio, mora da ih i poznaje. On je mogao, vlastan je bio, i bio je i dobar pa nam je neke istine kazao, koje su nužne za naš život. I mi ove vrhunaravne istine uzimljemo u svoje ruke, našim ih razumom razčinjamo, umujemo, prinosimo na druge stvari, zaključujemo i t. d. Tako umom našim dolazimo do drugih

važnih spoznaja. To je bogoslovno znanje, kao što je naravno znanje promatranje, zaključivanje na naravnim principima. I stoga ima krivo gosp. Ujčić kada iz nauke, znanosti, hoće da isključi vjeru, pa veli: jedno je nauka a drugo vjera. Nauka je na osnovu čistoga razuma i nepobitnih činjenica. Ali moramo reći, da je i vjeronauka ili teologija nauka na osnovu čistoga razuma i nepobitnih činjenica. Na ovim nepobitnim činjenicama on traži istinu. Naime:

Činjenica je, da je Bog govorio ljudima, kada se je to svidilo njegovoj dobroti i ljubavi. Činjenica je, da je on najposlije govorio ljudima preko svoga jedinorođenoga Sina. Isus Krist je svoju nauku potvrdio jakim akreditivima ne samo svoga nevinoga života, zdravoga i spasonosnoga nauka, nego i sa nebrojenim čudesima. Osobito uskrisivanjem mrtvih — i najposlije svojim uskrsnućem od mrtvih na novi slavni život. Ovo su historijske činjenice, koje se nedadu poništiti. I ove historijske činjenice nepobitno dokazuju, da su istiniti principi, koji su nam s neba objavljeni preko poslanika Božjih.

I mi sada svojim čistim razumom, kako bi rekao gosp. Ujčić, k ovim istinama pristupamo da dalje istraživamo istinu i da na njoj objavljenoj gradimo svoje zaključke. I prema tome, i ako je drugo nauka, a drugo vjerovanje, kako g. Ujčić suvereno dobaciva, ipak je proučavanje vjere duboka i visoka nauka. I to je viša i stalnija nauka, nego su druge svjetovne nauke. Viša je, jer je objavljena i našim očima inače nevidljiva, i jer nas prenosi u vrhunaravne tajne Božjega života. Stalnija je jer Bog neizmjerno nadilazi svojim umom stvorene ljude. Oni su samo daleki odraz njegova svijetla. I kada nam je Bog nešto kao istinu kazao, stalni smo da počivamo na neprevarljivom načelu. Dočim ljudima nemožemo da tako vjerujemo, niti nam oni svojim umišljanjem mogu dati neprevarljiva načela i nauk, pa makar oni bili ljubitelji istine. Oni nisu neprevarljivi. I onda kada misle da su u nečemu najstalniji, često se nađu u najvišoj zabludi. Koliko je bilo umova za čijim se teorijama svijet stao okretati, kao novim svijetlom koje otvara

nove puteve u budućnost čovječanstva, a do malo je nastupilo razočaranje, jer ono nije bilo svijetlo, nego časovito fosforno blještavilo, koje na svijetlu istine iščezava.

Jest, ali će nam gosp. Ujčić reći, da mi zasada vjerskih nevidimo i nisu nam na umnomu dohvatu, dočim su nam na dohvatu predmeti o kojima mi stičemo znanje. Ali ovo je samo jedna liberalna doskočica, koja nema nikakove vrijednosti. I Beč i Carigrad nije na dohvat naših očiju, ali jer smo čuli od vjerodostojnih osoba da ovi gradovi opstoje, onda oni bivaju na našemu dohvatu i mi o njima stičemo stvarno saznanje.

Vjerske stvari nisu nam na dohvatu, i odmah treba ih bacati po receptu gosp. Ujčića! A zar nije sva priroda jedna golema tajna, pa ipak mi hoćemo da o njoj govorimo? Što je elektriciteta u sebi neka nam kaže gosp. Ujčić! Neka nam kaže što je teža, ili slični prirodni zakoni! Zacijelo gosp. Ujčić će o tome govoriti, i mi ćemo nešto govoriti, govoriti će i najveći učenjaci u ovim strukama, ali ništa neće reći što bi nam unijelo svijetla u ova pitanja. Zašto onda o njima i govorimo i raspravljamo? Zato, jer vidimo njihove učinke. Za naše znanje nije potrebito da znademo sve tajne, nego da znademo neke učinke nevidljivih uzroka, i da na tome svoje znanje izgrađivamo. Vrsni bogoslovac Pohle rekao je: za znanost dostatna je sigurnost, a nije potrebita evidenca principa [1]).

Vera je osećanje i lična naklonost?!

Gosp. Ujčić ide i još dalje, pa nam kaže da je vjera osjećanje i lična naklonost svomu idolu. Time on veli, da je vjera u nami nešto slijepoga, nerazložitoga. Prema ovoj tvrdnji sva vjerska načela su promjenjiva, nestalna. Nisu realnost kojoj treba davati važnost. Jer kod čovjeka čuvstvo nije stalno. Mijenja se svakoga časa. Koliko puta odlučimo da ćemo nešto učiniti, i ta odluka traje dok naša sklonost traje. Kad dođe nova sklonost, onda odlučimo drugo, često puta protivno prvoj odluci. Protivni afekti nose nas protivnim odlukama. Takove promjene kod nas

[1]) Lehrbuch der Dogmatik str. 1 sedmo izdanje Paderbon.

često bivaju i kod svakoga bivaju, osobito kod ljudi istančanih živaca, kod kojih se afekti mijenjaju kao što se mijenjaju valovi na moru. I ako vjera nije drugo nego osjećanje, onda je i vjera isto tako valovita i promjenljiva kao što je i osjećaj promjenljiv i valovit. Onda je jasno da pada svaki princip vjere. Dosljedno; vjerski principi su samo umišljenost i to luda umišljenost ljudske fantazije. Stoga je prije gosp. Ujčić rekao, da je ona lična naklonost svomu idolu. Dakle Bog u koga čovjek vjeruje i sve zasade vjerske, koje on drži objavljenim istinama, nisu nego jedna umišljenost fantazije podgrijana od naših sklonosti i čuvstava. I ono vječno Biće koga mi nazivljemo Bogom, Biće koje je uzrok svega života i bitisanja, nije nego prosta himera — ludost na koju čovjek kulturan nesmije računati!!

Iz toga slijedi da su sve vjere jednako dobre. Kod ljudi čuvstva su naravne pojave. t. j. ljudi ćute naravni poriv nečemu velikomu, nepoznatomu — boštvu. Nemari da je to boštvo različito oblikovano od mašte svakoga pojedinca. Ono je boštvo. I onda indiferentno je, da li je to boštvo umišljeno ovako ili onako. Glavno je da je umišljeno kao boštvo. A ti umišljaji, te himere, ili, kako bi rekao gosp. Ujčić, ti idoli moraju biti iste vrijednosti i valjanosti. Čovjek se nediže na čovjeka po čuvstvima i umišljajima, pa se i vjera njegova ne diže nad vjeru drugoga.

Ovakova tvrdnja očito niječe opstojnost Božju. Jer ako su sve vjere samo poriv čuvstva, ako je ona osjećaj svomu idolu, onda van toga osjećaja nema ništa. Dakle nema Boga zakonodavca, stvoritelja, otkupitelja i zadnjega našega cilja. Ili barem mi za njega neznamo — Ignoramus.

A ipak nam sveti Pavao kaže da su i pogani krivci, ako nepoznaju njega i njegove zakone, jer po onomu što je stvoreno mogu poznati onoga koji je stvorio da jest i da nagrađuje dobro, a kazni zlo. (Rimlj. I. 19—20).

I zaista, nema čovjeka zdravoga razuma, kada vidi ovaj vidljivi svijet da ne će staviti sam sebi ovo pitanje: Otkuda je ovaj svijet? Tko ga je tu stavio? Tko je dao ovaj divni raznoliki život na njemu? I pošto sve ovo nemože da bude samo po sebi, jer po sebi biti, traži vječnost, vječnu savršenost i sve one atribute, koji se u Bogu nalaze,

nužno dolazi do zaključka: Bog jest. I onda se u duši rađa dužnost da mu se poklonimo i priznamo prvim uzrokom i gospodarom svega.

Prvi dakle čin naravne religije jest priznanje Boga kao prvoga uzroka, stvoritelja i Oca. A prvi čin vrhunaravne vjere jest poznanje njega kao dobroga Oca, koji nas je podigao na vrhunaravni život po milosti, koju nam je zaslužio njegov vječni Sin svojim životom i mukom u umrlomu tijelu.

Ali još nešto treba. Čin vjere treba da obuhvati svega čovjeka. To će reći da ona ne spada samo na razum, t. j. da poznamo da Bog jest, nego treba da imamo volju da mu poklonimo glavu i priznamo ga svojim Ocem. Tek tada vršimo savršeni čin religije — vjere naše.

I ako dakle vjera traži pobožno čuvstvo duše, ipak ona nije jedno prazno osjećanje i lična naklonost idolu, nego je ona čin razuma zajedno sa voljom, da Boga poznavajući klanjamo mu se i ljubimo ga. To smo davno u malom katekizmu učili, gdje se na pitanje »zašto smo stvoreni« odgovara onako mudro, kratko i jednostavno: da Boga poznamo, častimo, ljubimo i napokon da se spasimo.

Ali radi tih razloga pada i tvrdnja da su sve vjere jednako dobre. Stoga nepravilno veli gospodin Ujčić kad kaže: »svakomu je dopušteno i stavljeno u volju, da se opredjeli kojoj god hoće vjeri.« Nipošto! Vjera nije čin svojevolje, nego mora biti rationabile obsequium. Ako razum igra prvu ulogu u vjeri, onda on nužno mora tražiti istinu o Bogu, t. j. mora tražiti pravu vjeru, koju je Bog objavio. Pošto je Bog govorio preko svojih odaslanika i preko jedinorođenoga svoga Sina, to će biti dužnost razumna čovjeka, uvjerivši se o ovoj istini, da prigrli ovu vjeru kao jedinu pravu i istinitu. I baš ovomu Bogu koga je tako poznao, treba da se klanja. Svako drugo klanjanje nije ispravno, iako pred Bogom može biti, i redovito biva, bez odgovornosti radi pomanjkanja potrebitoga znanja u ovoj stvari. Mi nikoga ne osuđivamo, jer će Bog biti milostiv svakomu, ali moramo ispovjediti samo jednu pravu vjeru, jer je Bog dao samo jednu objavu, pa stoga kažemo, da nije dato svakomu na

volju da prigrli vjeru koju hoće, i da ju mijenja kada hoće, nego naprotiv svaki mora proučavati svoju vjeru i prigrliti onu, za koju stoje svjedočanstva Božja. Stoga Pio IX u svojoj enciklici »Qui pluribus« ovako piše: Huc spectat horrendum ac vel ipsi naturali rationis lumini maxime repugnans de cujuslibet religionis indifferentia systema, quo isti veteratores, omnis virtutis et vitii, veritatis et erroris, honestatis et turpitudinis sublato discrimine, homines in cujusvis religionis cultu aeternam salutem adsequi posse comiscuntur.

Posvećenje čistoj nauci

Htio bi gosp. Ujčić da škola bude posvećena čistoj nauci. Vjerska poduka, pošto ima svoje posebne nazore na svijet i na život, smetnja je ovoj čistoj nauci, koju bi imala škola da učenicima daje. Neprestana će se kontradikcija pojavljivati između nauka i savjesti dječije koju informira vjera. Kao dokaz tomu navodi nauku o postanku svijeta i cjelokupnoga organskoga života. Za tim Darvinovu teoriju. Tu vjera dolazi u sukob sa znanošću!

Ovi razlozi gosp. Ujčića jako su površni i netemeljiti. Mi nikako neznamo zašto bi vjera smetala u školi čistoj nauci. Ako ja vjerujem u Boga stvoritelja vidljivoga i nevidljivoga svijeta, to me ništa ne smeta niti može smetati da proučavam i svijet i život na njemu. Pače on je stvoren ne samo da bude na našu službu tjelesnu, nego i na našu službu duhovnu. To će reći da ga gledamo, promatramo i po njemu vidljivomu da se dižemo onomu koji ga je dao. Slobodno neka se jedan posveti proučavanju mravi, pčela, pojedinih vrsta ptica, majmuna i t. d. Neka zvjezdoznanac uzme dalekozor u ruke i neka promatra vasionu i neizbrojna nebeska tjelesa kako se okreću u onim neizmjernim prostorijama, neka učenjak stupi u svoj laboratorij, uzme sitnozor i neka proučava stanice živućih bića i drugih prirodnih pojava. I neka se ništa ne boje za svoju vjeru! Jer kada pogleda onaj bezbrojni svijet u nebeskim prostorima, kada vidi među njima toliki red i sklad, kada vidi raznolikost života na ovoj našoj maloj zemlji, kada vidi toliki broj malih svjetova koji isprepliću biljke i sva živuća

bića — male stanice, on će znati, da je vas taj život dala jedna vješta i nenadkriljiva ruka graditelja, koji pokazuje neizmjernu mudrost, jednaku u malomu kao i u velikomu svijetu. I učenjak zdrave svijesti pokloniti će svoju glavu pred onim vječnim i premudrim neimarom! Nije vjera smetala jednomu sv. Augustinu, da se bavi znanjem svoga doba i da na temelju toga znanja izgrađiva svoje poglede i sisteme. Nije vjera smetala ni Skolastike, ni Kopernika, ni Newtona do novijega Pastera, da se svojski posvete znanosti, niti je njihova vjera došla u protivuriječje sa njihovom znanošću!

A baš ovog protivuriječja boji se gosp. Ujčić kod djece. Zašto se boji? Vjera prava, vjera koju je Bog objavio ne može doći u opreku sa pravom znanošću, niti prava znanost može doći u opreku sa pravom vjerom. Uvijek je istina od Boga, bila ona poznata naravnim načinom ili svrhunaravnim. Razum je stvoren za naravnu istinu, a Bog nije lažac da bi nam mogao kazati nešto što tako nije. I ako nam je on neke istine kazao to ove nemogu poništavati naravne istine, nego im mogu biti u pomoći, i mogu ih usavršivati i popunjati. Nemože dakle biti nikakove nesloge između pravih istina. I ako se kadikada pojavi kakova nesloga, ona nije u stvari, nego u našemu neznanju. Onda nastaje dužnost pomljivoga i savjesnoga proučavanja i nema sumnje da ćemo naći našu manjkavost i vidjeti kako se divno slaže naravna istina sa objavom.

Nego gosp. Ujčić donosi nam jednu »jaku« objekciju — o postansku svijeta! Ali što je g. Ujčić time htio kazati, mi neznamo, jer je on samo nabacio tu riječ, ili recimo krilaticu. Postanak svijeta! Ta zna svak da materija nije sama po sebi nastala, i da mora imati svoga stvorca. Valjda je Ujčić pri tome mislio na prvi život na svjetu, kako se je nenadno i samo prirodnim snagama pojavio. Možda njemu po pameti kopa »bathybius Haeckelii«. A nezna da je to samo jedan prosti mineral bez života. A nezna da je Pasteur experimentalno dokazao da život dolazi samo iz sjemena — ex ovo. I što će nam onda Ujčić govoriti o stvorenju svijeta kao nekoj novoj znanosti, kad sva ta znanost nemože da stoji sa onom mudrošću koju čitamo u

malomu katekizmu: Bog je stvorio svijet i sve što na njemu biva.

Ali Ujčić nam donosi i naučnu teoriju Darwina kao protivnu vjeri. Jer vjera uči da je čovjeka stvorio Bog. Ali znanost, tako misli on, kaže da se je sve živuće razvilo iz jedne ili sasvim maloga broja vrsta. Čovjek bi bio došao od majmuna! Ali znanost zato nema nikakva dokaza. Ako je takav skok u prirodi davno bio, neznamo zašto ne bi bio i danas?! Pače danas bi se morao dogoditi mnogo češće, jer je mnogo više vrsta danas u životu nego prije — barem moralo bi biti tako po nauci transformista. Povijest geoloških naslaga i paleontologija to ne potvrđuju. Pogotovo nepotvrđuju postanak čovjeka od majmuna. Nisu jednaki veličinom tijela, veličinom možđana. Kod čovjeka su teški 1300—1950, a kod majmuna najviše 500 gr. Možđani gorile koji nam je najbliži teški su samo 400 gr. A gdje je angulus facialis? Gdje je hrbtenjača? Gdje je lice? Gdje su ruke i noge? i t. d. Sve je to tako daleko, da i površan čovjek vidi da između čovjeka i majmuna nema nikakove krvne srodnosti. Neka gosp. Ujčić ozbiljno proučaje ovo pitanje, pa će vidjeti da katekizam daje najljepši i najistinitiji nauk o postanku čovjeka kada kaže: stvori Bog čovjeka na sliku i priliku svoju.

Narodno jedinstvo i vjeronauk

Gosp. Ujčić misli da bi jače bilo naše jedinstvo kada ne bi bilo vjeronauka u školi. Stoga on kaže: »stalno isticanje razlika u vjeri među učenicima, grupisanje u tom pravcu, zasebno držanje časova i odvojeno posećivanje crkava, čini da se naša školska omladina silom prilika oseća neprestano podvojena u nečemu... i tako deca iz godine u godinu stiču svesno uverenje da ipak oni u školskoj zajednici ne dišu istim duhom i da nisu jedno«.

Nema sumnje da je jače narodno jedinstvo, kada su svi članovi odnosnoga naroda jedne vjere. Bezvjerci obično nemare i zabacuju vjeru. Ali neka oni govore što hoće, ipak praktično moraju priznati da je vjera jedan najznamenitiji čimbenik u ljudskom duševnom životu, a po tome i u životu jednoga naroda. Nego strogo govoreći nemože-

mo reći, da jedinstvo narodno traži istu vjeru. Narodnost sačinjava ista krv, jezik i neke osobine narodne. Stoga jednoj narodnosti mogu spadati ljudi raznih vjera, pa i raznih poroka i kreposti. Nešto slična imamo u obiteljskomu životu. Jedan sin ima razvratne misli, nemiran je i buntovan, smutnju stvara u kući. Drugi je dobar i plemenit. Potpuna opreka prvomu. Ipak su oni iste krvi, iste obitelji. Nešto slična može biti i kod naroda, ali su oni zato jednako članovi iste krvi i istoga naroda. Imamo u Njemačkoj katolike i protestante. To su dvije vjere oprečne. Pa ipak su i jedni i drugi njemačke narodnosti.

Nešto je drugo državno jedinstvo. Nejednakost u vjerama mnogo otešćava državno jedinstvo, a često ga čini nemogućim. Evo zašto:

Vjere nisu samo spekulativne zasade o poznanju Boga i od njega objavljenih istina. Ove istine zalaze u naš praktični život u sebi samima i u odnošaju prema Bogu i svomu bližnjemu. Vjera od Boga objavljena, a to je prava vjera, divno uređuje ovaj odnošaj u čovjeku. Najprije mu kaže da je on dijete Božje, ovisan o njegovoj volji. Njemu se mora klanjati i ljubiti ga. Uči ga da bude ponizan, jer sve što ima primio je od Boga. Traži od njega da se nepredaje svojim strastima nego neka ih pitomi i podlaže razumu. Traži da pogled baca na nebo, svoju pravu domovinu, i da se ne priljubljuje zemlji i njenom blagu. Mjesto da bude uzgoriti siledžija, traži rađe da bude žrtva i da ustrpljivo nosi križe života. A glede svojega bližnjega kaže mu da je njegov brat, njemu ravan, da treba poštovati njegova prava i ljubiti njega i njegovu dušu kao samoga sebe, jer će zajedno doći u slavu svomu ocu u vječnosti.

Iz svih oznaka jasno je da je prava vjera ona, koju je Isus naučavao i koju sada vjerno čuva i naučava ona Crkva, koju je on na Petru sagradio. Pače Isus je ovako uzvišenom vjerom sam živio i dao primjer kako da i njegovi sljedbenici isto tako žive kreposno, nesebično, samozatajno i da se žrtvuju za svoju braću.

Ove kreposti još više rastu, radi vrhunaravnih sresta-va, koja ovu vjeru oživljavaju. To su svete tajne kojim

Crkva obnavlja svoju djecu u duhovnom smislu. Stoga vjernike gledamo kako čiste dušu na ispovijedi i u njoj se pridižu od svojih pogrešaka. Primaju tijelo Krstovo i time dolaze u doticaj sa božanstvenim životom, pa se time ispunjaju Isusove riječi: tko blaguje mene živjeti će radi mene. Tako mogu da u dušama cvatu najdivnije kreposti!

Jasno je onda da je takova vjera najveća sreća jednoj državi. Njezini građani biti će među sobom ustrpljivi, snošljivi, poštovati će prava svoga iskrnjega, zalagati će se za njega, ljubiti će ga. Sa ovakovim krepostima biti će snažno jedinstvo same države, jer neće biti grijeha koji razdvajaju ili barem ne će ih biti u tolikoj mjeri, da će ljudi željeti da nisu jedan s drugim, nego naprotiv željeti će tako mirnu zajednicu u kojoj se poštuju svačija, pa i njihova prava. I oni, koji hoće da ljubi svoju državu i da čvrsti njeno jedinstvo, u prvomu redu ima željeti da u državi cvate Isusova vjera — vjera koju naučava Katolička Crkva.

Ali sve vjere nisu prave vjere t. j. nije ih Bog dao po svojim poslanicima, niti po svome Sinu, nego su ih dali prosti ljudi. I ove vjere imadu u svojim zasadama dosta dobra, jer ljudski um, koji je te vjere stvarao, nemože sam sebe zanijekati, a niti ne bi bilo sljedbenika kada u njima ne bi bilo ništa dobra. Stoga osnovica ovih vjera moraju biti neka dobra načela. Ali takva vjera, jer je tvorevina ljudska, nema snage da njezina načela pitome čovjeka u istoj mjeri. U alkoranu ima upravo lijepih moralnih zasada. Ipak te zasade nisu mogle da zapriječe kod Turaka ona zvijerstva koja su počinjali nad jadnim kršćanima. Pogotovo ove vjere nemogu da obnavljaju duhovni život u kreposnom smislu, jer nemadu Sakramenata, koje je Isus dao za posvećenje i pitomljenje duša. One pak, koje ta srestva imaju i mogu ih imati, praktično ih neimadu jer ih neuzimlju. Kod ovakovih vjera moral sljedbenika ne može stati na visini. To je naravno. Vjera je osnovica moralu. Vjera koju su stvorili ljudi nemože donijeti svetosti. Samo Božja vjera unosi svetost, jer je Krst pralik svetosti. Sveci Katoličke Crkve divne su duše koje su izrasle na vjeri Krstovoj. Ljudska vjera ostavlja čovjeka samom sebi i svojoj snazi,

a ta je mala i slaba, i pada pod težinom svojih strasti. Stoga vidimo više raspuštenosti, krađe, ubojstva, paleža, rastava braka i svakoga društvenoga zla kod sljedbenika drugih vjera, nego li kod onih koji Krstovom vjerom žive.

I sada stavimo u državnu zajednicu ljude oplemenjene svetošću vjere Krstove sa onim koji imadu vjeru koja ne posvećiva, t. j. stavimo u zajednicu ljude koji su ponizni, pobožni, koji i u tuđe ne kreću, i t. d. sa ljudima koji puštaju uzde svojim strastima i nemaju srestava vrhunaravnih da ih suzbiju, sa ljudima punim sile i nepravde, pa udaraju, grabe, otimlju, ubijaju i t. d.: nemože da bude sreće u takovu zajedničkomu životu. Duše se odbijaju, a ne spajaju. Nešto slična imamo sa sinom slabe ćudi. Čeljad od njega bježi i dioba je u onoj kući neminovna. Jednom sam nekomu Bavarcu spomenuo da su Prusi i Bavarci jedan narod i država. On se je ljutio na moju tvrdnju. Bavarci su pitomiji, ponizniji. Vjera ih takove čini. Prusi su bahati, siledžije. Nema vjere koja bi ih pitomila, pa su smetnja zajedničkomu životu.

Nema dakle sumnje da je mnogo bolje po jedinstvo državno kada bi bili svi državljani jedne vjere, a osobito bi bila blagodat kada bi bili svi pripadnici one vjere i Crkve koju je Isus osnovao na Petru apostolu.

Ako ljudi nesavršene, ljudske vjere dolaze u slabi društveni snošaj sa drugim ljudima zato jer njihova vjera nema snage sa neba da ih krijepi i plemeni, što bi tek bilo kada ovi ne bi imali ni ove od ljudi stvorene vjere? Jer vjera, bila kakova mu drago, i bila manjkava i nesavršena, ipak je podloga moralu. Bez nje bi se strasti raspojasale i iz toga bi slijedila neminovno socijalna zla. Ljudi bi nužno bježali jedan od drugoga ili bi jedan drugomu navijestili rat do istrage.

Iz svega ovoga je jasno, kad gosp. Ujčić hoće da u ime narodnoga i državnoga jedinstva isključi vjeronauk iz škole, pa tim nužno traži da se djecu pusti neka se razvijaju u svojim slabim porivima, a to mora u životu voditi k razjedinjivanju duša, mjesto njihovu spajanju.

Osim toga, Ujčić misli da će sa poništenjem vjeronauka u školi odmah prestati vjerska razjedinjenost. Utopija!

Djeca dobro znadu da su različite vjere, i svako skrivanje toga pred njima, ne samo da je uzaludno, nego je neuzgojno, jer ih uči himbi i pretvaranju. Mi naprotiv mislimo da traži upravo snošljivost da vjeronauk bude u školi. Djeca kada vide da njihovim drugovima dolazi njihov vjeroučitelj shvatiti će da oni slijede glas svoje savjesti. Tako će se naučiti da jedan drugoga trpi i poštuje niti će jedan kretati u savjest drugoga.

Netreba dakle da se igramo skrivačice u ovako znamenitim stvarima i da tako unosimo beskarakternost u onako mlade duše. Dobro je rekao dr. Eberle: »Ništa nije pogibeljnije za dječija čuvstva nego fraze bez sadržaja. Dužnost je države da oštro pazi da se našoj djeci neulijeva ravnodušnost prema vjeri pod izlikom trpeljivosti «.

Poštovanje roditeljskoga prava

I neznam kojim pravom može se netko stavljati u školu i iz nje izgoniti vjeronauk. Evo zašto:

Čovjek sa svojom zaručnicom stupa u ženitbenu zajednicu i osniva obitelj. Iz nje se razvija novi život. Nije dakle ženidba radi putenoga izdovoljenja, nego radi velikoga cilja. Tu Bog stvara dušu koja će jednom doći u vječni život, da svoga vječnoga Oca kroz vjekove ljubi. Stoga je mladi Tobija molio Boga i rekao mu da se ne združiva u ženitbu radi niže pohote, nego radi svojih nasljednika koji će blagosivati ime Gospodnje u vijeke vijekova (gl. VIII). A sv. Pavao nazivlje sakramenat ženitbe velikim sakramentom u Krstu i Crkvi.

Kad je svrha ženitbe stvaranje poroda radi gornjih ciljeva, i kada Bog daje roditeljima dijete, onda nužno slijedi, da je na roditeljima stroga dužnost da dijete tako uzgajaju kako će postignuti gornje ciljeve. Pošto je vjekovito spasenje najvažniji u ovim ciljevima, to će biti najviša dužnost ovoj zadaći posvetiti najveću brigu koliko je do njih.

I ovo je prva i najveća dužnost roditelja! Dakle oni će u prvom redu podučiti svoje dijete u poznanju Božjemu. Probuditi će u njemu sveti strah i svetu ljubav prema njemu kao svomu dobromu ocu. Vježbati će ga u vršenju njegovih zapovijedi. Isto tako vježbati će ga u kreposnom

životu, jer su one nužne i potrebite za sveto i nevino življenje. Tražiti će od njega da bude ponizno, bogoljubno, nevino, čisto i sveto da bude ustrpljivo, blago, snošljivo, milosrdno, da ljubi iskrnjega, poštuje njegova prava, nekreće u tuđe i t. d.

Ova roditeljska dužnost nije svršila time što djeca polaze u školu. Naprotiv tada i počinje ozbiljno ova dužnost. Dijete polazi u školu o sedmoj godini. Tada se javlja razum i istom tada počimlje da shvaća. Prije je poduka bila samo materijalna, sada već zalazi u dušu. I baš sada nastaje ozbiljna dužnost roditelja.

Rekli smo da se u djetinjstvu dijete izgrađiva i za budućega građanina. Stoga je u interesu i države da roditelji svoju uzgojnu dužnost točno izvrše. Pošto roditelji nisu uvijek u stanju da to sami svojim snagama ispune, država im je dužna priteći u pomoć, a time pomaže i samu sebe. U interesu je države da u njoj bude razvijeno voćarstvo, stočarstvo, peradarstvo, brodarstvo i t. d. Stoga država ovakim ustanovama pritiče u pomoć. Isto tako i još mnogo više treba da priteče u pomoć roditeljima pri uzgoju njihove djece. Stoga država otvara škole za pouku djece.

Ali time što država otvara škole za djecu, nisu ona postala neposredna njezina svojina. Djeca su jednako ostala svojina svoje obitelji — svojih roditelja. I po tome nije dužnost uzgoja sašla sa roditelja i došla na državu. Ona jednako ostaje na roditeljima, kojim država daje samo pomoć. I onda ostaje nepobitna istina, da je škola otvorena uzgoju jedino u smislu roditeljskoga zadatka. A taj smo prije spomenuli: uzgajanje djeteta prema Bogu, sebi samomu i prema svomu bližnjemu.

Onda je jasno da odvajati zadaću roditeljsku od škole i sebi je prisvajati kao isključivu zadaću znači jednu nedopustivu otimačinu. I ta otimačina mora prouzrokovati golemo zlo. Kada bi država, dajući trgovačkim ili bilo kojim društvima subvencije, sebi ih totalno prisvojila, ta bi društva ostala zagušena, poništena. Inicijativa privatnika ostala bi jalova. Ne bi u zemlji bilo natjecanja. Odatle bi slijedila šteta samoj zajednici. Isto tako kada bi država prisvojila sebi roditeljsko pravo uzgajanja, poništila bi ono

što je roditelju najsvetije. To bi bilo na veliku štetu duševnu djece, jer bi djeca bila izložena raznomu načinu uzgajanja i to često onomu koje je na štetu duševnu djece. To dobro vidimo danas u lajičkim školama gdje se uzgaja neovisno od volje roditelja i njihove zadaće. To vidimo i iz pisanja samoga gosp. Ujčića kad veli da bi vjeronauk u školi mogli zamijeniti principi filozofije, logike i etike. A nezna da etika bez vrhovnoga principa svega — Boga neima nikakove vrijednosti u predobivanju strasti i kalamijenju kreposti.

Platon u svojoj Republici ovako piše: Zar svi ljudi u pijanstvu neimadu tiranskih ideja i osjećaja? I kada netko pane u ludilo zar neumišlja da može zapovijedati ljudima i samim bogovima? A onda nastavlja: A moj dragi prijatelju što je jedan tiran u pravom smislu riječi nego čovjek koga je narav, uzgoj, ili opet i jedno i drugo zajedno učinilo pijanim i ludim? Slična narav i uzgoj opili su izgleda, i pisca spomenutim napisa, pa hoće da pravi nasilje na savjest i na pravo roditelja. A to nije drugo nego duševna tiranija. Roditelj je rodio dijete i niko nema prava da mu ga digne iz njegova roditeljskoga naručaja.

Završivamo sa riječima glasovitoga biskupa Ketelera: Država koja priznaje potpunu slobodu savjesti i vjere, nema nikakva drugoga prava prema roditeljima, nego da od svakoga svoga pripadnika traži određeni stupanj naobrazbe, i da nemarne roditelje potakne, da se njihovoj djeci taj stupanj naobrazbe pribavi. (Otvoreno pismo izbornicima).

Dr. fra Ante Jadrijević:

Gdje se je nalazio Riditio(n), biskupski grad sv. Aurelija?

RÉSUMÉ. — Où était Riditio(n), ville épiscopale de St. Aurelius? — Jusqu' à ce dernier temps on croyait que St. Aurelius était évêque en Arménie. P. H. Delehaye a prouvé en 1929 que Riditio, ville épiscopale de St. Aurelius n' était pas en Armenie, mais bien en Dalmatie. Il n' a pas donné l' ubication de la ville. — La dispute sur l' ubication. Contre certains auteurs: Zlatović, Bulić, Barada Bacotich, l' auteur de cet article prouve, avec Mommsen que Riditi était où est aujourd' hui le village Danilo, près de Šibenik. Il prouve sa thèse avec arguments philologiques et topographiques. Il soumet à la critique les arguments de la thèse opposée, notamment le texte du concile de Salona en 533. Il défend, avec Mgr. Bulić, l' authenticité de ces actes. Par l' analyse philologique et topographique du dit texte l' auteur prouve qu' il ne peut pas être invoqué pour une autre ubication, mais pour Danilo. La lecture habituelle du texte »salonitanum« est inexacte. Il faut lire »salonitanus«. Il s' en suit que le territoire mentionné après »salonitanus« appartient à l' archidiocèse de Salona, et non au diocèse de Makarska, comme on le croyait habituellement.

LITERATURA I SKRAĆENICE:

BSD: Bullettino di archeologia e storia dalmata. Split.
VAD: Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku. Split.
VAD (50): Povodom pedeset godišnjice jubileja »Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku«. (Split, 1931).
ASD: L' Archivio storico per la Dalmazia. Roma.
SHP: Starohrvatska Prosvjeta. Zagreb.
DAC: F. Cabrol, Dictionnaire d' archéologie chrétienne et de liturgie. Paris.
CIL: Th. Mommsen: Corpus Inscriptionum Latinarum.
VHAD: Vjesnik hrvatskog arheologičkoga društva. Zagreb.
HS: Dr. Franjo Rački: Thomas Archidiaconus: Historia Salonitana. Zagreb (1894).
Rav (et Gu): Ravennatis Anonymi Cosmographia et Guidonis Geographia. Ed. M. Pinder et G. Parthey. Berolini 1860.
J. Zeiller: Les origines chrétiennes dans la province Romaine de Dalmatie, Paris (1906).

Do nazad malo godina držalo se je da je sveti Aurelij, kojemu svetkovina pada na 9 novembra, bio biskup iz Ar-

menije. Učeni Isusovac H. Delehaye 1929 g. izdao je raspravu u kojoj dokazuje prema raznim natpisima iz CIL, da se je grad Riditio(n), gdje je bio biskupom sveti Aurelij, nalazio ne u Armeniji nego u Dalmaciji [1]). Taj je naučnik zaslužan za nas, što nam je otkrio jednoga novoga dalmatinskoga sveca i što nam je o njegovu životu iznio kritične podatke.

Prema nadgrobnoj ploči sa Svečeva groba Delehaye zaključuje da je sv. Aurelij umro u Milanu 475 g. i da je pokopan uz sv. Dionizija [2]). Ubikaciju grada Riditio(n) nije naznačio nego je pustio da domaći naučnici riješe to pitanje.

Stari dokumenti na kojima se temelji sva rasprava o tome gradu i u kojima se spominje njegovo ime pod raznim oblicima jesu ovi:

Rider: Rav (380) i Ridder: Gu (542).

Riditae: natpisi: Danilo [3] (kod Šibenika), Solin [4], Trilj [5], Jesenice [6] (Poljica) i Srinjine [7].

Riditio(n), nadgrobna ploča sv. Aurelija u Milanu [8].

Rediticum: akti crkvenog koncila u Splitu 533 g. [9].

Prvi je Mommsen stavio Riditae na Danilo (CIL, III, 364), a prvi je otstupio od toga mnijenja O. Stjepan Zlatović (u VHAD, 1884. g. VI. 71) držeći da su se Riditae nalazili u selu Radobolji blizu Zadvarja. Iza O. Zlatovića i dalje su arheolozi pristajali uz Mommsena, dok vlč. dr. Barada nije opet se vratio k Zlatoviću u svome članku »Topografija Porfirogenetove Paganije« u SHP (1928), str.

---

[1] Note sur une inscription chrétienne de Milan. Aurelius civitatis Riditionis Episcopus. (Rider en Dalmatie). Izd. Académie Royale de Belgique. 1929. Preštampano (sa bilješkama) u VAD (50) s. 49—57.

[2] VAD (50) s. 49.

[3] CIL, III, 2774.

[4] CIL, III, 2026.

[5] CIL, III, 3202.

[6] CIL, III, 12815a

[7] BSD (1915) XXXVIII, 45. FLO [RVS DE] CVR (IO) [MVNI] CIPI RI [DITARVM] II VIR.

[8] VAD (50) s. 49.

[9] HS, 17.

47 i stavio Rediticum i posebne Riditae u trokut Trilj-Zadvarje-Zagvozd. Uza nj pristaje M. Arnolfo Bacotich u ASD (1929) ann. IV, vol. VIII: Per la riscorperta d' un Santo Dalmata, Santo Aurelio, vescovo del municipio romano-dalmata dei Riditi, ricordato in una lapide milanese. Isto dr. Bulić u VAD (50), str. 55—57 (koji opet prenosi Riditae na Bublin blizu Runovića), te prof. Ravlić Jakša u djelu: Makarska i njeno primorje, (Split, 1934), str. 159 (bilj. 9).

Vidimo, dakle, da je iza članka dra Barade opet prevladalo mnijenje među piscima da treba Rediticum i posebne Riditae tražiti u trokutu Trilj - Zadvarje - Zagvozd. Ipak držim da je nužno opet se pozabaviti tim pitanjem. Promotrivši razloge pro et contra, ja sam mnijenja da je Ridition (Riditae, Rediticum) bio na Danilu kraj Šibenika i da nam ne treba tražiti posebne Riditae i Rediticum u trouglu Trilj - Zadvarje - Zagvozd.

*

Pogledajmo pitanje najprije sa strane filološke, a zatim s topografske.

Svi priznaju da je Rider Ravenjanina na Danilu. O tome nije rasprave. A Riditae su stanovnici toga grada i okolice (od osnovne Rid) kao što su Neditae[10] stanovnici grada Nedinum. Riditae također označuju nesamo pleme, nego se i glavni grad plemena po plemenu naziva. Ta je pojava bila raširena kod mnogih naroda staroga vijeka na Istoku[11], a na Zapadu osobito kod Kelta[12] i Ilira.

Naziv grada Ridition je opet učinjen od plemenskog naziva. H. Krahe[13] pokazuje dosta primjera gdje kod Ilira plemenska oznaka At, It, Ot ulazi u ime grada (na pri. Sinotion, dakle je osnova Sin + Ot + ilirski nastavak ION).

Rediticum solinskog sabora 533 g. označuje ne posebno mjesto nego je pridjev u srednjemu rodu učinjen od imena

[10] CIL, III, 2868.

[11] F. M. Abel: Géographie de la Palestine. Tome I. Paris, 1933. str. 320.

[12] DAC, Tome V kod riječi France, 2527.

[13] H. Krahe: Die alten Balkanillyrischen Geographischen Namen (Heidelberg, 1925).

grada kao što je, u istom dokumentu, Magnioticum od Magnum, Aequitinum od Aequm i t. d., a označuje teritorij koji spada pod dotični grad ili koji nastanjuje dotično pleme... Rediticum je, dakle, *teritorij* Ridita, s lakom promjenom slova »i« u »e«, (pojava obična latinskog vulgarnog jezika onoga doba, kojoj ne treba donositi primjera).

Dakle, kakogod je filološki nemoguće rastaviti Ridition i Riditae od Rider tako je nemoguće odijeliti Rediticum od Riditae, bar u našem konkretnom slučaju.

*

I topografski nas razlozi dovode do istih rezultata.

Kod rimske topografije uopće, a osobito Dalmacije, treba da se držimo ovih principa: gdje nema ruševina, tu nije bilo ni grada; što su veće ruševine, to je bio važniji i grad. Ime gradu kažu nam: 1) današnje ime, ako je ostalo iz rimske dobe; 2) stari pisci; 3) stari natpisi *in situ*.

Ruševine na Danilu pokazuju nam da je tu bio važan rimski municipij ili kolonija, između većih u Dalmaciji. O. Zlatović mogao je o tome sumnjati, jer su bila za njega iskopavanja na Danilu tek u svome početku. Sada je poznato toliko natpisa i iskopina s Danila, da bi samo to mjesto moglo imati svoj muzej starina. Uz bunar Bitinj (kod Bedričinih kuća) na svakom se koraku opažaju sileksi iz neolitika, a u Podhumcima, nedaleko Danila, nađen je bogati nalaz iz kamenoga i mjedenoga doba (u muzeju na Marjanu i u muzeju franjevačke gimnazije u Sinju). Osobito su brojni natpisi iz rimske dobe s ilirskim imenima (u mnogim brojevima BSD). Uz crkvu je velika ploča s još neobjelodanjenim okrnjenim natpisom: D N FLAV CONSTATINO, a nedavno su, nešto iznad crkve, nađena tri grobna neobjelodanjena natpisa od kojih jedan, na lijepo izgrađenoj ploči, glasi:

AURELIUS TITUS
GALLIANUS
ARC POSUI
MI ET URSE UXORI
DEFF AN L

(Aurelius Titus Gallianus Arc (am) posui mi (hi) et Urse uxori def (unctae) an (norum) L, hrvatski: Aurelij Tit Galijan grob sam postavio sebi i Ursi, ženi preminuloj u 50 godini. Ime Aurelij je veoma obično u rimskim natpisima Dalmacije, te je suvišan roman o Aureliju iz Afrike koji donosi Bacotich u spomenutom članku.

Važni su također ostatci starokršćanske bazilike na Danilu[14]: to su dva stupca sa križem u kapitelu (u privatnom posjedu na Danilu).

•

Koji je ilirsko-rimski grad bio na Danilu? Prema izloženim principima moramo zaključiti da je tu bio Ridition, municipij Ridita i teritorija Rediticum. Zbilja ime se nije sačuvalo te ni danas nema mjesto svoga pravog imena, nego se po crkvi sv. Danila, nazivlje Danilo, kao što se i stara Narona zove Vid. No imamo druga dva odlučna dokaza: starog pisca Ravenj. koji stavlja Rider blizu Skradina i natpis koji se i danas nalazi uz crkvu Danila: to je ostatak krasnog nadgrobnog spomenika, podignutoga članovima obitelji »Rutillii« od kojih je jedan nazvan princeps municipii Riditarum. Zbilja ima i drugih natpisa gdje se spominju Riditae, koje sam već napomenuo, ali jer na ta mjesta (Solin, Jesenice, Srinjine, Trilj) niko ne meće i ne može staviti municipij Ridita, to s pravom možemo zaključiti da je onaj natpis s Danila in situ. Ta dva dokaza od velike su važnosti, osobito kad vidimo da razlozi protivnog mnijenja nemaju nikakve snage. Najprije nemamo na spomenutom trokutu (Trilj - Zadvarje - Zagvozd) ruševina od koje važnosti. To je i prisililo dra Bulića[15] da je potražio Rediticum na Bublinu kod starohrvatske crkve, a to je neispravno, jer je dokazano da je tu (do Bublina) u Runoviću bio municipij Novensium. Razloge s kojih spomenuti pisci meću Rediticum između Trilja, Zadvarja i Zagvozda donosi Bacotich: što nema starokršćanskih ostataka na Danilu; što nije

[14] M. Abramić u VAD (1926—27) XLIX str. 145. Vidi i starokršćanski natpis (po svoj prilici s Danila) u BSD XXVIII (1905), 45—47.
[15] VAD (50) str. 57.

bilo rimskog puta od Danila do Trilja, što na Trilju Riditae most popravljaju 184 posl. Isusa, te moraju biti negdje u blizini i što crkveni sabor 533 g. na Solinu dodjeljuje Rediticum novoosnovanoj biskupiji, po kojoj je razdiobi nemoguće da je Rediticum gdje je Danilo, jer bi morao teritorij makarske biskupije sizati preko solinske. Na zadnji se dokaz i dr. Barada najviše pozivlje.

Doista, drugi dokazi Bacoticha ili su protiv njega samoga (starokršćanske starine) ili ne dokazuju ništa. Što Riditae popravljaju most na Trilju, ne slijedi da se moraju baš uz most nalaziti, jer malne ista je daljina od Danila do Trilja kao i od Trilja do grada Delminiensium (Duvno) i Novensium (Runović), koja plemena zajedno s Riditima rade na mostu.

Ni rimski put od Danila do Trilja ne postoji — veli Bacotich. No to ništa ne dokazuje. Ilirski gradovi, kako znademo iz povijesti i arheologije, bili su između sebe u živom trgovačkom saobraćaju. I slabijim, ilirskim putem moglo se je doći do rijeke, ali preko nje bez mosta nikako. A i put iz Trilja u Duvno i Runović nije dokazano da je postojao u doba popravka mosta (184 posl. Isusa) jer svi nađeni miljokazi na tim putevima iz kasnije su dobe[16]. Ostatke pak rimskoga puta imademo također prema Danilu: put od Ridita do Sitnoga već je zabilježio O. Zlatović[17], a od Trilja preko Kočinjega Brda do Korošaca dr. Bulić[18]. Na Koroščima nije mogao svršiti, jer tu nema rimskih starina, nego je morao proslijediti do Sitnoga.

Još ostaje najglavniji razlog s kojega meću Rediticum u trokut Trilj - Zadvarje - Zagvozd: Akti soliskog crkvenog Koncila g. 533.

Radi se u njima o podizanju novih triju biskupija i njihovom ocijepljenju od solinske biskupije. Evo glavni dio tih akta:

Itaque prolatis decretis in quibus electionis incumbebat officium in Muccuro Stephanum presbyterum, in Sarsen-

[16] M. Abramić, l. c. str. 154, 155.
[17] Nova Revija (1932) 461.
[18] Arheologična karta u BSD, XXI (1908).

tero Paulinum presbyterum, in Ludro Celianum presbyterum speravere episcopos consecrari. Qua electione discussa supradictus beatus vir Honorius archiepiscopus ita subjunxit: Patefacto nobis decretorum tenore solemniter diocesis statuimus observandum ut in Sarsentero sit episcopus, basilicasque (habeat) in municipiis Dellontino, Stantino, Novense, per Rasticiarum, Potuatico, et Beuzavatico, supra constituto, quae tam(en) ad nos hactenus respexere, in parochiam consequamur. Ludrensis vero episcopus municipium Magnioticum, Equitinum, Salviaticum et Sarsiaticum, sicut ad ordinem nostrum noscitur obtinuisse, percipiat; Muccoritanus namque episcopus se Montanorum, Deltinense, Onestinum, Salonitanum dumtaxat quidquid in insulis continetur, vel trans Oneum noscitur esse divisum, quod Continens appellatur sed etiam Rediticum in diocesi habiturum accipiat«. (Rački: HS, str. 16—17).

Ne znam odakle su tu došli i to je dalo povoda da se je počelo sumnjati o njihovoj autentičnosti. Prvi je sumnjao glasoviti povjesničar J. Lucius koji ih je vidio u rukopisu, ali ih nije htio uvrstiti u svoje djelo: De regno Dalmatiae et Croatiae (Amstelodami, 1666). Protiv njega brani njihovu vjerodostojnost Farlati[19]: nejasni su, a to nije razlog da se sumnja o njima. Nejasnost im dolazi odatle što su napisani latinskim vulgarnim jezikom i ispisani iz rukopisa već punih pogrešaka.

O aktima sumnja u novije doba J. Zeiller (op. cit. 149, 150). K. Šegvić[20] i H. Leclercq u DAC (kod riječi Dalmatie, 57): »16⁰ Honorius. Sous cet episcopat se placeraient les deux importants conciles de Salone de 530 et 532, dont la realité n' est pas prouvée«. — Naprotiv brani ih dr. Bulić[21] i dr. Klaić[22].

Bulićevi su dokazi jaki i ne može se preko njih prijeći. Za autentičnost dokaza vojuje snažni razlog: novija arheološka iznašašća. Na akte se je morao ljutiti Lucius kao

[19] Farlati, Illyricum sacrum, t. II, 172, 173.

[20] Analecta Bollandiana, t. XXXIII, 268 (bilješka).

[21] Bulić-Bervaldi: Kronotaksa solinskih biskupa (Zagreb, 1912—13 s. 54, 55.

[22] Zbornik kralja Tomislava. (Jugosl. Akademija, 1925) str. 189.

povjesničar Dalmacije: veliki dio gradova koje oni spominju njemu je nepoznat, a ne poznaje ih ni staro hrvatsko doba.

No arheologija nam sve to više otkriva one gradove te iz iskopina danas znademo gdje su se mnogi nalazili (Magnioticum, Aequitinum, Salviaticum etc.). Zeiller sumnja da li je Rediticum imao svoju biskupiju, a eto milanski nam ju je natpis otkrio stalno[23].

I papa Vigilij piše svom đakonu Sebastijanu kojega je bio poslao u Solin kao upravitelja crkvenog dobra (patrimonium) i tuži se u pismu na nj, što nije za svoga boravka u Solinu zapriječio tamošnjem biskupu Honoriju da protiv odredaba sv. Stolice i svoje crkve podjeljuje sv. redove, a to da je učinio Sebastijan podmićen[24]. Budući da su novci po srijedi i budući da su stigle tužbe u Rim, očito su ta rešenja odnosila se ne na proste svećenike nego na biskupe. Pismo je pisano 550 g., a događaji na koje se papa tuži morali su se dogoditi prije 546 g., jer Vigilij kori Sebastijana što nije došao preda nj u Solun, kad je papa bio na putu u Carigrad. A to je bilo g. 546.

Odnosi li se papina tužba na sabor 533 g.? Ne znamo stalno, ali možemo držati vjerojatnim da je Honorij naišao na nezadovoljstvo kod klera i puka cijepajući solinsku biskupiju i da nije mogao provesti odluke koncila sve dok mu nije u pomoć pritekao papinski poslanik kojega je opet trebalo predobiti darovima.

* * *

Svakako nemamo razloga sumnjati o vjerodostojnosti solinskog koncila 533 g., jer su jaki razlozi za nj. On će nam i dalje biti jako pomagalo pri arheološkim istraživanjima Dalmacije.

Svi koji su dosad pisali o tim aktima držali su da sve što je spomenuto iza »Muccoritanus« pripada makarskoj biskupiji[25]. To mjesto dr. Barada prevodi: »Makarski pak

[23] L. c. str. 172.

[24] Migne, PL, LXIX, 46.

[25] Jedini je Delakaye nabacio mnijenje u VAD (50) s. 53 da je Rediticum pripao solinskoj biskupiji. Šteta što to nije obrazložio.

biskup neka primi« (accipiat) »što će imati u diocezi (se in diocesi habiturum) »od brđana« (ili brdovitih predjela municip »Deltinski, Onestinski, a od salonitanskoga samo ono, što je sve na otocima i preko, što (Cetina) Oneum dije-li, a naziva se Krajina (Continens) kao i Reditski« (SHP, 45).

Međutim s razloga tekstualne kritike i nutarnjih zaključujem da u tekstu ne može stati Salonitanum nego Salonitanus t. j. da je ondje govor u subjektu, a ne u objektu. Tu se je prepisivaču potkrala pogreška koju prouzrokuje error oculi: oko mu se zaleti te prema svršetku predašnje riječi završi slijedeću koju bi po smislu morao promijeniti. U tekstu veliku važnost imade onaj *dumtaxat*. On znači »samo«, ali i »doista«, »naravski« te je sinonim sa predašnjim »vero«, »nempe«. On je u našem slučaju prilog i adversativni veznik. Iza imena biskupija dolaze klasično veznici: Ludrensis vero, Muccoritanus nempe, Salonitanus dumtaxat. Taj nas dakle »dumtaxat« upozoruje da se Salonitanus nema vezati s riječju koja je neposredno pred njim nego da počinje nova misao koja ide usporedo sa Ludrensis vero i Muccoritanus nempe, t. j. da je tu Salonitanus subjekt, ne objekt.

Osim toga ne možemo »Salonitanum« prevesti »od solinskoga«, jer bi u tekstu tada moralo stati *de Salonitano*.

Ne može se ni »se« spojiti s »in diocesi habiturum«, jer u tom slučaju imali bi akuzativ s infinitivom koji može zavisiti o verba dicendi et sentiendi glavne rečenice, a nikako o glagolu *accipiat*. Ono »se« jest akuzativ mjesto dativa »sibi«, pojava dosta obična na natpisima rimske Dalmacije. Dr. Skok u djelu »Pojave vulgarno-latinskoga jezika na natpisima rimske provincije Dalmacije«. (Jugoslavenska Akademija, djela XXV [1915] na str. 68). donosi tomu dosta primjera. »In diocesi habiturum« jest particip koje se odnosi na Rediticum. (Te će opaske biti izražene poslije u prijevodu).

Ako promotrimo tekst sa strane topografske, jednako ćemo vidjeti da je »Salonitanus« ondje subjekt i što je iza njega spomenuto da njemu i pripada.

Krajevi koje dobiva makarska biskupija jesu: Montanorum (Brda ili Zagorje), Deltinense (po svoj prilici prema ušću Neretve, jer je Delta svaki kraj gdje se koja rijeka izlijeva u more u obliku grčkoga slova »delte«, dakle Baćina i Gradac) i Onestinum prema sjeveru. Onestinum jest teritorij grada Oneum koji se je dizao na lijevoj obali istoimene rijeke Oneum (Cetine) kako je to dokazao dr. Bulić [26], a Onestinum se protezao i k jugu prema Vrulji, i k sjeveru do međe blizu Dugoga Rata, koju su stavili Onestini i Narestini (današnje Jesenice) [27].

Onestinum u našem tekstu, prema dru Baradi, bio bi od Cetine do Jesenica, a ono »vel trans Oneum noscitur esse divisum« krajina od Omiša k Makarskoj. No takovo čitanje nailazi na jake poteškoće: 1) ako je Onestinum od Cetine do Jesenica, nema smisla što se poslije kaže da Muccoritanus »od solinskoga« dobiva Krajinu od Cetine k Makarskoj, jer sve što je dobila nova biskupija, dobila je od solinske biskupije (kao i tri ostale). 2) ako je Onestinum omeđen prema sjeveru (do Jesenica), onda nije trebalo opet navraćati se na njegov kraj, jer od Cetine k Makarskoj već je uključeno u tim međama. A i otoci (Šolta i Brač) ne zna se da su ikada pripadali makarskoj biskupiji. Sve te teškoće isčezavaju ako je u tekstu »Salonitanus« subjekt. Treba dakle čitati: ...Ludrensis *vero* episcopus Magniotticum, Equitinum, Salviaticum et Sarsiaticum, sicut ad ordinem nostrum noscitur obtinuisse percipiat; Muccoritanus *namque* episcopus *se* (t. j. sibi) Montanorum, Deltinense, Onestinum; Salonitanus *dumtaxat* quidquid in insulis continetur, vel trans Oneum noscitur esse divisum, quod Continens appellatur, sed etiam Rediticum, in diocesi habiturum, accipiat«. Hrvatski: »...Biskup pak Ludra (municipij) Magniotski, Ekvitinski, Salvijatski i Sarsijatski neka drži kao što se i znade da je dobio pa našemu naređenju; makarski doista (t. j. pak) biskup sebi neka uzme krajinu Brdâ, Deltinsku i Onestinsku (do Oneuma—Cetine); solinski dakako (t. j. pak) štogod je na otocima (Šolta i Brač) ili preko

[26] BSD (1908) 3, BSD (1914) 105.
[27] BSD (1899) 145 (poviše groblja Sustjepan).

Oneuma (Cetine) što se vidi da je odijeljeno, a zove se Kopno (t. j. sve što dijeli Cetina prema Solinu), no i Riditski (teritorij) koji će pripojiti svojoj biskupiji.« Biskup, dakle, solinski dobiva Rediticum. Ovako čitanje rješava topografske poteškoće, objašnjuje zašto se dva puta govori o međama oko Omiša, određuje granice i biskupije solinske prema novim biskupijama, a ujedno je razbistrilo pitanje Rediticuma. Rediticum je bio izgubio svoga biskupa. Po svoj prilici u navalama Gota Rider je stradao, a njegov biskup, sv. Aurelij, otišao u Milan, gdje je i umro, a sada na koncilu u Solinu pripojen je Riditski teritorij solinskoj dijecezi.

Ni Rediticum nam, dakle, ni posebne Riditae, ni prema aktima solinskoga koncila, ne treba tražiti u trokutu Trilj-Zadvarje-Zagvozd, jer se taj teritorij i njegovo pleme nalazilo oko svoga glavnoga grada na Danilu, koji se zvao Rider, Ridition, a i Riditae, a njegov teritorij Rediticum; a koji je 533 pripao solinskoj biskupiji.

Dr fra Krsto Kržanić:

Solilokvij Franjine Gospođe Siromaštine

Kad je Franjo svršio sa hvalospjevom gospođi Siromaštini, tad je ona održala jedan vrlo značajan govor o svojoj izvrsnosti i vrijednosti.

Kraljičin odgovor

Gospođa Siromaština bila je vedra i vesela, dok je slušala riječi Franjine. I jakim glasom odgovori njemu i njegovim mladim drugovima:

Ispovijedam vam, dragi prijatelji i braćo, da otkad ste počeli govoriti, osjećam preobilno veselje motreći žar vaš, znajući svete odluke vaše. Draže su mi vaše riječi od srebra i zlata. Slađe su od meda. Nijeste vi, koji to govorite: Duh govori preko vas. Samo me je milost Previsokoga uzela za svoju zaručnicu. I poništio je prezir, kojim su me susretali na zemlji. Uzvisio me u nebesku slavu.

Želim vam, ako vam nije dosadno, ispričati povijest moju, da se naučite, kako i vi imate ići da ugodite Gospodu. Čuvajte se da ne gledate natrag, kad ste ruku stavili na plug. Nijesam, kako krivo misle, surova. Stara sam: poznajem dobro tok stvari, promjene među stvorenjima, izmjene vremena, nestalnost ljudskih srdaca nešto po milosti, a nešto po iskustvu. Bila sam u raju zemaljskom: čovjek je bio, kakav je stvoren. S njim sam šetala bez bojazni, bez sumnjičenja, bez straha od kakve nesreće. Mislila sam da ću s njim ostati dovijeka, jer ga je Previsoki stvorio: pravedna, dobra, mudra i stavio u prelijepo i čarobno mjesto. Uživala sam i igrala se pred njim u svako vrijeme, jer, budući da nije imao ništa svoga, vas je bio Božiji. Na žalost, nadođe zlo: zmija sa varkom prevari prvoga čovjeka. Nesreća jedna, povjerova lukavcu i zaboravi na Stvoritelja. Pismo veli: U raju je čovjek bio bez odijela i nije se crvenio, jer je bio nevin. Čim je sagriješio, vidio

je svoju golotinju i od stida se sakrio pod smokvu, da od njezina lišća učini prvo odijelo. Kad sam ja vidjela, da je moj drug prekršio volju Božiju i pokrio se smokovim lišćem, udaljila sam se sa suzama od njega. Očekivala sam NOVOGA ČOVJEKA, koji će me spasiti od ove nesreće. I iznenada se čuo silan glas, koji se orio prostorom rajskim. I vidjeh Gospoda veličanstva u raju zemaljskom. Pratili su ga bezbrojni zborovi anđela, koji su klicali: Svet, svet, svet! Ja uzdrhtah i tresoh se od čuđenja, a iz duše mi se otisnu poklik: »Iz dubine vapio sam tebi, Gospode ... Gospode, smiluj se!...« A On mi reče: »Sakrij se za čas, dok mine srdžba moja«. I odmah zovne mojega druga: »Adame, gdje si?« A on će: »Čuo sam glas Tvoj i ustraših se, jer sam gô, pa sam se sakrio.« — »Zaista si takav«, reče Gspod, »jer te na putu iz Jerusalima u Jerih oguliše lupeži i izgubio si dobra svrhunaravna, prekonaravna i naravna, koja sam ti darovao.

Adam se stao ispričavati i povećao je zlo svoje: uzmnoža grijeh i poveća kaznu. I njega i sjeme njegovo Gospod ošinu smrću. I baci ga iz raja. Obuče ga u kožnato odijelo smrtnosti, jer je izgubio sjaj neumrle nevinosti. A ja videći svoga druga u odijelu smrtnosti, potpuno se otcijepih od njega, jer on, da se obogati, dade se na rad. I kao patnica i lutalica hodala sam po zemlji plačući i cvileći. I od toga časa nijesam imala časa počinka.

Abraham, Jakov i Izak nadali su se u zemlju obećanu, gdje teče med i mlijeko. U toj zemlji meni nije bilo mjesta. A kerub je ognjenim mačem stao na vrata raja zemaljskoga, dok se u njegovu gnijezdu nije rodio Sin Previsokoga, koji je došao da mene — Siromaštinu — traži, nađe, zagrli i zaruči.

Krist, pošto je sve rekao o svome nauku, nadoda: Nemojte posjedovati ni srebro, ni novac. Nemojte nositi ni torbu, ni štap. Ni kruha, ni odjeće, ni dviju tunika... Nemojte sticati blago na zemlji, koje moljac izgriza, koje lupeži kradu. Ne brinite se za ono, što ćete jesti, što ćete piti, čim ćete se odijevati. Ne brinite se za sutra.... Ako se tko ne odreče svega, što posjeduje, ne može biti moj učenik...

Apostoli su najpomnjivije izvršili ovaj nalog Kristov: niti za jedan hip nijesu ništa prekršili od svega onoga, što su od Učitelja čuli. I propovijedali su blagu vijest siromaštva posvuda, a Gospod je njihovu riječ oplođivao tolikim velebnim čudesima. Gorili su od ljubavi, priskakali u pomoć svakome, za svačiju su potrebu imali srca, tako da im nitko nije mogao da reče: govore, a ne čine. Jedan je od Kristovih učenika rekao: »Neću da govorim o onom, što je u meni učinio Krist u govoru i djelovanju po kreposti Duha Svetoga.« A drugi je nadodao: »Nemam ni srebra ni zlata.« Svi Apostoli — svi su me voljeli. Pače, i njihovi su slušatelji htjeli da izvrše ono, što su čuli od svojih učitelja: prodadoše sve posjede i sve razdijeliše drugima prema njihovim potrebama. Svi su bili zajedno i sve su imali zajedničko hvaleći Gospoda. Stoga je Bog umnožao rod siromašnih — za spas.

Kroz povijest kršćanstva bio je velik broj Kristovih siromaha. Topla je bila krv Propetog Sirotana i kalež krvi Njegove opio je mnoge. Pa kad bi se koji našao, koji bi se prestrašio i kušao da me ostavi, sjetio bi se Rana Kristovih, tih otvora božanske ljubavi, pa bi se pokajao stiskajući me jače i grleći me ljubeznivije. Bila sam s njima i posjećala sam ih na Muke Kristove, tako da su gvožđem razdirali svoje tijelo gledajući curiti vlastitu krv. I dugo je trajala ova moja pobjeda: — hiljade i hiljade su se za mnom zanosili, jer su se znamenovali znakom patnje najvišega Kralja.

Nažalost, nastupio je mir, gori od najgorega rata, u kojem su se mali okitili značkom patnje i siromaštva siromašnoga Krista. I, evo, u miru je gorčina moja najgorča. Svi me izbjegavaju, svi me tjeraju, nitko me ne traži, svak me ostavlja. Neprijatelji su me ostavili na miru, a prijatelji me progone. Vanjskim ne smetam, a sinovi su protiv mene. I ja »othranila sam sinove i uzvisila, a oni su me prezirali«. U ona vremena, kad je nad mojom glavom svijetlilo svijetlo Božije i kad sam u tom svijetu išla po tminama, sotona je osvojila mnoge od moje pratnje. Svijet ih je privukao, strast osvojila,... i počeše

ljubiti svijet i što je u njemu svjetskoga. U tom mi se času pridružilo Progonstvo, kojem je kao i meni Bog dao kraljevstvo nebesko. U svemu me je vjerno pomagalo, snažno podupiralo, mudro svjetovalo. I ono, kad bi zapazilo, da su neki od mojih ohladnili u ljubavi, zaboravili nebeske stvari i zaljubili se u zemaljske, ono bi odmah zagrmilo, protiv njih bi diglo vojsku — i sinove bi moje osvijestilo: oni bi se zasramili i Gospoda tražili. Sad me je u miru i Progonstvo ostavilo samu, bez ikoga. Čim su prestala vanjska progonstva, iznutra su se počeli klati sinovi moji, jedni su drugima zavidjeli, jedni druge izazivali u nagomilavanju bogatstva i potražnji za nasladama.

Ipak nije bilo sve propalo. Neki su se prenuli oda sna, stavili su se iz ljubavi na uski put, po kojem su onda neki iz nužde hodali. K meni su došli sa suzama u očima moleći me, da se s njima pomirim i sklopim vječni savez ljubavi i sloge, da im budem dobra, kako sam bila dobra u svojoj mladosti, kad je Svemogući bio sa mnom, a oko mene mnoštvo vjerne djece. Ovi su ljudi bili kreposni, mirotvorni, bez tužakanja na Boga, u ljubavi s braćom, siromašni duhom, bez obilja stvari, a bogati svetošću, u obilju nebeskih milosti, gorljivi, puni nade, ustrpljivi u patnjama, blagi i ponizna srca. Znali su sačuvati duševni mir, slogu, sklad i bratsko jedinstvo u zajednici. Stoga su ih i Bog i Anđeli zavoljeli. I ljudi su ih ljubili, jer su prema sebi bili strogi, a milostivi sa drugim. Na djelu puni vjere, čedni u hodu, veseli u licu, ozbiljni, ponizni u sreći, velikodušni u nesreći, u jelu trijezni, slabo odjeveni, malo bi spavali, postidni i bojažljivi i bogati svakim blagom. Prožela sam ih dušom svojom: ja i oni bili smo jedno srce i jedna duša.

A bilo je i krivih i lažnih siromaha. Bili su među nama, ali nijesu bili naši. Sinovi Balijalovi. Govorili su o ispraznosti, zlo su djelovali; govorili su lažno da su siromasi, a mene, Siromaštinu, koju su sa svim srcem ljubili gorespomenuti slavni ljudi, prezreše i popljuvaše. Išli su po putu Balaama iz Bosora, koji je ljubio »mercedem iniquitatis«, bogatstvo. To su bili ljudi pokvarena srca. Mrzili

su istinu. Mislili su, da je sramota biti pobožan. Nosili su habit Reda, a starog čovjeka nijesu svukli. Mrzili su svoje starješine, redovnički su život i redovničke običaje krnjili krsteći ih indiskretnim, nemilosrdnim, okrutnim, a mene, koju su prije bili zagrlili, nazvaše besposličnom, oštrom, sramotnom, neukom, beskrvnom i smrtnom: navukli su ovčje runo, a pokrili vučju lukavost. Lakomost ih je ispila. Neuredno su žudili za sticanjem i čuvanjem propadljivog blaga. Da prikriju tu svoju lakomost, krstili su je finijim imenom, da im se ne reče, da su mene potpuno iznevjerili, koja sam ih podigla iz praha i smrada. Pače se mene o njoj — o Diskreciji (proviđanju) — uvjeravalo, da je stvar nevina, a lukavo su mislili prokriomčariti zlo. Ali tu diskreciju radije bi se imalo nazvati konfuzijom, jer zaboravlja za ljubav propadljivog blaga, na blaga vječna i viša dobra. Mene su umirivali, da su moji, da ja nad njima gospodarim i kraljujem, a da skupljaju prolazna dobra, samo da ih tobože dijele u karitativne svrhe, da pomažu bijednike i siromahe. Ja sam im odgovarala da ne niječem, da su to dobra djela, ali da to nije njihovo zvanje. Ne smije se okretati natrag. Ne smije se silaziti sa krova, da se nešto uzme iz kuće. Ne smije se vraćati iz polja, da se uzme odjeća. Redovnik se ne smije uplitati u svjetske poslove. Ti posli zanečiste one, koji su radi tih posljedica i ostavili svjetske stvari spoznavši Spasitelja. Povraćajući se na staro, čovjek se dvostruko zanečisti. »posljednja su gora od prvih«. Kad su oni čuli ovaj moj odgovor, među sobom se posvadiše. Neki rekoše da sam dobro odgovorila, a drugi mi naprotiv rekoše da slabo govorim i da hoću da ih zavedem: bijedna je i hoće da nas bijednima učini, odgovoriše.

Ipak lakomost, moj ljuti takmac, nije me mogla potpuno, nastavlja Siromaština, da istjera iz mojeg kraljevstva. U ono vrijeme još je bilo revnih redovnika, ljudi punih ljubavi, bogomoljnih, koji su srdačno uživali u kontemplaciji i preziru svega, što je zemaljsko. Tad mi je naredio Stvoritelj svega, koji je i mene stvorio: »Stanuj kod Jakova, baština je tvoja u Izraelu i kod mojih se odabranih ukorijeni.« Sve sam ovo prerevno učinila. Bila sam

sa sinovima Jakovljevim u Izraelu, išli smo kraljevskim putem muka i patnja. Jer su bili sa mnom, sjali su u očima masa, i mogućnici su im se zemaljski divili. Ljudi su ih častili i svecima nazivali. Nije im bilo ugodno, da ih se nazivlje svetima, jer su se sjećali riječi Učiteljevih: Ne tražim slavu od ljudi. I odbijali su ponuđenu svjetsku slavu.

Dok su oni tako revno živjeli ljubeći Krista, lakomost se maskirala u diskreciju i reče im: Nemojte se pokazivati ljudima u tako strogoj pokori. Ne prezrite njihovo štovanje. Pokažite im se prijazni. Iskazanu čast nemojte prema vani odbijati, već to radite unutra, u srcu. Dobro je biti prijatelj kraljeva, poznanik knezova, familijaran s mogućnicima, jer dok vas oni tako časte i štuju, drugi, slijedeći njihov primjer, doći će k vama i lakše će se Bogu obratiti. A oni kratkovidci, vidjevši korist, prihvatiše sa svim srcem. I smatrali su da su i unutra onakvi, kakve ih cijene i štuju. Svoju su slavu stavili na jezik hvalisavaca kao tašte djevice u prodavače ulja i nekorisni sluga u zemlju. A ipak su oni iz početka sve smatrali za izmet govoreći: siromasi smo i uvijek želimo da to budemo. Držali su se Pavlovih riječi: »Kad imamo hranu i čim da se zaodjenemo, tim smo zadovoljni«, jer »sve je ispraznost i ispraznost ispraznosti.« Stoga su ih ljudi svaki dan to više štovali, tako da su mnogi malo cijenili svoje, kad su vidjeli njih, da tako preziru taštine zemaljske.

Ali ona moja divlja neprijateljica, videći ljubav za siromaštvom ovih redovnika, srdila se i škripala zubima i žalosna u srcu reče: Što da činim? Evo čitav svijet ode za Siromaštinom. Nazvat ću se lijepim imenom Diskrecije, Providnosti i govorit ću njihovu srcu, ne bi li me po čemu slušali i poslušali. I reče im: Što tu stojite čitav dan bez posla i ništa se ne brinete za sutra? Što bi vam škodilo da imate ono, što je nužno za život, dok ne biste imali, što je suvišno? Kad biste bili proviđeni sa svim, što vam treba, s većim bi se mirom prihvatili rada oko spasa drugih? Dok imate vremena brinite se za se i za svoje, jer ljudi neće uvijek darivati i milostinju dijeliti. Dobro bi bilo, kad bi moglo da bude uvijek tako, ali to neće uvijek vrijediti. Zar Bog ne

bi primio kao dobro djelo, kad bi imali da štogod date siromasima, da ih se često sjetite, jer je on rekao: »Bolje je dati, nego primati«. Zašto ne primate dobra, koja vam se nude, da ne lišavate darovatelja vječne nagrade? Nemate se zašto bojati od dodira sa bogatstvom, jer ga držite ni za što. Nije stvar po sebi zla: grijeh je u srcu, jer »vidje Bog sve, što je stvorio i bilo je odveć dobro.« Dobrima je sve dobro. Sve im služi i sve je stvoreno za njih. O koliki imajući dobra zlo ih upotrebljavaju, koja, kad biste vi imali, dobro bi ih upotrebili, jer je sveta odluka vaša, sveta želja vaša. Vi nemate volje da obogaćujete svoje — i to je dosta.

Ovako je lukavo govorila diskrecija (providnost). I neki, koji su imali pokvarenu savjest, odmah su na to pristali. A drugi su zatvorili uši i oštroumno odgovarahu služeći se izjavama Sv. Pisma, koje je i providnost u svoju korist navađala.

Kad je lakomost vidjela, da sama neće moći obraniti ove tvrdokorne siromahe, dozvala je u pomoć i t r o m o s t, koja teško započinje dobro, a kad ga je započela, nikada ne dovršava. S njom je sklopila savez, iako nijesu međusobno familijarne i srodne, ipak se u zlu sjatiše zajedno kao nekoć Pilat i Irud protiv Isusa. Pošto su se posavjetovali uzbjesni tromost, sabere svoje satelite, svom se snagom baci na revnost siromašnih redovnika, dok ih nije osušila u ljubavi prema siromaštvu. I budući da su omlohavili, zamrla su njihova srca, uzdisali su za egipatskim loncima i što su nekoć velikodušno ostavili, to su sada sramotno tražili. Žalosni su bili, kad su vršili zakon Božiji, i što im je god bilo naloženo, suho su vršili. Rijetko su se kad ganjivali i kajali. Slušali su mrmljajući. Živinski su mislili. Razuzdano se veselili. Malodušno žalostili. Bezobzirno razgovarali. Pustopašno smijali. Tašto stupali. Mekušno oblačili pomno skrojena i sašivena odijela. Puno su spavali. Pretjerano jeli i neumjereno pili. Šaljive i nečedne riječi bile su im na jeziku. Uvijek su pričali basne, mijenjali zakone, raspolagali sa provincijama i ljudska djela prosuđivali. Ništa se nijesu brinuli za duhovna vježbanja, ništa o spasu duše. Rijetko su govorili o nebeskim i vječnim stvarima.

Kad su tako otvrdnuli, počeli su jedan drugome zavidjeti, jedan drugog izazivati, jedan nad drugim gospodariti ocrnjujući braću radi zločina. Ipak nijesu htjeli, da žalost među njima vlada žedni utjeha, u kojima bi isprazno uživali, jer istinski nijesu mogli biti veseli. Zadržavali su prividnost svetosti, da se ne bi potpuno omrazili. I govoreći o svetim stvarima pokrivali su pred priprostitom čeljadi govoreći svoje obične bijedne razgovore. Ali su u svojoj nutarnjosti bili toliko rastrojeni, da, kad bi i htjeli prikriti, nijesu bili kadri, jer bi njihova zloća bijesno probila na javu. Napokon su počeli laskati i svjetovnjacima i s njima su se prijateljski držali, samo da pumpaju njihove kese, da grade nove zgrade, da umnože ono, čega su se odrekli. Laskali su bogatašima, pozdravljali gospođe, pohađali kraljeve i knezove da povežu kuće uz kuće, polja uz polja. Postali su veliki, bogati, puni prolazne utjehe zemaljske upadajući iz zla u gore, jer Boga ne poznaše. Padoše, dok ih se odgajalo, na zemlju se oboriše prije poroda, a ipak meni Siromaštini imaju srca reći: Tvoji smo prijatelji!

A ja sam bila prežalosna radi njih, koji, dok su u svijetu bili siromasi i bijedni, pošto su se sa mnom zaručili, postali su — bogataši! Odebljali, potkožili se više od drugih i sad se ritaju nogama na me i ismjehuju me. Smatrali su da je za njih nedostojan siromašan život, u gladu i žeđi, trunući u bijedi i nevolji. Više nijesu zadovoljni sa zajedničkim životom, udaljuju se, bez straha se tove i bježe od drugih, kao da bi bilo ispod njihove časti biti između učenika Kristovih, a u svijetu su bili i između prezrenih — prezreni! Često nijesu imali ni vode ni ječmena kruha, sinovi priprostih i neukih, u dugovima došli su k meni bijednoj. Sad me preziru i daleko bježe od mene i ne boje se popljuvati moje lice. Pretrpjela sam od njih i uvrede i pogrde. I koji su mi bili mirni i koji su čuvali bokove moje, pogrdiše me. Stidjeli su se mene i toliko su me više odbacivali, koliko su više znali, da će ih moje dobročinstvo obogatiti, tako da se nijesu dostojali ni mojeg imena čuti.

Cvilila sam i govorila im: Povratite mi se, sinci, i ozdravit ću vas. Čuvajte se lakomosti: to je služenje idolima. Lakomac nije kadar, da se zasiti novcem. Sjetite se

prvih dana, kad, prosvijetljeni odozgo, veliku bitku zapodjeste. Nemojte biti sinovi otpora na propast već sinovi vjere za spas duše. Ko ne izvrši zakona Mojsijeva, rečeno je, umrijet će. Koliko će strašnije trpjeti, tko pogrdi Sina Božijega, Novi Zakon oskvrne i milost odbije? Vratite se, varalice, k meni, na moje srce, jer život nije u bogatstvu. A oni rasrđeni odgovarahu: Hajde od nas, bijednice, udalji se od nas. Nećemo da znamo za put tvoj! A ja im odgovorih: Smilujte mi se, smilujte mi se bar vi, prijatelji moji. Zašto me bez ikakva razloga progonite? Zar vam nijesam rekla, da se moj i vaš život ne slaže. Ah, kajem se da sam vas vidjela!

Riječ gospođi Siromaštini

I reče Gospod gospođi Siromaštini: Povrati se, povrati, Sunamićanko, povrati se, povrati, da te motrimo. Oni su sinovi nepokorni. Neće da tebe slušaju, jer neće da mene slušaju. Srce je njihovo postalo bez vjere: udaljiše se i odoše. Nijesu odbili tebe već mene. Ti si ih naučila protiv tebe, jer da se nijesu zaručili s tobom, nikada ne bi bili postali tako bogati. Pričinjali su se da te ljube, pa da te, kad ih nagradiš, ostave. Prigrlili su laž i neće da se vrate. Ne vjeruj im, kad ti opet budu govorili dobro, jer su te prezreli i tražili glavu tvoju. Ne diži svoga glasa u njihovu pohvalu i obranu, jer te ne bih uslišao: Odbacio sam ih, jer su oni prezreli mene.

Zaključna riječ Siromaštine Franji i drugovima

Evo, braćo, zaključi gospođa Siromaština, na dugo sam vam govorila. Oči nek su pred stopama vašim da vidite, što imate učiniti. Odveć je pogibeljno pogledati natrag i varati Boga. Sjetite se žene Lotove i ne vjerujte svakome. U vas se pouzdajem, predragi, jer u vama vidim više nego u drugima ono, što je bolje i bliže za spas, jer izgleda, da ste sve odbacili i svega se zemaljskoga lišili. Najjači mi je za to dokaz vaš uzlaz na ovo brdo, dokle se rijetki mogli da popnu. Ali vam velim, prijatelji moji, da me zloba mnogih čini da budem oprezna i sa dobrim, jer sam često iskusila, da se pod ovčijim odijelom kriju grabežljivi vuci.

Sigurno želim, da svak od vas bude nasljednik svetaca, koji su me baštinili u vjeri i ustrpljivosti. Ali, jer se bojim, da se ne dogodi vama kao i ostalim, dajem vam spasonosan savjet, da ne biste htjeli, kao sad u svojem početku, penjati se na najviše i najsvetije visine nego da polako napredujući, pod vodstvom Kristovim, popnete se na vrhunce. Čuvajte se, da pošto ste u korijenu izmet ljudski izbacili od sebe, ponovno se ne zapletete. Ostali bi besplodni i jadni: sjekira bi odlučila s vašom sudbinom. Nemojte previše vjerovati sadašnjem vašem zanosu, jer su sklonija ljudska ćutila na zlo nego na dobro, i duh se lako povrati na ono, što mu je obično, premda se bio od onoga dobrano udaljio. Znam da vam se od velike revnosti sad sve čini prelakim, Ali sjetite se, što veli, da nijesu stalni oni, koji služe Njemu, pa i u svojim anđelima nalazi manu. Iz početka sve snosite od dragosti, ali kasnije, misleći da ste sigurni, na dobročinstva se više i ne osvrćete. Mislit ćete da ćete se lako, kad budete htjeli, povratiti na prvašnju utjehu. Ali, ako je nemarnost jedamput počinjena, više se lako ne čupa. Vaše će se srce lako saviti, da drugo ljubi, a teško će se više sjetiti, da se povratite na prvu ljubav. Kad upadnete u mlakost i mlitavost, iznosit ćete nekakve isprike govoreći: Ne možemo biti, kakvi smo bili u početku, snažni. Sad su druga vremena. U duši čut ćete glas: Sutra, sutra povratit ćemo se na prvašnje stanje, jer nam je onda bilo bolje nego sada. Eto, braćo, mnoge sam vam stvari prorekla, i još imam mnogo da vam kažem, što sad ne možete da nosite. Doći će čas, kada ću vam sve očito reći.

Franjin zavjet i zakletva

Franjo i drugovi padoše na zemlju. A Svetac hvale uzdajući Bogu reče: Ugodno je, Gospođo naša, što veliš i nemamo nikakva prigovora o ničem. Istinit je govor, koji smo čuli u zemlji našoj o tvojim govorima i o tvojoj mudrosti. Blaženi su sinovi tvoji i sluge tvoje, jer su pred tobom uvijek i slušaju mudrost tvoju. Nek je blogoslovljen Gospod Bog tvoj uvijeke, kojem si ugodila. Uvijek te je ljubio i učinio te je kraljicom, da budeš milosrdna i razborita sa slugama njegovim. O kako si dobra i slatka, zabludjele

koriš, a grješnike opominješ. Evo, Gospođo naša, radi ljubavi kralja vječnoga, kojom te ljubi i kojom ga ljubiš, zaklinjemo te, da uslišiš želje naše pokazavši se i nama blaga i milosrdna. Velika su i nebrojena djela tvoja. I jer sama ideš uokolo, udovice, kao dobro uređen vojnički tabor, ne mogu da s tobom stoje luđaci. Ali smo mi sluge tvoje i ovce paše tvoje. Zaklinjemo se i odlučujemo da ćemo u vijeke vjekova čuvati zakon tvoj.

Cijeli svijet — Franjin samostan

Siromaština se ganula na Franjinu izjavu i budući da uvijek prašta i smiluje se, budući nije mogla više da se uzdrži, poleti i zagrli ih utisnuvši svakome od njih poljubac mira. I reče: Evo me, dolazim, braćo i sinovi moji, k vama, jer znam da će me po vama mnogi zagrliti.

Sv. Franjo od veselja se snebivao i poče da visokim glasom hvali Gospoda, koji ne ostavlja one, koji se u njega uzdaju govoreći: Blagoslovite Gospoda svi izabranici njegovi, veselite se i ispovijedajte se Njemu, jer je dobar i u vijeke je milosrđe Njegovo.

Silazeći s brda, Franjo i drugovi poveli su sobom gospođu Siromaštinu u svoj stan. Bila je noć. Kad su sve spremili nagovoriše je, da s njima jede. Ona je htjela, da joj prije pokažu: oratorij, razgovaraonicu, kloštar, refektorij, kuhinju, spavalište, staju, ulaštene stolove i velike sobe. Ali od svega toga kod Franje i njegovih nije vidjela ništa osim — veselja i radosti njihove, kao da bi sve to i imali! Tad joj oni rekoše: Gospođo i kraljice naša, mi sluge tvoji umorni smo od duga puta, a i ti si se umorila idući s nama. Prije, stoga, štogod jedimo, a onda ćemo po tvojoj volji da sve učinimo. — Nek bude, kako hoćete, reče, ali prije dajte vodu da ruke operemo i ubruse da ih otaremo. Oni joj brzo donesoše neku zemljanu posudu, punu vode. Polivši joj ruke tražili su tamo, amo ubruse, ali ih ne nađoše. Tad joj jedan pruži prednji dio svoje tunike, da njim otare ruke. A ona hvale Bogu uzdade, jer je namjerio na takove ljude. Tad je povedoše do stola. Na njem se vidjelo tri, četiri ulomka ječmena kruha i uzdahnu u sebi: »Tko je ikada vidio ovakove siromahe kroz sve vjekove« Blagoslovljen

ti, Gospode Bože, koji se brineš za svakoga. Sve možeš, kad hoćeš. Ove si već naučio, da Ti ugode po siromaštvu.

Tad gospođa Siromaština sjede sa svojim zaručnicima zahvaljujući Gospodu na svim darovima. I zapovjedi da iznesu i posluže sa kuhanim jelima na tanjurima. A oni joj iznesoše zdjelu punu vode, da u nju umoče tvrd kruh! Nijesu imali ni tanjura ni varenih jela. Tad zapita bar koju mirisnu travku. Ali oni, budući da nijesu imali vrta ni vrtlara, ubraše divlje trave i staviše preda nju. A ona će: Malo mi soli dajte, da bar posolim ove trave, jer su gorke. — Počekaj, gospođo, rekoše, čim pođemo u grad, donijet ćemo, ako nam tko dade. Dajte mi nož, reče da izrežem nečisto i isickam kruh, jer je pretvrd i suh. — A oni joj odgovoriše: Gospođo, nemamo kovača, da nam kuje mačeve, posluži se mjesto nožem — zubima, a kasnije ćemo providjeti. — A ima li kod vas malo vina, reče. — Gospođo naša, odgovoriše, nemamo vina, jer je u početku ljudskoga života kruh i voda, a za te nije ni dobro piti vino, jer Kristova zaručnica mora izbjegavati vino kao otrov.

Kad su se zasitili, kao da su svega imali u obilju, blagosloviše Gospoda, pred čijim su licem našli milost. I odvedoše Siromaštinu na počinak, jer je bila umorna. I gola se baci na golu zemlju. Zapitala je uzglavlje, a oni joj donesoše kamen i postaviše pod glavu. Ipak mirno i slatko zaspa i rano se dignu moleći da joj pokažu samostan. Tad je odvedoše na neki vrhunac i pokazaše joj cijeli svijet, koji je mogla da vidi i rekoše joj: Ovo je — cijeli svijet — naš samostan, naša Gospođo!

Siromaština blagosliva vitezove Siromaštva

Tad zapovijedi, da svi sjednu i progovori im riječi života: Blagosloveni vi, sinovi, od Gospoda, Stvoritelja neba i zemlje, koji ste me s toliko ljubavi primili u dom vaš, da mi se u ovom vašem stanu čini, kao da sam danas u raju Božijemu. Stoga sam vesela i utješena. Jer sam toliko oklijevala da među vas dođem, molim, oprostite mi. Zaista je Bog s vama, a ja to nijesam znala. Eto, što sam željela, već vidim, što sam žudila, već imam, jer sam se na ovoj zemlji s onima zaručila, koji na sebi nose sliku Onoga,

s kojim sam se zaručila na nebu. Nek Gospod blagoslovi snagu vašu i nek primi djela ruku vaših.

Molim vas i zaklinjem kao predrage sinove, da ustrajete, što ste po milosti Duha Svetoga započeli ne napuštajući svoje usavršivanje već rastrgavši sve zamke tmina, uvijek hajdete za savršenijim djelima. Previsoko je zvanje vaše: nad snagom je čovječjom i nenatkriljivo nadmašuje kreposti starih kreposnika i pokornika. Ne sumnjajte o posjedu kraljevstva nebeskoga, jer već u ruci imate zalog buduće baštine. Znamenovani ste znakom slave Kristove, u svemu slični prvoj Kristovoj školi siromaštva na zemlji. Što njegovi drugovi činiše u njegovoj zemaljskoj prisutnosti, to počinjete ostvarivati u njegovoj otsutnosti i velite Mu: »Evo mi ostavismo sve i slijedimo Tebe«. Nek vas ne plaši veličina borbe, neizmjernost rada, jer ćete imati veliku nagradu. I gledajući u Auktora svih dobara Gospodina Isusa Krista, koji je uzeo na se Križ misleći na vječnu utjehu... i vi uzdržite vašu nadu neokrnjenu. Trčite iz ljubavi u određenu vam borbu. Trčite ustrpljivi, to vam je nužno, da vršeći volju Božiju dobijete Njegovo obećanje. Moćan je Gospod da vam dade ostaviti, što ste po Njegovoj moći i milosti započeli, jer je vjeran u svojim obećanjima.

Nek u vama ne nađe ništa, u čemu bi se vaš neprijatelj nasladio, da mu iz ruku izbijete svaki argumenat protiv vas. Previše je ohol: oholost i uzgoritost veće su od njegove jakosti. Srdit je na vas i svu će svoju lukavost upotrebiti protiv vas izlit će otrov svoje zloće, jer on, koji je druge svladao, ne može trpjeti da vas vidi nad sobom.

Kad ste se vi, predragi, obratili, svetkovali su blagdan veselja i pjevali nove pjesme pred vječnim Kraljem nebeski duhovi. Anđeli se vesele u vama i radi vas, jer će po vama mnogi sačuvati djevičanstvo i čistoću. I nebeskim ćete darovima ispuniti ispražnjena mjesta Lucifera i drugova. Na ljepša će mjesta zasjesti djevci, jer u nebu niti se žene niti udavaju, već su svi kao anđeli Božiji. Vesele se apostoli videći obnovu svoga života, propovijedanje svoga nauka, preporađanje svoje svetosti. Vesele se mučenici, jer vide u patničkom životu vas siromaha produženje mu-

čeničkih kušnja. Raduju se ispovjednici, jer u vama vide opetovanje svoje pobjede nad neprijateljem. Klikću od radosti djevci, koji na svakom koraku slijede Jaganjca videći, kako se u vama umnaža njihov broj. Vas dvor nebeski pun je radosti i veselja nad novim sugrađanima, čiji će blagdan dnevno slaviti. Stoga vas zaklinjem, braćo, radi milosrđa Božijega, za čiju ste se vi ljubav tako bijedni učinili, činite, za što ste došli, za što ste ostavili bujice babilonske. Ponizno primite datu vam milost, dostojno se njom uvijek služeći na slavu, čast i hvalu Onoga, koji je za vas mr'o, Isusa Krista, Gospoda našega, koji s Ocem i Duhom Svetim živi i kraljuje, pobjeđuje i vlada Bog vječno slavan...

Ova pjesnička proza završuje s hvalom Gospodu, što je čovjeku u Siromaštini povratio raj na zemlju. Biser je ovo franjevačke literature.

* *
*

Nekritični diletantizam

Nastala je neka moda, da se govori i piše o sv. Franji. O njemu govori i piše svak. Sv. Franjo privlači i osvaja duše. O nijednom svecu nije bogatija literatura nego o njemu. Ipak niti svi govore o njemu, a niti pišu o njemu sa točnim i savršenim poznavanjem njegova duha i njegova ideala. Neki pokudni, nekritički dilentantizam govornika i pisaca o sv. Franji samo deformira njegov uzvišeni lik. Na ove diletante, koji nekritički pišu ili govore o Franji i njegovim idealima, osobito se oborio slavni konvertit, sad sveučilišni profesor u Bologni, Ivan PAPINI. I Joergensen i Galletti i Chersteton posvetili su čitave stranice protiv ovih deformatora Franjina života i djela. Za ove diletante, sjajno zapaža Papini, sv. Franjo familijarni je svetac, prijatelj ptica i gubijskog vuka, veseljak i pjesnik, a nikakav dogmatik! (Papini, Gli operai della vigna, Firenze, Vallecchi 1929, str. 99).

Neki su pisci, protiv svih autentičnih izvora, ustvrdili, da je sv. Franjo prošao svoju mladost u orgijama i raspuštenosti. To se protivi jasnim dookumentima i svim svečevim biografijama od Celana, sv. Bonaventure, Triju Dru-

gova i dr., koji izričito tvrde, da je sv. Franjo bio uvijek čist u duši i u tijelu.

Drugi su pisci kao Tilgher, bacili se klevetom na Franjin katolicizam proglasivši njegov pokret — jednom običnom sredovječnom heretičkom sektom!! A o sv. Franji sv. Crkva pjeva da je »vir catholicus«! Njegov serafinski život, njegov katolički posluh Crkvi, njegova totalna ovisnost od Pape, njegove radikalno katoličke izjave i nalozi u Pravilu franjevačke organizacije... sve to bjelodano dokazuje, da je Franjo bio pravi, čisti, autentični i integralni katolik.

Tilgher je pokazao svoj nekritični dilentantizam i s obzirom na Franjin nauk o siromaštvu i bogatstvu. Budući da je radikalno, apsolutno i kolektivno siromaštvo temeljni kanon franjevačke organizacije, Franjina života i njegova pokreta, i budući da je on bio u siromaštvo zaljubljen kao u svoju mističnu gospođu, kojoj je, kao što smo ukratko vidjeli, neki auktor spjevao pjesmu nad pjesmama u »Sacrum commercium B. Francisci cum Domina Paupertate«, to je potrebito da vidimo Franjin ideološki stav s obzirom na siromaštvo.

Kristov nauk i Franjin stav prema Siromaštvu

Tilgher nekritički tvrdi, da je Franjo u antitetičnom stavu u pitanju siromaštva s obzirom na Kristovo rješenje tog problema. On tvrdi, da je Krist bio protiv bogatstva, ne stoga što bi ono u sebi bilo zlo, već što brige, koje su nužna posljedica sticanja i čuvanja, odvraćaju dušu od jedine stvari, koja je u životu, zaista, potrebita — od službe Bogu i od rada za Njegovo Kraljevstvo. Ali za Isusa bogatstvo, promatramo u sebi, nije nidobro nizlo; ono je bez etičko-religiozne vrijednosti, ono je u moralnom smislu po sebi indiferentno. Dočim je, površno i nekritički tvrdi Tilgher, za Franju bogatstvo u sebi zlo, a siromaštvo je, kao takovo, u sebi dobro.

Ova je Tilgherova tvrdnja i apsurdna i idiotska. Između Krista i njegova vjernog sluge Franje nema nikakve razlike u pojimanju bogatstva. Sv. Franjo

nije nikada ni u snu pomislio da prezire bogatstvo, jer bi ono bilo u sebi zlo, a da ljubi siromaštvo, jer bi ono u sebi bilo dobro. Serafinski Svetac bio je vrlo pronicav i inteligentan. On nije mogao, a da ne zna, da bogatstvo ne može da bude u sebi intrisečno zlo, jer je svojom idealnom dušom i bistrim umom znao, da je svaka stvar intrisečno dobra. Pa premda je on, na mističan način, poput savršenog duhovnog zaljubljenika volio i ljubio gospođu Siromaštinu, kao majku i sestru i zaručnicu duše svoje, i ostavio je u baštinu, kao miljenicu svoju, dragim sinovima svojim, ipak on nije siromaštvo smatrao, kao takvo, u sebi za intrisečno dobro, jer je on znao, da bez posjeda, dotično bez, pa i minimalnog, bogatstva ne može da se živi ni individualno ni socijalno, jer su naravne potrebe nerastavljive od fizičkoga života i mora ih se u nekoj stalnoj mjeri zadovoljiti.

Sv. Franjo je ljubio siromaštvo kao krepost, koja lišava, kako je govorio on, dušu zapreka, da se ona slobodno sjedini sa vječnim Bogom. Siromaštvo čini da duša, dok je još na zemlji, slobodno se posveti Bogu i sebi. (Actus S. Francisci, c. 13, n. 221).

Franjo je ljubio siromaštvo i htio je da mu se u duhu Evanđelja zavjetuju njegovi sinovi, samo da se može on i da se mogu oni slobodnije posvetiti apostolatu, jer je bezbroj mizerija, i moralnih i fizičkih, koje prate bogatstvo. Radi jedinoga toga uzvišenoga, duhovnoga, apostolskoga, evanđeoskoga cilja, Franjo je uzeo siromaštvo kao temeljni kamen svoga duhovnoga pokreta.

Usto, historijski znamo da, premda je Franjo do ludila ljubavi, kako pjeva Jakopone, ljubio siromaštvo, ipak nije bio zaražen fanatičnom mržnjom prema bogatstvu u sebi. On nije nigdje osudio privatno vlasništvo, kako su to učili heretici: valdezi, albigezi i fraticelli. On je, kao vjeran tumač Krista i Evanđelja, samo osudio zloporabu bogatstva. Osudio je neurednu ljubav prema materijalnim dobrima, požudu za sticanjem, nezasitljivost i uskogrudnu škrtost. Franjo je u duhu evanđeoske sociologije učio, da i bogatstvo ima svoju socijalnu funkciju pomaganjem siro-

tinje, podizanjem humanitarnih ustanova i kulturnih institucija. Stoga je on uvijek sa finoćom sretao bogataše kao grofa Orlanda iz Chiusia (Fioretti, Delle sacre Stimmate, I. I. consid.). Do svoje je smrti visoko cijenio i žentlmenski častio cvijet rimske aristokracije Jakovinu od Settesolija. Franjo Asiski, zaljubljeni pjesnik siromaštva, nije nikada izgovorio ni jednu jedinu riječ prezira protiv bogataša i bogatstva. Pače, u samom Pravilu, koje je propisao svojim sinovima, opominje ih, da nikada krivo ne sude one, koji se skupocjeno odijevaju i goste. A napokon, zar sv. Franjo nije, da preporodi svijet u Kristu, osnovao i III RED, u koji mogu da stupe i siromasi i bogataši kao prava braća? Stoga su Sv. Oci Pape u Franji gledali velikoga i religioznoga i socialnoga reformatora, autentičnoga sina Katoličke Crkve, vjernoga izvršitelja papinskih direktiva. Između Krista i sv. Franje nema nikakve protimbe, kako neukusno tvrdi Tilgher, ni u pitanju siromaštva i bogatstva. Franjo je bio kao nitko drugi, reče Sv. Otac Pijo XI. — alter Christus.

Franjevački pokret i civilizacija

Kad je Tilgher nekritički i diletantski osudio sv. Franju kao protivnika Kristove ideologije u krupnom socijalnom pitanju o bogatstvu i siromaštvu, što je jedna povijesna laž, tad je izbacio drugu nekritičku i apsurdnu tvrdnju, da je franjevački pokret morao da zaniječe i da se odreče Franjinih ideala u tom temeljnom pitanju, eda se uzmogne da pribroji među graditelje kršćanske civilizacije. »Il bisogno di rinnegarsi e scofessarsi per rinconciliarsi con la civiltà.« I onda, bez i zere historijskoga znanja, tvrdi: u slučaju da bude pobijedio u franjevačkom pokretu duh Franjina fanatičnog prezira bogatstva, talijanska bi se preporodna civilizacija utopila u siromaštvu Srednjega Vijeka!

Franjevački pokret, zapaža P. Scaramuzzi (Osser. Rom. 1936, br. 56, od 7 marta) nije nikada zanijekao i nije se nikada, u bitnosti, odrekao Franjinih ideala. Dante je o Franji pjevao da je novo sunce čovječanstva poslije Krista. Franjini su sinovi, vjerni duhu svoga Utemelji-

telja, izvršili u životu naroda mnoga divna djela civilizacije, koja im svi nepristrani povjesnici kulturnog života Crkve priznaju, jer je njihove napore grijalo i oplodilo ASISKO SUNCE.

Istina je da je franjevački pokret ponešto modificirao Franjinu praksu s obzirom na siromaštvo, ali je u bitnosti ostalo isto, kako ga je Franjo zamislio. Morao je tako bujni duhovni pokret da poprimi još za života sv. Franje, te tokom vjekova, neke nuzgredne, nebitne preinake, jer je to tražio zakon adaptacije novim potrebama, koje svako doba i različiti ambijenti sobom nose. Uostalom, te lagane, nuzgredne, nebitne preinake doživjeli su svi redovi i sve duhovne institucije. Divno zapaža veliki prijatelj Franjevaca, Isusovac Kardinal E h r l e (Die Spiritualen, ihr Verhältnis zum Franziskanerorden und zum dem Fraticellen, u Archiv für Litteratur und Kirchengeschichte des Mittelalters, III, str. 558) da Bog običaje nadahnuti sv. Utemeljiteljima, koji put direktno i na divan način, samo glavne, temeljne crte djela, na koje su pozvani, da ga izvedu. Ali nerijetko ostavlja drugotnim uzrocima ostvarenje pojedinosti. Iskustvo i događaji utječu na postepeni razvitak njihova životnog djela. To se konstatira i kod sv. Franje, kod sv. Dominika i kod sv. Ignacija. Stoga je vrlo pogrešno misliti, da je prvi oblik života jednog pokreta savršena ekspresija i kulminantna točka njegova razvoja, tako da bi kasniji razvoj imao da se tumači kao dekadenca ili djelomična degeneracija od prvotnog ideala, a snage, koje su to izvele, kao negativne i destruktivne.

Ovako govori Ehrle, povjesnik, učenjak i čovjek široke duše i plemenita značaja. Isusovac Ehrle savršeno poznaje F r a n j i n ž i v o t i on ima vedar pogled na razvoj franjevačkog pokreta, koji o s l o n j e n n a g o s p o đ u S i r o m a š t i n u, m i s t i č n u z a r u č n i c u F r a n j i n u, b i o j e i j e s t j a k i f a k t o r c i v i l i z a c i j e u ž i v o t u k r š ć a n s t v a.

KULTURNI POGLEDI

»Popularna Biblioteka« (Pobi) tipičan primjer skroz neznanstvenoga i neistinitoga pisanja. — L a s o i t d i t e »B i b l i t h è q u e p o p u l a i r e« u n e x e m p l e t y p i q u e d e m a n i è r e d' é c r i r e s a n s a u c u n f o n d e m e n t s c i e n t i f i q u e). — Molimo sve ozbiljne čitatelje da nam oproste ako se još jednom obaziremo na jedan spis koji nema nikakve, ama nikakve znanstvene vrijednosti, a nema ni populizatorne vrijednosti, jer jedina istina ima pravo da se popularizira, u svijet širi A neistina nema na to nikakva prava. A takim neistinama upravo vrve sve sveske Popularne Biblioteke (Pobi), koja u svojim sveskama stalno širi neistinu i zavarava neuki svijet.

Nemoguće je obazirati se na sve što je tu neistinito, jer tada ne bi zar ništa ostalo! Stoga ćemo ovdje spomenuti samo nešto. Neki Puškarević ovako puškara u svom spisu: Nauka (o kojoj on nema ni pojma) i praznovjerje (a on i njegovi sumišljenici, koji bez ikakva oslona tvrdo vjeruju o Katoličkoj Crkvi trista stvari koje ona nigdje i nikada nije učila ni radila, najpraznovjerniji su ljudi na svijetu). O čudu, na pr., kaže on i ovu »mudrost«: »Naravno da tu ta »čuda« rijetka, a posve su nemoguća ako se radi o ozbiljnoj tjelesnoj bolesti. Ne dešava se takvo čudo, da slijepac sa povrijeđenim očnim živcem progleda, niti da bez liječenja prođe sifilis ili rak«. (14—15). Molimo Puškarevića, koji, kako se vidi, tako odlično pozna o čemu govori, neka svoje »mudre« riječi pokuša potvrditi ovim slučajevima: Gđica Elizabeta Delot, učiteljica u Haffreingue (Boulogne-sur-Mer), po diagnozi Dr Walloisa, Dr Vernya, Dr Cherfilsa, Dr Houzela oboljela je 1924 god. od raka koji je obuhvatio i zatvorio sav otvor želuca na mjestu gdje se duodenum veže sa želucem. Smrt je imala biti neposredna, jer je prehrana bila nemoguća, na što je Dr Houzel, pariški kirurg i kirurg bolnice u Saint-Louis (Boulogne-sur-Mer) učinio gastroenterostomiju: otvorio je želudac na donjem dijelu i otvorio crijevo ispod njega, vezao ih zajedno i tako omogućio bar privremeno da je prehrana nekako tekla. Rak je međutim napao na slezenu i pretvorio je u jednu veliku ranu. Malo iza toga zahvatio je i novi otvor u želucu, koji je otvorio Dr Houzel. Rak je obuzeo svu donju polovicu želuca. Hrana apsolutno nije mogla da teče. Liječnici se nijesu usuđivali da ponovno čine operaciju na već rastrovanom želucu te su izjavili da je smrt neizbježiva kroz najkraće vrijeme. Tako se rak razvijao od 1924 (studeni) do 29 srpnja 1926, kad je, prekrižena od ljudi, pošla u Lourdes. Tamo je stigla 31 srpnja i molila da je odmah nose u lourdsku vodu. I bolničarke je poslušaše i (neka sada stisne srce i skupi svu svoju mušku snagu Puškarević i neka čuje što će sada biti) netom su je spustile u vodu u jedan hip sasvim je ozdravila: nestalo je raka na ulazu u duodenum,

nestalo ga je na novom otvoru koji je bio učinio dr Houzel, kao uopće iz svega želuca. Osim toga (neka sluša Puškarević) novi otvor na želucu i na crijevu sasvim je zarastao u isti čas. Želudac je ostao normalno zase, a crijevo zase, iako su iza operacije na određenom mjestu bili srasli. A raka je odmah nestalo i sa slezene, koja je kako smo rekli bila se pretvorila u jednu bezličnu ranu. U jednu riječ, Elizabeta Delot sasvim je ozdravila od svih jada i **to u jedan čas (ne sat!)**. U Liječničkom Uredu (Bureau des Constatations Médicales) liječnici su odmah iza toga ustanovili da je E. Delot sasvim ozdravila. Ona je došla u Lourdes opet, kao što to obično rade ozdravljenici, da zahvali Gospi i da je liječnici ponovno pregledaju, dne 2 kolovoza 1927. Tu ju je, u Bureau des Constatations Médicales, u 10 sati pregledalo 9 liječnika, koji su zajednički i jednoglasno dali ovo posvjedočenje: **Mlle Delot, au moment de son arrivée à Lourdes, en juillet 1926. était atteinte de: 1. — Tumeur maligne du pylore avec extension à la bouche opératoire gastro-intestinale; 2. — de métastases hépatiques.**

Il y a guerison prouvée par la disparition de toutes les tumeurs, le rétablissement de l' état général, le rétablissement fonctionnel du pylore et du foie, et l' epreuve du temps.

Cette guérison soudaine ne peut être attribuée à un processus naturel; elle dépasse la portée de nos connaissances.« — Dr A. Vallet, Lourdes. Comment interpréter ses guérisons. (1929) 20—21.

Neka sada Puškarević uzme pero i hartiju i neka pokuša dokazati da E. Delot nije tako i toliko bolovala, da nije imala trostruki rak i prorez želuca i crijeva i da nije radi toga već bila nad grobom, i da iza svega toga dne 31 srpnja 1926 nije u jedan hip ozdravila u Lourdesu, i neka dokaže da to sve nijesu stručnjaci liječnici utvrdili, neka dokaže ovo, mi ćemo u njegovu slavu i njegovoj mudrosti posvetiti vas broj našega časopisa, neka mu slavu nosi preko bijelog svijeta, nek se znade šta Puškarević radi. Ali mu odmah poručujemo da puškarati može, ali da neće imati srca ni snage da primi našu ponudu.

Molimo još g. Puškarevića da nam kaže kuda je utekao rak iz želuca gđice Ivanke Benech (27. IX. 1928), ili želučana fistula g. Teofila Thiem (25 ožujka 1929), ili ko je napunio izjedena i uništena pluća g. Alberta Dessailly (12. IX. 1928), ili gđice G. Desfontis (20. X. 1928), ili gđice Yvone Mondine (8. VIII. 1928), ili Pottovu bolest gđe F. Marsat (2. IX. 1927)? Ili neka nam kaže kako je ozdravila gđa Biré, kojoj je očni živac bio sasvim propao, ili kuda je u jedan čas utekao rak koji je bio zahvatio vas želudac gđice M. Hemour (3. IX. 1921), ili kamo je nestalo raka iz želuca č. s. Sainte-Hélène (26. VIII. 1922), ili kamo se đenu rak sa lica g. R. Clément (1913), ili kako progleda g. Kersbilck (1901), komu je propao očni živac po sudu specijalista u Parizu Dra Lapersonnea i Dra Desjardinsa sa medicinskog fakulteta u Lilleu, ili neka nam kaže kako je ozdravio Petar Rudder ili Gabriel Gargam? — i mi ćemo Puškarevića slaviti kako ga niko do sada nije slavio, pa ni Popularna Biblioteka (Pobi), jer u njoj je pokazao neznanje kakvomu nadaleko nema para. Ali neka znade g. Puškarević da smo mi spomenuli

samo neka čudesna (neka upamti dobro), čudesna ozdravljenja, i to najviše iz onoga područja na koje se je on onako s visoka osvrnuo kada je rekao već spomenute riječi: »Ne dešava se takvo čudo da slijepac sa povrijeđenim očnim živcem progleda, niti da bez liječenja prođe sifilis ili rak.« Zašto nijesmo spominjali »veoma poštovani i časni« sifilis, koji se je Puškarević udostojao spomenuti, on će se, mislim, jer je dosjetljiv, lako sjetiti. Neka znade Puškarević da se svake godine u Lourdesu zbivaju ovaka čudesa (ne u navodnim znakovima, kako to on stavlja), na koja Puškarević i »Pobi« mogu režati, ali im neće nauditi...

Evo velike zgode, g. Puškareviću, da se naužijete slave. Latite se dokumenata, jer nama se hoće dokumenata, dokumenata i dokumenata, a ne puškaranja. Ali će Vam od straha pred njima ispasti pero iz bijele ruke i ostat ćete na svome. Pridružite se, Puškareviću, k onomu milijunu i sto hiljada hodočasnika koji će i ove godine, kao i prošle, posjetiti Lourdes, ili k onoj hiljadi liječnika, koji ga svake godine posjete, te Vam zadajem poštenu besjedu da se dogodine ne biste za vas svijet blamirali kao što ste se blamirali ovoga puta. **T.**

* * *

Popularna Biblioteka (Pobi), Đuro Bratić i postanak života. — Le matérialisme irrationel de Đuro Bratić sur l' origine de la vie). — Moramo priznati da smo bili veoma naivni kada smo mislili da su prilično odmakla vremena besmislenih, unaprijed stvorenih predrasuda, zaključaka, koje je neko stvorio samo i isključivo za to, jer mu oni trebaju da potvrde njegova neosnovana i proizvoljna maštanja. Mislili smo do su odmakla vremena Davorina Trstenjaka u našim krajevima i vremena poznatoga falzifikatora svjetskoga glasa na polju biologije Haeckela, koji je za volju svojih materijalističkih skroz neznanstvenih, unaprijed stvorenih zaključaka kušao u više navrata falzificirati prirodu i tražiti da mu ona mora potvrditi što je on zamislio. A ona se je s njime rugala.

Ali evo nijesu prošla ta vremena! Vremena fantaziranja, predrasuda, unaprijed stvorenih sasvim neznanstvenih zaključaka i danas imaju jednoga svoga pretstavnika u nas po imenu Đura Bratića. On je junak dana! I on govori usve i posve jezikom glasovitoga neznanstvenog čovjeka: Haeckela. Kad je ovaj bio stavljen pred dilemu: u pitanju postanka života treba priznati Stvoritelja svijeta, ili bez ikakva razloga reći da je život nastao iz mrtve materije, on je izabrao ovo drugo. Njegove predrasude i mržnja proti svemu što je Božje nijesu mu dale da uopće išta znanstveno misli. Poznati su njegovi falzifikati kako je htio dokazati sličnost i ovisnost u razvoju kornjače, pijevca i pasa, a što ga je obrukalo pred svim svijetom, i radi čega je morao dva puta javno pitati proštenje i priznati svoje falzifikate. A poznato je svemu svijetu iz njegovih riječi zašto je on izmislio svoj »biogenetski zakon«. Nema za nj nikakve podloge u biologiji, već za to što je mislio da će njime ubiti spiritualističko naziranje na svijet. Upravo isto mu je bilo umovanje kad je bilo pitanje o postanku života. Trebao je priznati ili Stvoritelja, ili

da je život nastao iz smrti. Prvo nije htio, jer je bio zagriženi, fanatični materijalist. I onda je morao drugo, iako za to nije imao nikakva razloga. Evo što kaže: »Ako nećete prihvatiti pretpostavku da je život nastao iz mrtve tvari, onda morate u ovoj jedinoj tački (zar tako?) teorije o razvoju priznati čudo o nadnaravnom stvaranju.« (Natürliche Schöpfungsgeschichte [1878] 309).

Jednako je govorio i drugi materijalist Virchow, koji čisto i bistro, bez uvijanja priznaje da je to jedna prosta predrasuda. »Nema nigdje nijednog dokaza koji bi nam kazao da je život ikada i igdje nastao sam od sebe ili iz mrtve materije, već su svi dokazi za to da život uvijek nastaje iz života. »Ipak, veli on doslovce, ja priznajem, ako hoćemo sebi pretstaviti kako je prvo biće s a m o p o s e b i moglo nastati, ne ostaje nam ništa drugo, nego uhvatiti se samorodstva (t. j. da je život nastao iz mrtve tvari). To je jasno! Ako ja n e ć u da priznam istinu da je Bog stvorio život, ako ja n e ć u da vjerujem da ima posebni Stvoritelj koji je u zemlji stvorio život, ako ja h o ć u da ispjevam jedan stih kako je mene volja, onda ga ja m o r a m ispjevati u stilu samorodstva. Nema trećega! Drugo mi ne ostaje, ako ja kažem: »Neću stvaranja, a ipak hoću neko razjašnjenje.« Ako je to prvo što ja kažem, onda moram ići dalje i reći: »Onda ja prihvaćam samorodstvo, generatio aequivoca. Ali mi za to nemamo nikakva stvarnoga dokaza. Nijedan čovjek nije nikada vidio da se je dogodilo samorodstvo, generatio aequivoca, da je život nastao sam po sebi, iz neživota. I prirodoznanci su pobili svakoga koji je rekao da je to opazio.« (V. Cathrein, Die Katholische Weltanschauung [1921] 9—10).

Eto tako umuje i Bratić i to je »znanost« Popularne Biblioteke (Pobi). I on je primoran priznati da mi nemamo baš nikakova dokaza za to da bi život nastao iz mrtve tvari. Ali ipak u stilu Haeckela i Virchowa ovako zbori: »... možemo reći da se misao o postanku života na Zemlji iz nežive tvari **nužno nameće (mi potcrtajemo)** kao posljedica općenitog (zar tako?!) mišljenja o postanku i razvoju prirode i nebeskih tijela«. (5). Te u svojoj velikoj »znanstvenoj dosljednosti i logici«, iako je izričito rekao da nemamo nikakva dokaza da je život nastao iz neživota, iza nekoliko stranica, zaboravio je to pa ovako veli: »Život se razvio na zemlji iz nežive tvari.« (12). A dokazi, g. Bratiću? A je li to znanost? A je li to nauka modernih, savremenih biologa, g. Bratiću? Ili je to ono što su rekli Haeckel i Virchow?! A ono je kukavičluk i uzmicanje pred činjenicama, ili ako hoćete, priznavanje istine, ali proti svojoj volji i na svoj način. Je li istina? A moderna, današnja Vam biologija poručuje preko jednoga od svojih prvaka ovo: »Van svake je sumnje da život nije nastao uslijed slučajnog nastajanja mrtvih čimbenika. (Hans Driesch, Philosophie des Organischen [1928] 321). I onda: »Život nije nekakvo naročito poređivanje mrtvih elemenata; biologija stoga nije primijenjena fizika i kemija«. (125).

Nemislite, g. Bratiću, da se spiritualističko naziranje, ili recimo Crkva Katolička boji tvrdnje da je život nastao iz neživoga. Ne boji se ona toga, jer kad bi i to bilo, bilo bi jedino pod uplivom svemogućega

i premudroga Boga. Ona je u tome širokogrudnija negoli moderne, savremene prirodne znanosti, koje vam ne dadu da tako govorite. I sve što smo rekli, rekli smo u ime moderne prirodne znanosti. Predrasude nijesu nikada pomogle znanosti niti su bile na čast onomu koji se je kukavički njima dičio. Stoga ste svomu spisiću imali staviti pravi naslov koji bi ovako glasio: Biologija i natražnjaštvo, a nikako: Biologija i napredak, budući da mu je sadržaj sama reakcija i predrasude. T.

* * *

Djevojka pod vladavinom židovskih komesara u Rusiji. — (L a v i e d é s e s p é r é e d e s j e u n e s f i l l e s s o u s l a t y r a n n i e j u i v e e n R u s s i e). — U onim djelovima Rusije, gdje komunizam ima nešto više pristaša i stoga više upliva, a to je u gradovima, položaj djevojke veoma je žalostan. Naglasujemo da je to osobito u onim mjestima gdje komunizam ima nešto više pristaša i upliva, jer dobro je poznato da na preko 160 milijuna stanovnika jedva da komunistička stranka ima 2 milijuna članova, i to onih koji moraju u nju stupiti, ako neće izgubiti i najnužnije za život. I ovi su redovito u gradovima. U sela stranka, uza sav teror, ne prodire, i zato je i moralni život na selima daleko zdraviji, jer se kršćanski život i tradicija uvijek i dosta osjeća.

Ondje, dakle, gdje komunistička stranka ima više upliva život je djevojke spao na najniže grane. O tom nas uvjeravaju liječničke statistike i djevojke same. Statistički je utvrđeno da je pokvareno 30% djevojaka ispod 15 godina, a 75—80% onih između 15 i 18 godina. A one koje su prešle i 18 godinu pokvarene su redom. O najprostijim stvarima govori se javno i bez obzira kao što je bilo u poganskim Venerinim hramovima.

Moralni i fizički život kod ovih »djevojaka« zapao je u najveću bijedu. Izgubivši nevinost izgubile su trajno i iskreno veselje, koje može izvirati samo iz čista srca te redovito nemaju smisla ni volje za više ideale i uopće za kakav jači i koristan rad. Puštaju se u sanjarenje, koje veoma često svršuje sa samoubijstvom, ili, što je specijalitet komunističkih, izmoždenih i pokvarenih djevojaka, sa dogovornim samoubijstvom u skupinama. Da shvatimo ovo žalosno stanje, moramo se sjetiti da u drugim slučajevima, kad neko izgubi vjeru, kuša je nadomjestiti domovinskom ljubavi ili kojim drugim idealom. Komunističke djevojke to ne mogu, jer nemaju domovine, nemaju i ne mogu imati ljubavi k društvenoj zajednici niti smiju znati što je obitelj. Stoga nemaju čime ispuniti prazninu koju u njihovu srcu ostavlja umjetno proizvedeno bezvjerje. I zato one traže spas u samoubijstvima.

Uslijed marksističkog bezvjerja nasilna samoubijstva zaredala su tako često među djevojkama da su listovi u početku o tome pisali sa nekom zabrinutošću. No iznenada dobili su nalog da o toj pojavi ne smiju dalje pisati ni riječi. Vlastodršci su mislili da će djevojke odvratiti od samoubijstava nekakvim presudama poslije njihove samoubilačke smrti, a koje bi imale izreći njihove drugarice. Sastajale bi se, čitale bi pisma, ostavljena od unesrećenih, dajući im ukor i »kaznu« time što

bi ih nazvale da su »dezerterke života«. Ali ovaj sud stao je radati baš oprečnim plodom: povukao je još više djevojaka u samoubijstvo, jer su se nadale bar toj »slavi«, da će se o njima makar tu malo progovoriti, kad su i onako sve izgubile. Nato su vlastodršci obustavili i ovaj posmrtni sud. Zabranili su da se o samoubijstvima, koja su se međutim sve više množala, ne smije pisati ni riječi, da se o tom ne smije u javnosti govoriti. Samoubijstva, međutim, i pojedinačna i skupinska množe se svaki dan. Potajno kolaju razna pisma koja su ostavile samoubilačke djevojke. Ova pisma govore jasnim glasom o velikoj tragediji koju proživljava ruska djevojka pod komunističkim uplivom. Eto jednog ulomka iz pisma ostavljenog od šest djevojaka koje su se sve zajedno objesile o grani jednog stabla: »... Nijesmo mogle više izdržati... Da nam je bar bilo moguće putovati, gledati zanimljive stvari... a ovdje je sve žalosno! Duši nas!...« (Isp. Vita e Pensiero, svibanj 1936, str. 205.).

To je žalosno ali je tako, a drukčije i ne može biti. Ko istjera Boga iz duše, više Ga ničim ne nadomjesti! Život je onda tako težak da postaje nesnošljiv. To nam drastično na sebi pokazuju bezbrojne današnje ruske djevojke! O.

* * *

Sudbina ruske učeće mladeži. — (La jeunesse étudiante russe cherche la solution du problème de vie en dehors de l'athéisme). — U posljednje vrijeme pronio se glas da je prestalo izlaziti glasilo ruskih bezbožaca »Bezbožnik«. Iscrpio je sve svoje »dokaze« proti Bogu, a Bog i dalje postoji u svijetu, a postoji i dalje i u srcima slavenskih Rusa, kojima Židovi nikako nijesu uspjeli da iščupaju vjeru koja ih je pratila kroz duge vjekove. Posvemašnji neuspjeh bezbožne propagande preko tendenciozne židovske literature i umjetnosti, koje su opet išle za tim da u Rusima ubiju svaki pojam i misao na Boga i duševni život, pokazao se je i na posljednjem kongresu ruske komunističke omladine u mjesecu svibnju ove godine. Tu je utvrđeno da je mladost izgubila svaku volju da čita ruske današnje pisce. Njihovi spisi su i preveć plitki, a otvoreno su napisani u tom pravcu da brane rad komunističke stranke, koja je pod novim oblikom isisavala slavensku Rusiju i zgrćala njezino blago u rukama nekolicine židovskih nasilnika. Na ovom kongresu zapazilo se je da je ova nestvarna tendenciozna literatura dodijala ruskoj duši i mladosti, te se je zapazilo i to da se oni naglo obraćaju starim ruskim piscima, klasicima: Tolstoju, Dostojevskomu i t. d.

Ruska mladost pokazuje da je sita bezbožne židovske protivkršćanske propagande i time što se sada sve više susteže od bezbožnih, protivkršćanskih procesija, koje židovski vlastodršci priređuju prigodom velikih kršćanskih svetkovina Božića i Uskrsa. Prošlo je vrijeme prvoga fanatizma i ono je poslužilo Rusima da pomalo uvide odakle protivkršćanska propaganda i kamo ona vodi. Uvidjeli su da je to samo taktika židovskih agitatora, koji su ruskog seljaka i radnika stjerali u još niži položaj nego

je bio i učinili ga još većim robom nego je bio u prvašnje doba, te da su u ime komunističke jednakosti samo oni zasjeli na velika, unosna mjesta, te mačem u ruci ne dadu da bi iko i pokušao da ih na tome mjestu zamijeni, a da radnik i seljak rade i dalje kako su radili, te da su opet u ime jednakosti oni pokupili milijunske vile i novac i postali neviđeni kapitaliste, samo pod drugim imenom, a radniku daju bonove, od kojih ne može ni živjeti ni umrijeti.

Ruska mladost pokušava sada, koliko joj je moguće, da se bavi višim studijem, sociologijom, filozofijom, umjetnošću, iako bez dovoljne priprave, bez pomagala, jer komunisti ne daju nego samo svoje knjige, bez slobode raspravljanja o kakvim nazorima ili idejama osim komunističkim, i zato uvijek izloženi najtežim progonstvima. Ali i uza sve te pogibelji i nedostatke ruska omladina osniva potajna udruženja kao »Akademiju za kozmičko istraživanje« ili »Udruženje mladih mislilaca« ili »Udruženje istraživača« i u njima gledaju da stvore solidniju i drugu bazu za svoj individualni i intelektualni život. Naravski, ako ih nađu u takoj udruzi, slijede teške kazne kao na pr. koncentracioni logori. Kao ni za koga, tako ni za učeću mladež, pod židovskom upravom u slavenskoj Rusiji, nema nikakve slobode. Stoga se Rusi ne mogu nikakvim studijem slobodno baviti, ako to nije sasvim u komunističkom duhu. Ipak mladost traži i za to zgodu pa makar u tajnim udruženjima, iako je tako izvržena najopasnijim progonstvima. J.

* * *

Čovjek i majmun. — (Est ce que l'homme s'est évolué du singe). — Da potvrdi svoje materijalističko naziranje na svijet, današnja neka naša štampa utječe se starom materijalističkom utočištu: čovjek je nastao od majmuna, dakle ne treba nam Boga. Kad bi i bila istina da je čovjek nastao iz majmuna, za što nema nigdje nikakva dokaza, još ne bi nikako slijedilo da nam onda i stoga ne bi trebalo Boga. Naprotiv, i taki postanak čovjeka jednako bi bio neshvatljiv i nemoguć bez prsta Božjega, kao što je nemoguć i neshvatljiv bez prsta Božjega postanak čovjeka iz zemlje.

A koliko ima vjerojatnosti teza o postanku čovjeka iz majmuna, kazat će nam, između trista ostalih, i slijedeći pokusi i istraživanje jednog engleskog antropologa. Ovaj je ispitivao i uspoređivao kako je dlakom pokrito tijelo majmuna, tobožnjih čovjekovih predja, i kako je pokrito čovječje tijelo. Za ispitivanje je uzeo 150 koža, od gorile, šimpanze i orangutana, jer neki hoće da su im oni pradjedovi. Položaj dlake kod ovih triju majmunskih vrsta sličan je te ide u jednom stalnom pravcu, dok je dlaka na ljudskom tijelu u takom pravcu koji je sasvim protivan položaju dlake na majmunima. Na majmunskoj glavi dlaka je okrenuta odmah s početka prvoga dijela lubanje sasvim natrag. Na čovječjoj je glavi na sredini tjemena neke vrste krug od dlake i odatle kosa ide prema prednjoj, stražnjoj, desnoj i lijevoj strani lubanje. To je veoma važna pojava koja nikako nije u prilog predrasudi da su čovjek i majmun iz istoga korijena.

K istom zaključku vodi nas položaj dlake na kostima, na hrptenjači kod majmuna i čovjeka. Na majmunskim kostima dlaka je upravljena na obje strane prema dolje, dok je dlaka na čovječjim kostima upravljena prema središnjoj crti. I u tom je pogledu razlika koja se opet nikako ne da izvesti iz jednog zajedničkog tipa. (Isp. Natur u. Kultur, 1934. str. 401).

Dakako, ni ovo ne smeta naše materijaliste oko Popularne Biblioteke (Pobi), Nolita i nekih drugih listića, da proglasuju evoluciju čovjeka kao gotovu činjenicu. To u stvari nije ništa drugo nego jedan postulat, jedna predrasuda bez ikakvog dokaza u prirodi, a koja im je potrebna, jer inače propada njihov materijalistički nazor na svijet. To je ono što se zove strah pred istinom, strah pogledati joj u oči, to je ometanje napretka i znanosti, natražnjaštvo. Kao tipičan primjer toga natražnjaštva služe one proizvoljne i neznanstvene predrasude Bratićeve u njegovom netačno nazvanom spisu: Napredak i biologija, u izdanju popularne biblioteke.

* * *

Madžarske žene protiv spaljivanja mrtvaca. — (Les femmes hongroises contre la crémation des morts). — Prvi krematorij u Madžarskoj sagradio si je »kalvinski Rim« t. j. grad Debrecin. Krematorij je zgotovljen još pred dvije godine, ali s radom ne može početi, dok ne dobije dozvolu od ministarstva nutarnjih poslova. Kako su katolici odlučno ustali protiv spaljivanja mrtvaca, to je ministar sve do danas odbio da izda gotovom krematoriju dozvolu za rad. Protiv krematorija protestirale su jednodušno sve katoličke organizacije u Madžarskoj.

Katolički ženski savez u Madžarskoj objavio je protiv spaljivanja mrtvaca ovakovu rezoluciju: »Primile smo sa zaprepaštenjem do znanja, da si je grad Debrecin izgradio krematorij, iako je spaljivanje mrtvaca u Madžarskoj kažnjivo djelo (zakon od 1879. g. § XI.). Pristaše spaljivanja obično iznose takve argumente, koji se ne mogu držati pred sudom zdrave pameti. Naročito je slaba argumentacija sa gospodarskim stanovištem, jer u Madžarskoj nema takova grada, koji ne bi mogao smoći par jutara zemlje za groblje. To osobito vrijedi za grad Debrecin, koji posjeduje desetke tisuća jutara zemlje u neposrednoj svojoj okolici. Ne možemo se pokloniti niti pred zdravstvenim razlozima, jer je davno dokazano, da groblja nikada nisu širitelji zaraznih bolesti. Ne možemo prihvatiti niti estetske razloge, jer se na groblju lešina rastvara u dubini zemlje neopazice, dok se spaljivanje mrtvaca zbiva pred ljudskim očima i ušima. Ne mogu za nas biti mjerodavni niti primjeri iz drugih država, jer nas ništa ne može prisiliti, da jedan tako destruktivan pokret presadimo k sebi.

Protestiramo protiv spaljivanja mrtvih, jer se to protivi starim madžarskim običajima. Mi smo svoje velikane bez razlike vjere svi zajedno otpratili na zadnji put, dok u krematorij katolički svećenik ne smije da ide, stoga ni mi ne ćemo unutra. Protestiramo protiv spaljivanja mrtvih, jer to u mnogo slučajeva sprečava otkrivanje potajnih razbojstva i otrovanja, pa smatramo, da je to štetno za opće dobro i javnu sigurnost. Protestiramo protiv spaljivanja mrtvih i zato, jer vidimo, da je spaljivanje dobro samo zbog toga, da se zabije novi klin u postojeće kršćansko društvo. S najvećim poštovanjem molimo visoku vladu, da primi naš protest do znanja te se pobrine, da zabranjeno slobodno zidarstvo ne zada nove rane duši i poštenju našeg kršćanskog naroda.«

Tako protestiraju madžarske katoličke žene! Kako u Madžarskoj ima katolika 67%, kalvinaca 21%, evangelika 6.2% i židova 5.9%, jasno je, da će pobijediti volja većine naroda, a to je volja organiziranih i svijesnih katolika. **Dr. I. K.**

* * *

Krvolok Bela Kun. — (Le tyran Bela Kun). — Svjetskom štampom pronijela se vijest, da je kominterna poslala Belu Kuna u Španjolsku, da tamo organizira boljševičku diktaturu. Tom prilikom iznosi madžarska štampa zanimljive pojedinosti iz života i »proleterskog rada« Bele Kuna u Sovjetskoj Rusiji.

Nakon sloma diktature proletarijata u Madžarskoj pobjegao je Bela Kun u Rusiju te je s velikim svečanostima primljen u Moskvi. Tu su mu povjerene različite kaznene ekspedicije, koje je on obavio s besprimjernom okrutnošću te je uveo takav teror, da je to čak i osnivač čeke smatrao pretjeranošću. Tako je na pr. B. Kun zajedno s glavnokomandujućim Vorošilovom dobio zadatak, da uguši tambovsku seljačku bunu. To je izvršio nečuvenom okrutnošću. Čitava sela prosto je izbrisao s lica zemlje, a njihove je stanovnike u pravom smislu riječi istrijebio. U čitavoj toj okolici ostala je pošteđena samo jedna kuća, a to je bila kuća Čičerina, komesara za vanjske poslove. Sve druge kuće su bile spaljene ili srušene dinamitom.

Kasnije je Bela Kun poslan na poluotok Krim, gdje se utaborilo 75.000 Vrangelovaca. Tim je vojnicima obećano, da će ih sovjetska vlada pomilovati, ako polože oružje. Na to obećanje vojnici su se predali, ali mjesto pomilovanja dospješe u ruke Bele Kuna, koji je među njima priredio zvjersko krvoproliće. U roku od 2 mjeseca ustrijeljeno je na Krimu oko 40.000 Vrangelovih vojnika, dok su ostali prognani u Sibiriju. To neopravdano krvološtvo razjarilo je čak i tamošnje vodstvo čeke, pa stoga Bela Kun neko vrijeme nije dobio nikakovo novo zaposlenje, već se morao zadovoljiti vodstvom madžarskog odjeljenja kominterne.

S vremenom je Bela Kun imenovan profesorom lenjingradske komunističke akademije, dok nije g. 1930. opet došao u milost sovjetskih vlastodržaca te su mu povjeravani važni zadatci. Tako je Kun postavljen na čelo inozemne propagande kominterne i od onda se njegova ruka osjećala kod svakog pokušaja komunističke revolucije u svijetu. On je organizirao marksistički ustanak u Beču te pokret holandijskih komunista. U ruci Bele Kuna stječu se sve niti priprava za svjetsku revoluciju, a sada mu je glavna zadaća, da boljševizira Španjolsku. **Dr. I. K.**

Liječničko društvo sv. Luke u Francuskoj. — (La Société Médicale de saint Luc en France). — U Francuskoj je duboki korijen uhvatila duhovna baština koju su joj postavili genijalni katolički liječnici kao što su R. Laennec, Claude Bernard, Pasteur i drugi. Iza njih se je broj katoličkih liječnika, koji katolički osjećaju i katolički žive silno povećao i dnevno se povećaje. Ovomu zamahu i razvoju katoličkog praktičnog života među liječnicima dale su velikim dijelom lourdske pojave, čudesna ozdravljenja. Kao što su ova čudesna ozdravljenja bila izazvala proti sebi buru sa strane epikurejskih materijalističkih liječnika, tako su s druge strane potakla i pozvala na svoju obranu sve one koji su pošteno osjećali, sve one liječnike, koji su imali snage da pogledaju malo više iznad epikurejskih poriva. Stoga, kad su lourdska ozdravljenja prisilila i samu francusku vladu da uzmakne i da sve pusti u miru, na inicijativu i nastojanjem Mgra d' Oultremonta biskupa u Mansu, Dr Le Bèle iz Mansa i Dom Couturier postavili su temelje glasovitom, toliko aktivnom, raširenom i uvaženom Liječničkom Udruženju Sv. Luke.

Udruženje je u Francuskoj podijeljeno u 40 podudruženja, od kojih svako ima svoj regionalni odbor. Prema prilikama ova se podudruženja mogu pomnožati ili skratiti na manji broj. Svaki regionalni odbor ima svoj ured i organizira rad i zasjedanja unutar svoga udruženja kako vidi da je zgodnije. Svaki odbor ima i jednoga savjetnika koji je veoma dobro poučen u vjerskim pitanjima. Cijelim Udruženjem upravlja Uprava koja stoji u Parizu, a koja se sastoji iz osam članova izabranih baš za tu svrhu, i iz svih predsjednika regionalnih odbora. Udruženje danas broji u Francuskoj preko 2000 liječnika, i uvijek raste.

Udruženje sv. Luke veoma je aktivno i uvaženo u javnom životu Francuske. Njegovim nastojanjem i njegovom pomoću sagrađena je u Bazilici Presv. Srca Isusova na Montmartru u Parizu kapela u kojoj liječnici najčešće obavljaju svoje pobožnosti i klanjaju se Presvetom Sakramentu, koji je tu uvijek izložen. I kada su 1904 god. epikurejski i materijalistički neki agitatori htjeli omesti bolesnicima pristup u Lourdes, onda su se francuski liječnici preko svoga Udruženja digli na obranu i u ime znanosti i slobode činili su da je javnost odmah sa zgražanjem odbila zahtjev natražnih nekih liječnika, i stala slati svoje bolesnike u još većem broju u Lourdes. Tu je Udruženje veoma mnogo pridonijelo slobodi građana i napretku znanosti, koja danas sva stoji uz Lourdes i njegova djela. Njihovim nagovorom u raznim biskupijama u Francuskoj osnovani su Zdravstveni Savjeti, organiziran je Sanatorium za svećenstvo, njihovim nastojanjem organizira se i liječnička pratnja i pomoć pri raznim hodočašćima i organiziraju se kursevi iz medicine za misionare i misionarke. Oni su napisali mnoga djela iz područja medicine.

Udruženje ima i svoje Glasilo, a zove se: »Bulletin de la Société St-Luc, St-Côme et Damien«. Članovi Udruženja često objelodanjuju veoma važne studije i sastavke.

Toliko o Liječničkom Katoličkom Udruženju u samoj Francuskoj. Neka nam je slobodno spomenuti da kao u Francuskoj Liječnici imaju

svoja Katolička Udruženja i u drugim zemljama. I to je jedan znak kako je šuplja i plitka i neznalačka fraza kad se kaže da su liječnici bezvjerci. Može ih biti kao i u drugim zvanjima, ali to nikada nijesu i ne mogu biti radi liječništva, već kad je koji takav to je sa razloga koji s liječništvom nemaju nikakva posla. To dokazuje i ovo veliko Katoličko Liječničko Udruženje. **V.**

* * *

Neki veliki kršćanski liječnici i liječnice sveci u 19. vijeku. — (Quelquesuns entre les grands et saints médecins catholiques au 19 siècle). — Ima više razloga zašto su kroz vjekove mnogi veliki liječnici bivali kršćani i zašto su mnogi kršćani bivali liječnici. Kršćanstvo neprestanim naglasivanjem praktične ljubavi prema bližnjemu, osobito prema slabim i bolesnim, veoma se lijepo slaže sa pozivom onih koji su se radi viših razloga posvetili liječničkom zvanju, koji su pri izboru svoga zvanja imali pred očima i želju da pomažu druge, ili koji su kasnije, za vrijeme liječničke prakse, opazili kako im je nemoguće vršiti uzvišenu službu ako nijesu prožeti željom da pomognu slaboga. S druge strane liječničko zvanje samo po sebi ide za tim da pomaže drugoga. Ovaj momenat morao je povući i povukao je bezbrojne kršćane da se posvete liječništvu. Usto liječnik je dužan proučavati čovječje tijelo, njegovu anatomiju i fiziologiju te sva sredstva za njegovo uzdržavanje. A ovaj studij otkriva čovječjem duhu svemogućega, premudroga i predobroga Boga, začetnika tako velebnoga djela koji je sve do u tančine predvidio što je potrebno za njegov razvoj i uzdržavanje.

Ova uska veza između kršćanskih načela i načela liječničkog zvanja činila je da su kroz vjekove svi veliki liječnici bili osvjedočeni, praktični kršćani. To se je pokazalo i u modernom 19 vijeku koji nam je dao mnogo velikih kršćanskih i svetih liječnika. Možemo reći da devetnaesti vijek otvara R. Laennec (1781—1826). S oštroumnog zapažanja, s genijalne uporabe kliničkih opažanja i patološke anatomije, a osobito s otkrića auskultacionog aparata i metode nazvan je »genijalni začetnik savremene medicine«. Tumačio je evanđelje svojim kolegama u kongregaciji O. Delpuitsa, hodočastio je k svetištu sv. Kuzme i Damijana u Luzarches, brinuo se je da njegovi bolesnici ne bi umrli bez vjerskih utjeha, i on sam čekao je smrt predan u ruke Božje i poslije nego je pobožno primio sve svete sakramente.

I G. L. Bayle (1774—1816) jedan je od najvećih liječnika 19 vijeka. Napisao je važna djela o tuberkulozi. Uvažen je kao filozof i to kao kršćanski filozof. Sve njegove misli i djela odavale su njegovo duboko vjersko osvjedočenje. Najmanje je pazio na se, a bio je uvijek zabrinut kako bi što više koristio drugomu.

Ovamo spadaju M. R. Buisson, pisac djela: Physiologie chrétienne, saradnik velikog Bichata. Te G. Brute, de Remur, J. B. Mansuy, P. Arnaud d' Argenteuil. Svi su ovi iza nekoliko godina liječničkoga života, izabrali redovničko zvanje. A Récamier (1774—1852), poznat u povijesti medicine kao jedan od najvećih liječnika i kirurga, otkrivač brojnih apa-

rata, bio je uzor pobožnosti. Dosta je reći da je bio promicatelj što češćeg primanja sv. Pričesti. — Ivan Cruveilhier (1791—1874), glasovit u proučavanju patološke anatomije, slušao je sv. Misu svaki dan. Svoje je bolesnike tješio velikim utjehama vjere.

Kroz ovo vrijeme neki su liječnici podnijeli mučeništvo za Krista. Tako bl. Anton Quinh-Nam, liječnik iz Francuske Indokine, te bl. Šimun Hay-Hoa, liječnik iz Annama, mučeni 1840 god.

Među uzorne katoličke liječnike iz ove dobe spada i glasoviti kirurg Morlanne (1772—1862). Da bi priskrbio rodiljama sve moguće pomoći, gdje bi zajedno radila i stručna sprema i kršćanska požrtvovnost, osnovao je u Metzu Kongregaciju Sestara Materinske ljubavi. Iza kako je vas svoj život sproveo pomažući drugoga, umro je u 90 godini života siromašan kao i siromasi kojima je uvijek služio.

Dr. Jakov Désiré Laval (1803—1864) vršio je neko vrijeme liječničku službu, a onda je otišao u sjemenište sv. Sulpicija 1835. Za 23 god. radio je kao misionar među crncima na otoku Maurice nedaleko Madagaskara. Obratio je na kršćanstvo 67.000 urođenika.

Ne možemo da ne spomenemo još tri velika liječnika koji su jednim dijelom života bili i u 19, a drugim u 20 vijeku. Dr Kamilo Feron (1831—1908), zajedno sa svojim rođakom Filibertom Vrau zasnovao je Katoličko sveučilište u Lille sa medicinskim fakultetom i brojnim bolnicama, koje su vezane uz fakultet. On je igrao važnu ulogu i pri osnivanju Liječničkoga Udruženja sv. Luke kao i u radu Lourdeskoga Ureda za Liječničke Konstatacije. — Dva talijanska liječnika J. Moscati, profesor na napuljskom sveučilištu, glasovit sa svojih znanstvenih, stručnih radova i sa svoje pobožnosti, te Ljudevit Necchi, jedan od glavnih poduporanja milanskoga katoličkog sveučilišta, koji je umro 1930, bit će, kako izgleda, proglašeni blaženim i svetim.

Liječništvo, ako mu se čovjek ne posvećuje samo iz interesa, takova je struka i zanimanje koje čovjeka mora dignuti do Boga, jer tu liječnik ima neprestano pred očima ljudsko tijelo remek djelo umjetnosti i genijalnosti. A remek djelo diže duh k njegovom Umjetniku. Tako je to bivalo i kod ovih velikih liječnika i velikih vjernika. (V. Dr. H. Bon, Précis de Médecine Catholique, 1935 str. 51—53).

* * *

Anatomija i kršćanstvo. — (L' anatomie et le christianisme). — Crkva nas uči, kao što nas uči zdravi razum, da jedan od puteva kojim ćemo doći do Boga jesu njegova djela, svijet. Sv. Pavao kaže da se neće moći ničim opravdati oni koji su imali pred očima ova velebna djela Božja, u kojima se tako lijepo i jasno odsijevaju njegove kreposti: svemogućstvo i neizmjerna mudrost, a nijesu htjeli da ga priznadu i da mu se poklone. (Rim. I, 20—21). Ovaj princip zdravog razuma kojega mi primjenjujemo svaki dan po stotinu puta, kad iz djela zaključujemo i ocjenjujemo onoga koji je djelo učinio. Crkva je i zdravi je razum svih ozbiljnih ljudi uvijek naglasivao i danas naglasuje.

Kruna svih Božjih djela jest čovječje tijelo. Stoga nam ono mora na naročiti način govoriti o svomu umjetniku, začetniku, mora nam govoriti o Bogu. Tako je već govorio veliki Augustin. On je, kaže Fenelon, u našem tijelu opažao razmjer, red, rad koji dušu zanose još više nego što vanjska ljepota zanosi oči tjelesne. Unutrašnjost čovječjeg tijela ujedno i tako odvratna i tako uzvišena i veličanstvena, upravo je taka kakva mora biti da nam predoči materiju koju je sređivala ruka Božja. Tu se vidi zajedno i jednako i ništavilo stvorenja i umjetnost Stvoritelja...«

»Bog koji je stvorio tijelo i dušu i koji je tako tijesno sjedinio i jedno i drugo, piše Bossuet, daje nam da ga poznamo u ovom lijepom djelu. Kogod upozna čovjeka vidjeti će da je to djelo učinjeno prema velikom nacrtu, koga nije mogla ni zamisliti ni ostvariti nego duboka mudrost...« Bossuet je dobro poznavao djela anatoma Stenona i Winslowa te je malog svog učenika, francuskog prijestolonasljednika vodio na anatomska predavanja profesora Du Verneya.

Ova tri anatoma bili su veoma pobožni ljudi. I njihovi kolege su tijekom vjekova potvrđivali njihovo uvjerenje i nauku Crkve o apologetskoj vrijednosti koja nam dolazi baš iz proučavanja ljudskog tijela. Gvido de Chaliac piše u svom djelu: Grande Chirurgie, koju je napisao 1363: »Četiri su nam koristi od anatomske znanosti: jedna i sigurno najveća jest ta što nam ona dokazuje da ima Bog.« Andrija Vésale (1514—1564), profesor anatomije na Bolonjskom sveučilištu veseli se na kraju svoga djela: »O ustrojstvu čovječjeg tijela« da je podigao spomenik slavi Božjoj. Fridrih Hoffman objelodanio je 1693 djelo: »Kako ćeš iz veoma umjetničkog ustrojstva ljudskog tijela uvjeriti bezbožnika da ima Bog.« Nieuwentit objelodanjuje 1725 djelo: »Božja opstojnost dokazana čudovištima prirode«. Morgagni (1682—1771) piše: »Moje znanje iz medicine i anatomije istjeralo je svaku sumnju iz moje duše... Ah, kad bih ja mogao ljubiti ovoga velikoga Boga onako kako ga poznajem!« A Cruveilhier (1791—1874) kaže nam u svojoj Anatomie pathologique«: Kad vidimo ovaj divni uređaj gdje je sve predviđeno, sređeno tako umno da nijedna žilica ne bi smjela imati ni više ni manje snage, a da u isti čas ravnovesje ne bude prekinuto i da ne nastane nered, koji anatom ne bi kliknuo sa Galienom da je knjiga iz anatomije najljepša himna koja je data čovjeku da iz nje pjeva u čast Stvoritelja.« Iste misli nalazimo u djelima Desruellesa, Valettea, Vitteauta, Lepelletiera, Mureta, Descuretsa.

1908 Dr. L. Murat piše u svojoj knjizi o »Svrhovitosti u prirodi« u kojoj proučaje ustroj i djelovanje slezene: »Kojega li dubokog i iskrenog veselja za naučnika kada vidi mikroskopom rječitu uzvišenost ovih divnih nacrta, koji sjaje divnim svijetlom kao pismo desnice Božje, kao potpis kojim je Bog potpisao svoje djelo.« — Dr. Guillemin izdao je 1913 djelo: »Le Chef d' oeuvre humain« u kojem kaže: Zadovoljiti ću se najuzvišenijim remek djelom, sa proučavanjem samoga čovjeka. Trebao bi vas život da mu se opjeva uzvišena harmonija. Ja sada ne mislim

činiti vas da se divite svim pojedinostima ovog u isti mah tako jednostavnoga i tako strahovitoga kompliciranoga organizma, no ja ću vam samo dati priliku, obzirom na svaki ljudski čin, da raspoznate vještu ruku onoga koji ga je izradio, koji njim upravlja i koji ga uzdrži ovdje na zemlji.«

Da pokaže kako se jasno vidi prst Božji u čovječjem organizmu Dr. Paulesco, profesor filozofije na sveučilištu u Bukureštu, kad je završivao svoje djelo: »Duša i Bog«, da nam kaže kako nas fiziologija vodi da moramo priznati prvi, jedini, nematerijalni i mudri uzrok, veli da bi fiziolog prirodoslovac ovako mogao reći: »Čovjek koji se bavi znanošću, uz vjerujem da ima Bog, morao bi reći i znadem da ima Bog.« (Isp. Dr. H. Bon, Précis de Medecine Catholique, 1935, str. 125—127).

Kršćanstvo je uvijek naglasivalo i danas naglasuje da je priroda naravna objava Božja. Tu je Bog ostavio znak da je to njegovo djelo. Slobodno, bez predrasuda, bez natražnjačkoga sljepila u prirodu i tu ćemo vidjeti potpis Premudroga Boga kao što su ga vidjeli svi veliki anatomi! K njemu se pomalo obraća i moderna biologija koja je bila za neko vrijeme zaplovila materijalističkim plitkim vodama. V.

KNJIŽEVNI PREGLED

Lovre Katić: Kraljica Jelena, roman iz doba hrvatskih narodnih vladara. Knjižnica Dobrih Romana, Zagreb, Trg Kralja Tomislava 21. Cij. din 30.— Vlč. dr Lovre Katić odužio se je želji i očekivanju svih hrvatskih rodoljuba kada je napisao ovaj lijepi roman. Uloga i značenje kraljice Jelene za našu prošlost i sadašnjost nijesu nam ni izdaleka bili tako jasni dok se njenim životom nije stao baviti pokojni naš Mgr. Bulić i sada Dr Lovre Katić. Katić je imao sve preduvjete da napiše ovaj roman: rodio se je i živi ondje gdje je radila i gdje je pokopana kraljica Jelena, te mu je kao rodoljubu na srcu uvijek bila želja, da što bolje osvijetli život velike kraljice. A on je kao unuk pk. Mgra Bulića baštinio od njega ljubav prema svome rodu. Sve je to činilo da je vlč. dr Katić u obliku romana iznio našu staru povijest iz vremena kraljice Jelene i kralja Krešimira. Svi su mu rodoljubi za to iskreno zahvalni.

*

Papini Giovanni, Gog. Prijevod Ive Lendića. Pogovor prof. Dr. Mate Ujevića. Oprema K. Ružićke. Knjižnica »Dobrih romana« Zagreb. Str. 240. Din. 40.— Papini je dobro poznat svoj svjetskoj književnosti. Temperamenat živ i originalan kakav se je rijetko pojavio na književnom polju. Ima vanredan dar opažanja, a svoja opažanja opet prikazuje na poseban, originalan način. Čovjek koji želi istini pogledati u lice i reći je onaku kakva je. Tu je primiješao i jaku dozu satire, ali sasvim opravdano, jer moderni netvarni, zalutali život, koji ipak hoće da je ispravan u mnogočemu ne zaslužuje nego satiru. Koliko su istinita i stvarna opažanja Papinijeva vidimo, na pr., iz zapisnika koja je Gog zabilježio iza svojih sastanaka sa velikim pretstavnicima sadašnjice: sa Ghandijem, Lenjinom, Edisonom, Welessom, Shawom, ekscarom Wilimom, Knutom Hansumom i t. d. U ovim originalnim zapisnicima opaža se sva šupljina i bezglavost modernih nazora, koji su izgubili s vida kršćansko poštenje. Djelo je uzbudilo senzaciju u svoj svjetskoj štampi.

*

R. Bazin, Zemlja umire. Roman. S francuskoga preveo V. Rabadan. Knjižnica Dobrih Romana. Zagreb, Trg Kralja Tomislava 21. Str. 168. Cij. Din 30.— R. Bazin napisao je oko 40 književnih djela među koje ide i ovaj roman, koji je tako lijepo primljen da je već u Francuskoj doživio tristoto izdanje. A kad se sjetimo da ga je pisao R. Bazin koji nije išao da draža ljudske strasti, kao što to rade romanopisci koji idu za trgovinom, nego da su njegovi junaci

uvjereni kršćani i da to otsijeva iz svakoga njihova kreta, onda zbilja moramo priznati da je to velik uspjeh, kad je ovaj njegov roman doživio tristoto izdanje. Kao što je pojava u Rusiji da danas mladost traži starije pisce, a napušta moderne, jer su prazni i opisuju nemogućnosti, tako i u Francuskoj opet sve više oživljuje interes za starije pisce. Ovaj roman zaslužuje da i naši čitači na nj svrate svu pozornost.

*

Zeyer Julije, Marijin vrt. Preveo Dr. J. Andrić. Knjižnica Dobrih Romana. Zagreb 1936. Str. 147. — Julije Zeyer napisao je mnogo djela od kojih su neka prevedena i na hrvatski jezik, a izdala ih je Knjižnica Dobrih Romana, Knjižnica Dobre Djece i neki drugi izdavači. Bio je Čeh, i to najjači katolički pisac u Českoj. »Marijin vrt« posljednje je njegovo djelo, prevedeno na hrvatski jezik. U njemu se još jače vidi književnička snaga piščeva, te mu je baš ovo djelo o Majci Kristovoj, o najvećim otajstvima kršćanskim proširilo i učvrstilo veliko ime u svemu svijetu. Pisac nije išao za književnom slavom, iako ju je ovim djelom najviše postigao, nego da napiše o Mariji i kršćanskim otajstvima djelo koje će koristiti iskrenomu priprostomu svijetu. A primili su ga i ovi i intelektualci kao djelo prvorazredne vrijednosti. I u nas je pobudilo živo zanimanje.

*

Der Grosse Herder. Band XI: Sippe bis Unterfranken. 1935. M. 34.50.— Pred nama je i jedanaesti svezak ovoga velikog, najnovijeg katoličkog leksikona. Izdavač je nastojao da pokupi i obradi sve što ide u okvir ovoga sveska. Tu su obrađeni veoma zanimljivi predmeti iz domaćega, građanskog, socijalnog i političkog života. N. pr. Skagerrakschlacht, Sonne, Spanische Kunst, Spielzeug, Spinnerei, Städtebau, Stahlewerk, Sternhimmel, Veit Stoss, Strassburg, Strasse, Stubenvögel, Stuttgart, Tabak, Tannenbergschlacht, Tee, Teppichkunst, Tier in der Kunst, Tizian, Totenmasken, Uniformen, Unkräuter. Pisci pojedinih satavaka ne rade kroničarskom metodom, ne nabrajaju same činjenice, nego nam, ako to predmet traži, daju i čitavu sintezu nauke koja se na taj predmet odnosi. U svim glavnim crtama imamo vas predmet pred očima. Zato ovaj jedinstveni najnoviji leksikon znači sam za se cijelu biblioteku i obavještava nas o mnogočemu što ćemo uzalud tražiti na drugom mjestu. Oprema je prvoklasna i stoga i cijena umjerena pa bi svaki koji želi znati najnovije rezultate znanosti morao imati ovo danas jedinstveno djelo.

*

Der Grosse Herder. Bd. XII. Unterführung bis Zz. Mit Anhang: A. Systematisches Verzeichnis der Rahmenartikel, Tafeln, Bildseiten oder Bildgruppen. B. Ergänzende Verweisungen. 1935. M. 34.50 — In Halbfranz mit Kopfgoldschnitt M. 38.— Dvanaesti svezak posljednji je svezak spomenutog leksikona. Izdavač i saradnici držali su se one: konac kruni djelo, te su vas svoj mar uložili da ovaj po-

sljednji svezak bude zaista kruna svega. Bogatstvo sadržaja, obradba sastavaka, umjetnički prilozi i ilustracije, metodička i lako pregledna razdioba većih sastavaka, primjena sve najmodernije grafičke i slikarske tehnike, sve su to odlike, koje rese ovo djelo. S obzirom na bogatstvo sadržaja spomenimo samo to da su n. pr. pod imenom Weber opisane 32 osobe. Najvažniji događaj naših vremena jest svjetski rat. obrađen je u 59 stupaca: Uzroci, početak, vojske, vrhovni zapovjednici, mobilizacija, ratne godine 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, rat na kopnu, na moru, u zraku, u kolonijama, žene u svjetskom ratu, što smo naučili iz svjetskog rata, posljedice i učinci, što su Nijemci učinili u osvojenim područjima, sv. Stolica u svjetskom ratu, literatura, statistika.

Na sličan način obrađeni su i svi ostali sastavci, naravski, već prema većoj ili manjoj važnosti. A svi su takovi da nam daju najnovije rezultate i znanstvene poglede u pojedinim pitanjima. Sve ovo odaje veliku ozbiljnost s kojom je izdavač priveo kraju ovo veliko djelo, a odaje i svu uzvišenost pogleda kojim katolici gledaju na svijet. — Ono je najljepši ures biblioteke svakog obrazovanog čovjeka.

*

Leksikon für Theologie und Kirche. Band VII: Mauretanien-Patrologie. (VIII Su. 1040 Sp.) 1935 M. 30.— Sa sedmim sveskom ovog leksikona stiglo je do riječi: Patrologija i završeno je sedam desetina cjelokupnog djela; još ostaje samo jedna trećina, a i ta je već dobrim dijelom pri kraju. Namjera da se učenjacima, svećenicima, profesorima i uopće onima koji se bave znanstvenim poznavanjem Crkve, njezine prošlosti i sadašnjosti, njezina života i nauka, dade u ruke djelo koje će ih obavijestiti o svemu tomu, potpuno je ostvarena u ovoj kao i u dosadašnjim sveskama. Sarađivali su mnogobrojni stručnjaci i u više ili manje kratkim, ali uvijek preglednim i jasnim sastavcima dali su jasan pregled svega dotičnog pitanja. Na taj su način obrađene teme kao: Mittelalter, Modernismus, Monismus, Moralpädagogik, Mystik, Nachfolge Christi, Naturrecht, Neukantianismus, Neuscholastik, Nominalismus, Notwehr, Offenbarung, Optimismus, Pantheismus, Papst, Parapsychologie. Ili na pr. iz povijesti religija: Mysterien, Mythologie, Opfer, Orpheus, Paradies, Parsismus i t. d. Ili iz teoretske i praktične teologije: Messe, Militärseelsorge, Mischehe, Mission, Molinismus, Moralsysteme, Moratheologie, Noviziat i t. d. Kako vidimo, u leksikonu su obrađena pitanja iz svih grana teologije. Tu je iznesen materijal iz starijih leksikona, prerađen i prikazan u savremenoj formi i sa današnjim znanstvenim rezultatima, i, dakako, popunjen novim pitanjima i temama, koje nijesu bile u dosadašnjim leksikonima. — Ovaj leksikon potreban je katolicima jednako kao i nekatolicima, koji žele imati najnoviji pregled cjelokupne katoličke nauke. Bogata literatura, navedena uz svaki sastavak, uputit će u dalje proučavanje onoga koji to želi.

*

1. Leimbach Dr. Karl, Die Bücher Samuel übersetzt und erklärt. (Die Heil. Schrift des A. Test. Herausgeb. von Dr. F. Feldmann u.

Dr. H. Herkenne). Bonn 1936. Peter Hanstein Verlagsbuchhandlung. XIII, 234 str. M. 7.80.

2. **Herkenne Dr. H., Das Buch der Psalmen übersetzt und erklärt** (Die Heil. Schrift des A. Test. Herausgeb. von Dr. Feldmann u. Dr. H. Herkenne). Bonn 1936. Peter Hanstein Verlagsbuchhandlung. XIV. 466 str. M. 14.50.

1. Dr. Leibach, prof. u Fuldi, obradio je u bonskoj bibliji prijevod i komentar dviju knjiga Samuelovih. Komentar je napisan za šire krugove. U uvodu raspravlja o naslovu, tekstu, prijevodima, postanku i povijesnoj vjerodostojnosti knjiga Samuelovih (str. 1—19). Prva knjiga obuhvaća str. 20—128., druga str. 129—225. Prijevod iz izvornika tačno i pravilno je izrađen. Pisac se je navlaš abstinirao od tekstualne kritike, jer je prijevod i komentar namijenjen široj publici. Komentar je znanstveno napisan prema zahtjevima kat. hermeneutike. Tumači doslovni smisao, objašnjava dobro topografiju prema iskopinama i novim nalazima, iskorišćuje nova otkrića. O hvalospjevu Ane (str. 25) iznosi razne nazore, ali ne izriče svoj sud o njima. Brani mesijanstvo pjesme i da je ispjevana, dok je još postojalo kraljevstvo. O vračarici u Endoru, koju je Šaul zamolio, da mu izazove Samuela, drži na osnovi teksta (str. 120), da joj se je realno prikazao Samuel u proročkom ogrtaču i prorokovao propast Šaulovu. Šaul nije vidio njegova lika, nego je čuo njegov pravi glas. Vrlo zorno i plastično crta molbu Samuelovu za pomilovanje Šaula i smrt Išbaala, sina Šaulova, bijeg Abšalonov u Gessur, samoubojstvo Ahitofelovo i urotu Abšalonovu.

Djelo je savjesno izrađeno i lijepo napisano, te ga preporučamo svim našim teologijskim višim zavodima.

2. Dr. H. Herkenne, prof. i kapitular u Aachenu, obradio je u bonskoj bibliji prijevod i komentar Psalama. U uvodu (str. 1—46) radi o imenu, mjestu knjiga Psalama u kanonu sv. Pisma, broju, postanku i redu, dobi, natpisima Psalama, piscima, vrstama Psalama, glazbenim bilješkama, liturgijskim značenjima, pjesničkoj umjetničkoj formi, tekstu, vrsti pjesništva, teologiji, odnosu prema babilonskom pjesništvu, umjetničkoj vrijednosti, porabi i značenju Psaltira u crkvenoj liturgiji. Očekivalo se je, da će biti iznesen malo opširniji život pojedinih sv. pjesnika i da će biti iznesena karakteristika njihove poezije, te tačno nabrojeni, koji su doslovno, a koji tipično mesijanski psalmi.

Sa str. 47 (—458) počinje prijevod i komentar Psalama. Prijevod učinjen je u formi paralelizama bez razmještaja stihova u kitice ili strofe. U ovom pogledu učeni eksegeta ostao je previše konservativan i manje naklon prema modernim nazorima o hebrejskoj ritmici. Prijevod Psalama iz izvornika tačno je izveden. Svagdje otsijeva ozbiljnost, naučnost i ispravnost. Komentari u pojedine psalme znanstveno su napravljeni. Njegov tumač skreće na se osobitu pažnju čitaoca, jer svojim objašnjenjima pokazuje znanstvenu spremu i umnu sposobnost. Resi ga staračka zrelost i ozbiljnost pri rasuđivanju raznih činjenica i mnijenja. Njegova

opažanja i naročita pažnja oko izradbe tekstualne kritike u posebnoj rubrici daju mu zasebno mjesto u cijelom izdanju krasne bonske biblije.

Dr. Fr. Juraj Božitković

*

Quatrième Congrès des Lecteurs franciscains de Langue Française. Lyon 23—25 août 1934. Aux Editions Franciscaines, Paris, rue Sarrette, 14. Str. 365. — Francuski franjevci dobro su razumjeli što znači za znanstveni, praktični rad i međusobni redovnički život lično upoznavanje. Zato su njihovi profesori ovih posljednjih godina upriličili četiri kongresa. Pred očima nam je rad četvrtoga kongresa, objelodanjen u jednom debelom svesku. Obilat je tu sadržaj. Već iz prvog dijela gdje se govori o svim pripravnim radovima i gdje je opisan tok svih znanstvenih sjednica i svega što se je tih dana radilo i izvan sjednica, jasan je dokaz kako su važni i upravo potrebni ovakovi kongresi: dobiju se novi vidici, nove pobude, čuje se i drugo mišljenje u znanstvenim pitanjima, lakše se prema njemu zauzme zdravo stanovište. To i mnogo šta još pada na pamet onomu koji čita ovaj prvi dio.

U drugom dijelu potanko su izneseni svi radovi na kongresu. Razdijeljen je u tri dijela: sedam temeljnih predavanja, rad sekcija, pozdravi i izvještaji. Među predavanjima od posebnoga je interesa studija o Duns Skotovoj spoznajnoj teoriji. Tu opet vidimo zdrave temelje na koje je skolastika znala staviti ovo pitanje u kojemu se moderni skeptički filozofi ne mogu nikako snaći. — Želimo da naša redovnička braća u Francuskoj naprijed idu započetim putem na korist Crkve, Reda i domovine.

*

Duplessy E., Le Pain des Grands. T. II.—III. Str. 330—350. Téqui, Paris. Cij. svaki svezak fr. 12.— Već smo govorili o djelima poznatog pariskog apologetskog pisca E. Duplessya, kao i o prvom svesku ovog djela. Sada je već dotiskan drugi i treći. Materijalom koji je popularni pisac iznio u ova sva tri sveska htio je on da upotpuni svoja dosadašnja apologetska djela, da potvrdi katoličku i dogmatsku i moralnu nauku primjerima, ali primjrima, činjenicama i anegdotama iz života i rada velikih ljudi, genija čovječanstva: pjesnika, književnika, filozofa, učenjaka, vojskovođa, koji su mnogo puta i u mnogo zgoda dali originalnih i snažnih potvrda Katoličkoj Crkvi i njenoj nauci. Dok je prvi svezak radio o istinama koje treba vjerovati, drugi svezak iznosi mnoge, zgodne primjere za potvrdu dužnosti našega praktičnog kršćanskog života, a treći se odnosi na sredstva spasenja, na sv. sakramente. — Kao što se to u podnaslovu kaže, pisac je htio da dade priručnik katoličkim udruženjima, katoličkoj mladosti katehetama i konferencijerima, propovjednicima. I mi smo uvjereni da će ovo djelo zbilja veoma dobro doći svima koji moraju govoriti o kršćanskim istinama, a osobito katehetama i propovjednicima. Njihova knjižica ne bi imala biti bez ovoga vrsnoga pomagala.

*

Roussel Alfred, Le Boudhisme contemporain. Str. IX—520. P. Téqui, Paris, 1916. Br. 15. — Djelo o komu je ovdje govor izdato je pred

nekoliko godina. No za to nije izgubilo ništa od aktuelnosti. Napisao ga je poznati orijentalista Roussel, profesor sanskrita na fribourškom sveučilištu. Na samim izvorima proučio je vjerski život i običaje koji su u vezi sa budizmom u Kini, Mongoliji, Japanu, Tibetu, Birmaniji i Indokini. Koje su bile religije prije budizma, kako je u pojedine zemlje došao budizam i ko ga je zaveo, dogmatska i moralna nauka, liturgija, žrtve, način svetkovanja, molitva, vračanje, pokopavanje mrtvih i sva ostala pitanja redaju se pred nama, te ih čitamo rado, jer je sve to uzeto iz samoga života. — Djelo je jednako savremeno kao da je i danas napisano, jer se vjerske stvari i običaji uopće, a osobito na istoku, teško i nimalo ne mijenjaju. A za vrijednost djela svjedoči i ime samog pisca.

*

Grimaud Ch., Foyers brisés. Aux veufs, aux veuves, aux abandonnés. Str. 284. P. Téqui, Paris 1935. Fr. 10. — Svaka će obitelj kroz nekoliko godina moći za se reći da joj je nekako porušeno obiteljsko ognjište. To će reći udovac, udovica, onaj ili ona koji na žilost moraju iskusiti da mjesto u ljubavi i miru, žive u paklenoj neslozi, onaj koji mora znati jednog dana da ga je drug ili drugarica ostavila, napokon onaj i ona koji dođu do žalosne civilne rastave. Sve su to slučajevi kada je obiteljsko ognjište porušeno. I svaki koji se nađe pred tako porušenim ognjištem nalazi se pred novim načinom života. Kako sada živjeti, kako opet urediti pitanje i obnoviti staru sreću i kako se tu snaći? Eto to su pitanja, veoma aktuelna i za naše prilike, i na njih odgovara ovo lijepo djelo.

*

Bohler P. L., Le Christ au Colege. Str. XXVII—147. P. Téqui, Paris, 1936. Fr. 7.50.— Dječak u gimnaziji i sjemeništu koji se spravlja da bude svećenik ili valjda redovnik u vezi je sa mnogima koji mu mogu pomoći, a koji mu mogu i odnemoći: tu su roditelji, rodbina, profesori, saučenici, dnevni red, disciplina, odmor i šetnje. Sve ove okolnosti moraju biti tako uređene da dobro djeluju na učenika, sve ove okolnosti moraju odisati duhom Kristovim. A kako će odisati duhom Kristovim? O tom pitanju raspravlja poznati religiozni pisac, franjevac Leonard Bohler. Djelo veoma zanimljivo za svakoga koji se bavi uzgajanjem svećeničkih i redovničkih kandidata, a i za same kandidate.

*

Moret J., Par la Croix... (Le Roman du Sacrafice). Str. 237. P. Téqui, Paris 1935. Fr. 10.— Žrtva, samoprijegor mnoge je naučio pameti i doveo k sreći. A kako se žrtvovati? To je problem, koji jednostavno i veoma lako i na veliku utjehu onoga koji se ima žrtvovati rješava samo Križ, t. j. Onaj što se je na njemu Žrtvovao. On je doveo k svjetlosti i k sreći junaka ovoga romana. Stvar je tako naravno i tako psihološki obrazloženo prikazana da se čita bez oduška.

*

P. Pinard de la Boulaye, L' Héritage de Jésus. Conférences de Notre-Dame de Paris 1935. Str. 293. Editions Spes, Paris 1935. Fr. 12.—

P. Pinard de la Boulaye 1934 godine, kao korizmeni propovjednik pariske katedrale, govorio je o »Isusu Kristu, Svijetlu svijeta«. 1935 nastavlja u ovom svom predmetu i pita: gdje ćemo naći ovo svijetlo svijeta? I odgovara u prošlogodišnjim korizmenim propovijedima. U šest konferencija obradio je ovaj važni predmet: 1. Gdje ćemo naći ono što je Krist učio? U objavi Kristovoj. No ova nije samo u sv. Pismu nego i u usmenoj Predaji. 2. Ko sudi u raspravama i neslogama koje tako lako nastaju u vjerskim pitanjima? Nepogrešivi Namjesnik Kristov. 3. Je li se uvukla poganska nauka u kršćanske dogme? Prvotna nauka nikako nije izmijenjena, nijedna nova dogma nije uvedena, prvotni kršćaski duh nije promijenjen. 4. Je li se poganstvo uvuklo u kršćanski kult? Poganski duh nije se uvukao u kršćanski kult, niti je kršćanstvo napustilo štovanje Boga u duhu i istini. 5. Moramo imati posrednika između nas i Boga, a to je Crkva. 6. Djelovanje Duha Svetoga u Crkvi. — Svaka konferencija P. Pinarda je apologetsko-dogmatski traktat prikazan u veoma pristupačnoj, zgodnoj formi. Lijepo pomagalo propovjednicima, profesorima apologetike i svakom intelektualcu.

*

Pinard de la Boulaye, Aimez—vouz! Retraite Pascale Notre-Dame de Paris, 1935. Str. 116 Editions Spes, Paris 1935. Fr. 4.— Dok su korizmene konferencije bile o baštini Kristovoj, Duhovne vježbe su bile o važnijem dijelu njegove baštine: o ljubavi prema bližnjemu. Šest je propovijedi: Zašto se moramo ljubiti; koliko i što moramo ljubiti; kako griješimo proti bratskoj ljubavi; ko nas je najviše ljubio; kako se kruni naša ljubav. — Kako vidimo, ove Duhovne vježbe čitav su traktat o ljubavi. Predmet je psihiloški tako obrađen i primijenjen na naše prilike da ga veoma rado i sa slašću čitamo.

*

Bessiers A., S. J., Jésus et l' ame contemporaine. Str. 264. Editions Spes Paris, 1935. Fr. 10.— Bessiers, dobro poznati korizmeni propovjednik u glavnim crkvama Ženeve, Tuluze, Rima i Bordeauxa, prošle godine u Bordeauxu je govorio o temi: »Isus i savremena duša«. Dobro je uvidio da teorije malo koriste, ako se Kristov život ne pretvori u djelo. Stoga on s pravom misli da je glavna potreba našeg vremena obnoviti praktični kršćanski život. Govori o Isusu, njegovu životu, nauci, primjenjuje sve to na praktični život. I vidio je na slušateljima da je pogodio. Svi su dobro osjećali da je istina što je Taine rekao: čim svijet zaboravi Krista, odmah biva mjesto razbojnika i zvjerinjak. Stoga su vapili da im govori o Isusu i o ničem drugomu. — Iz proučavanja Kristove osobe, iz osoba oko njega, iz događaja daje važne upute za praktični život. Zadnji dio djela posvećen je tumačenju Gospodnje molitve »Oče naš.« Divan tumač. Bessiersove prošlogodišnje duhovne vježbe u Bordeauxu poslužit će drugima u istu svrhu i kao duhovno štivo, a i kao filozofsko promatranje svijeta.

*

Gilson Etienne, Le réalisme méthodique. Str. 101. P. Téqui, Paris Fr. 12.— Ovo djelo raspravlja o znanstvenim i povjesnim pitanjima iz područja spoznajne teorije. Gilson je ovim pokazao da je ne samo vrstan povjesničar nego i filozof, i tu se baš vidi kako se i filozofija i povijest međusobno lijepo slažu i pomažu.

Pod kojim je uvjetima moguća realistična filizofija? Na što se oslanja idealizam i kako on uspijeva da se zavuče i u najizrazitije realističke sisteme? Kako uspijevamo da se odupremo idealističkim obmamama i ostanemo pri stvarnosti i u samoj filozofiji? Tim pitanjima bavi se Gilson u ovom djelu. Pisano dosta laganim jezikom, u današnjim nezdravim idealističkim strujanjima daje zdrav putokaz.

*

Jaques Maritain, Science et Sagesse. Suivi d' eclaircissement sur la philosophie morale. P. 400. Edition Labergerie, Paris, 1935. Fr. 20.—

J. Maritain je bez sumnje jedan od prvih živućih katoličkih filozofa. Iza djela o kojima smo mi već govorili evo je izdao i ovo: »Znanje i mudrost«. U prvom od dvaju djelova raspravlja kako je bilo shvaćeno znanje i mudrost u staro pretkršćansko doba, u kokvom su odnošaju bili razni nazori o samom pojmu mudrosti i znanja u pretkršćansko doba i koji je njihov odnošaj u naše moderno vrijeme. Zatim radi o odnošaju filozofije i prirodnih znanosti, te o mudrosti koju daje vjera i onoj koju daje filozofija.

U drugom dijelu: Razjašnjenja o moralnoj filozofiji, odgovara na razne prigovore koji se odnose na moralno znanje i razjasnjuje neka zamršena i nejasna pitanja. Htio je naglasiti pravo značenje moralne filozofije, koja je kadikada mnogima nejasna. U djelu će uživati onaj koji voli visoko filozofsko umovanje.

*

Bon Dr Henri, Précis de Médecine Catholique. Str. 768. Librairie Felix Alcan, Paris 1935. — Katoličko je liječništvo, kaže pisac (uvod), liječništvo promatrano u njegovim odnosima prema dogmi, moralu i zakonodavstvu Katoličke Crkve. Pisac je održao riječ kada je obećao da će nam prikazati liječništvo pod ovim vidom. U dvanaest dijelova obuhvatio je sva dodirna pitanja među liječništvom i vjerom: liječništvo i religija, sarađivanje liječnika u religijskim zgodama, liječničko posmatranje života i muke Spasiteljeve, anatomska pitanja, fiziološka pitanja, čudesne biološke pojave, patološka pitanja, pitanja iz terapeutike i profilakcije, razna pitanja (post i nemrs, vojnička medicina, svećenici i redovnici liječnici, dvoboj, samoubistvo, spaljivanje mrtvih i t. d.), liječništvo i sakramenti, liječničko-religijske ustanove, katolički liječnik. Pod ovih dvanaest poglavlja obrađena su s katoličkog stanovišta najrazličitija i veoma mnoga pitanja.

Pisac ima potpuno pravo kada medicinu promatra i pitanja rješava upravo s katoličkog stanovišta. Jer ako se ne rješavaju s ovoga stanovišta, kaže on s pravom, rješavat će se s drugoga stanovišta, koje je

katoličkomu sasvim oprečno, s materijalističkoga i ateističkoga. Te ako ovaki liječnici za se traže pravo radi ovih sasvim neopravdanih sistema, zašto katolik nema pravo da liječništvo promatra i pitanja rješava sa svoga stanovišta, koje je i historijski i metafizički apsolutno zajamčeno? — Ko se interesira za liječnička pitanja, osobito ko se interesira znati kako ih gleda katolički liječnik, evo mu djela koje će ga o svemu tomu najbolje uputiti.

*

Urbain Milly, Zanzi. Str. 110. Editions Casternam, Paris-Tournai, 1935. Fr. 5.— Poznat nam je Urban Milly sa svojih djelašca: »Pour ses beaux yeux« i »Yanetta«. Sada nam evo trećeg napisanog u istome stilu i duhu, a zove se »Zanzi«. Milly sa E. Duplessyem zbilja je nenatkriljiv u opisivanju čovječjeg života. Sve to biva u kratkim anegdotama i crticama, koje, bez maštanja i izmišljanja, sasvim odgovaraju našemu obiteljskom, društvenom životu. Sve su napisane sa religioznog stanovišta, svakom od svojih zgoda i anegdota hoće pisac da nam zorno, praktično kaže koliko je opravdano ili neopravdano naše držanje u vjerskom pogledu. Još je svaka anegdota popraćena jednom ili sa više ilustracija. — Sve tri spomenute zbirke kao i zbirke Eugena Duplessiya zaslužuju svaku preporuku i zgodne su osobito za propovjednike i vjeroučitelje.

*

Peterson Erik, Die Kirche aus Juden und Heiden. Str. 72. Verlag Anton Pustet, Salzburg, 1933. RM. 2.20.— Za koga je Krist došao na svijet? Samo za Židove ili i za vas ostali svijet? Neke poganske struje u Njemačkoj dale su poznatom egzegeti i povjesničaru Petresonu i preveć povoda da raspravi ovo pitanje, o komu sv. Pavao govori u svojoj poslanici Rimljanima (IY—XI). S pomoću svega kritičkog aparata i egzegetske analize Peterson utvrđuje iz ovoga teksta ono što je Krist toliko puta u evanđelju rekao i što su apostoli na sva usta i svagdje propovijedali: Crkva nije samo za Židove, nego za sve narode jednako kao za Židove. I niko ne smije biti tako preuzetan te od sebe odbijati ono što mu daje samo milosrđe Božje, kao što nas samo milosrđe Božje zove na put spasenja, u sv. Crkvu. Zato svaki koji radi proti Crkvi radi iz slijepe propagande, a ona će se najprije osvetiti baš na onomu koji je toliko nesvijestan da odbija i ono što mu samo milosrđe Božje pruža.

S. O. S! — Note cristiane in margine ai discorsi del giorno. Apologia d' occasione per persone colte. Volumetti di pp. 32. Torino, Via Garibaldi 18, Libr. del S. Cuore Una copia L. 0.30.— Proti napadajima koje danas često čujemo proti sv. vjeri moramo imati i zgodna sredstva da ih se očuvamo. Ove su knjižice baš za to. Rade o najobičnijim napadajima, laganim stilom i jezikom. Pred nama je pet svezaka: o zabranjenim knjigama, o Božjoj providnosti i ljudskoj slobodi, o vječnosti pakla, o pravoj vjeri i pravom štovanju Boga, Bl. Dj. Marije, o ljubavi prema neprijateljima, o bolesti, o ispovijedi,

o učenim ljudima i vjeri i t. d. Predmeti su aktuelni, te knjižice rado preporučamo.

*

La continuité Pontificale. Conférences prononcées à l' Institut Pie XI. Str. 282. Bonne Presse, Paris, 1935.— Jedna od oznaka Crkve Kristove, koju je zapisalo Evanđelje i kondificirao već Prvi Nicejski Sabor (325) jest da je ona »apostolska«, da je u vezi sa apostolima i njihovom glavom sv. Petrom i njegovim nasljednicima. Ako Crkva nije apostolska, nije ni Kristova. To je bilo sasvim opravdano uvjerenje Nicejskih Otaca. Veza s Papom kao namjesnikom Kristovim na svijetu daje stoga crkvi da je u njoj i život Kristov, vrhunaravni život milosti i svetosti. — Ovim mislima obiluje ovo djelo, koje se sastoji iz predavanja održanih prošle godine na Pariskom Institutu Pija XI. Najviše se radi o Pontifikatu četiriju posljednjih Papa. Značenje Papinstva baš za ovih četiriju Papa otskače u svoj svojoj snazi.

*

Hitler et Rosenberg ou vrai visage du national-socialisme. Str. 161. Bonne Presse, Paris 1936.— Prošle godine izdala je Bonne Presse: Ce qui se passe en Allemagne. Evo sada nastavka. Pisac veoma dobro poznaje njemačke prilike, jer je sam sve to vidio, te su njegova svjedočanstva sasvim vjerodostojna. Tu se sve vidi što je Hitler i što je Rosemberg i što sve Katolička Crkva mora podnostiti. Sam Goebbels priznao je da je istina što se tu kaže. Knjiga je veoma važna za onoga koji hoće da znade što se danas zbiva u Njemačkoj.

*

Quénard P. G., L' evangile du Royame de Dieu. Str. 420. Maison de la Bonne Presse, Paris, 1936. Cij. Fr. 16.80. — Sv. Evanđelje daje nam podatke o onomu što je Krist milio i učio. Stoga nam ga niko ne može nadomjestiti. Ali ono nije pisano sistematski, već prigodimice i fragmentarno, te nam je ponekad teško ući u svu dubinu misli Kristove. A ipak moramo znati Njegovu misao koja je morala biti jasna i bistra. Da nam iz svih Evanđelja prikaže jasnu misao Kristovu, Quénard je napisao ovo djelo. U 22 poglavlja sistematski je svrstano sve o životu i radu Isusa Spasitelja, te će pridonijeti mnogo pravom shvaćanju Evanđelja.

*

Dr. Jaroslav Pasternak: L' archéologie du pays Ouest — Ukrainien. Tirage à part de »Bohoslovia«. T. X. Lib. 3, Leopoli, 1932, s. 96.

Dr. Jaroslav Pasternak je napisao na ukrajinskom jeziku djelo: »Kratka arheologija zapadno-ukrajinskih zemalja«. Naslov, opise glavnih arheoloških predmeta i sadržaj knjige donosi i na francuskom jeziku. Počinje paleolitikom, a svršuje Srednjim vijekom. Obrađuje arheologiju, ali se dotiče i povijesti s arheološke strane.

Pisac donosi obilnu literaturu, koja pokazuje kako se danas arheologijom znanstveni svijet sve više zanima. Djelo ima više slika, stručno

je obrađeno, iako zapadna Ukrajina nije tlo osobito obilno arheološkim iskopinama, poredimo li ga s našim stranama. **A. J.**

*

Sac. Emilio Campana: Maria nel dogma cattolico. IV edizione riveduta ed accresciuta. Torino — Roma. Casa editrice Marietti. 1936. str. XLI, 1197.

E. Campana s pravom se može nazvati Marijinim teologom, jer je doista jedan od najvećih živućih mariologa. Napisao je dva velika djela o presvetoj Djevici: »Maria nel dogma cattolico« i »Maria nel culto cattolico.« Zasada ću se osvrniti samo na prvo djelo koje sadrži dogmatsku stranu Mariologije. Od 1909 do 1936 izašla su četiri veoma različna izdanja. Auktor je vazda svoje djelo popunjao, usavršivao, dapače u zadnjem izdanju čitave nove traktate donio tako da je knjiga od prvotnih 822 stranice narasla na 1197 stranica.

Veliko je bogatstvo sadržaja koji pisac izlaže; djelo je razdijeljeno u tri dijela: 1) Marijina misija: Marija je majka Božja i duhovna majka svih ljudi. Iz te uzvišene trostruke Marijine misije slijedi da je Ona Suotkupiteljica ljudi i posrednica svih milosti. 2) Odlike i povlastice Marijine: najprije Njezinog presvetog tijela, zatim Njezino bezgrešno Začeće, savršena svetost, Njezino djevičanstvo prije poroda, u porodu i poslije poroda, napokon Njezino Uznesenje i slava u nebu. 3) Život Marijin prema Evanđelju.

Pisac je jako čedan, te vidimo kod njega da se prava veličina ne nadimlje. Jer auktor je u ovom djelu doista velik. Duboka teologija i zdravi sud, golema načitanost u predmetu, bistro i lako razlaganje velike su njegove odlike. Nepristrano i vjerno prikazao je ulogu franjevačke škole i bl. Skota u povjesnom razvoju dogme o Bezgrešnom Marijinom Začeću, te smo mu mi franjevci na tom zahvalni. Lijepo je prikazao i povijest te nauke u Istočnoj nesjedinjenoj crkvi, osobito kod glasovite kijevske akademije koja je nekoć pristajala uz franjevačku školu. Veliki interes pobuđuju i rasprave koje danas dosta zanimaju teologe: Marija Suotkupiteljica i Posrednica svih milosti.

U pitanju Marijine predistinacije (359, 354) radije pristajem uz Skota, sv. Franju Saleskog i Pinamontia. Na to se mislim s vremenom posebno osvrnuti. Da li je Bl. Djevica po smrti Isusovoj činila čudesa (s 644) pristajem uz Suareza koji kaže da jest. S. 1019 kaže uč. auktor da neki pisci tvrde da je Bl. Djevica pošla k Elizabeti iz neke »nevjerne znatiželjnosti« pa navodi Teofilakta, Eutimija i Bonaventuru. Međutim kod Eutimija (Zigabena) to nijesam mogao naći, a sv. Bono uči protivno, jer njegove riječi u tekstu tu misao ne uključuju, a kontekst je isključuje. Ni u egzegezi se svagda ne slažem (na pr. »nondum venit hora mea« s. 1101 koje riječi auktor tumači upitno).

Sve ove moje opaske ništa u meni ne umanjuju golemu cijenu koju imam o djelu učenog Campane. U njemu će naći i bogoslov i laik izvrsnu duhovnu hranu, a propovjednik neiscrpljivi materijal za propovijedi o našoj nebeskoj Majci. **Jadrijević dr. fra Ante**

VJESNIK

IZ NAŠIH KRAJEVA

Hrvatska štampa na izložbi katoličke svjetske štampe u Vatikanu. — 12 svibnja sv. Otac Pijo XI svečano je otvorio svjetsku izložbu katoličke štampe u Vatikanu. Među 72 velike izložbene dvorane nalazi se i dvorana dodijeljena izložbi katoličke štampe iz naših strana. Dvorana je veoma ukusno opremljena, a u njoj je izloženo 69 katoličkih časopisa i listova iz Hrvatske, 51 iz Slovenije i 14 ostalih katoličkih časopisa iz naše države.

100 godišnjica osnutka Zbora Duhovne Mladeži Zagrebačke. — U mjesecu svibnju svečano je proslavljena 100 godišnjica osnutka Zbora Duhovne Mladeži Zagrebačke. Proslava je zamišljena i izvedena u velikom stilu. Zborovoj slavi pridružile su se sve kulturne ustanove u Hrvatskoj i time izrazile svoje priznanje za veliko djelo koje je Zbor kroz 100 godina učinio na vjerskom i narodnom polju u hrvatskim krajevima.

Proslava 80 rođendana sv. Oca Pija XI. — 80 rođendan sv. Oca Pija XI osobito je svečano proslavljen u Franjevačkoj Bogosloviji u Makarskoj. Bogoslovi su pripremili svečanu akademiju. U predavanjima je izneseno značenje papinstva uopće, a osobito je osvijetljeno djelo sadašnjega sv. Oca Pija XI.

25 godišnjica »Milovana«, zbora franjevačkih bogoslova u Makarskoj. — Da proslavi svoju 25 godišnjicu zbor franjevačkih bogoslova »Milovan« sprema jedno jače djelo iz religiozne književnosti. Djelo se već primiče kraju. Kada bude gotovo na nj ćemo se malo potanje osvrniti.

Gradnja dviju monumentalnih crkava. — Franjevci Provincije Presv. Otkupitelja počeli su u Zagrebu zidati monumentalnu baziliku Naše Gospe Lurdske po nacrtu ljubljanskog profesora Plečnika, a u Splitu su počeli gradnjom crkve Gospe od Zdravlja, po nacrtu ing. Horvata. Vjernici pripomažu da se sagrade ove dvije crkve te će, izgleda, brzo biti dovršena ova dva svetišta, a tako će i mnogi naći zarade u ovim vremenima. I to je jedan od razloga zašto su franjevci poduzeli da baš sada ziđu ove dvije crkve.

Rad prvog franjevačkog prošlogodišnjeg zagrebačkog kongresa. — U šibenskoj tiskari »Kačić« dotiskavaju se predavanja i rad prvog franjevačkog slavenskog kongresa koji je bio u rujnu 1935 u Zagrebu.

IZ STRANOG SVIJETA.

AUSTRIJA.

Smrt Mgr. E. Schöpfera. — Dne 12 aprila umro je u 78 god. u Innsbrucku Mons. Emilijan Schöpfer, profesor teologije i plodni pisac. Napisao je djela »Povijest Staroga Zavjeta«, »Biblija i znanost«, »Sv. Toma pobornik znanosti«. Osnovao je katoličke listove: »Brixener Chronik« i »Tiroler Volksblatt«. 1927 preuzeo je upravu socijalnog i političkog časopisa »Das Neue Reich« koji se je kasnije stopio sa časopisom »Schönere Zukunft«. Njegovom inicijativom 1907 god. osnovano je danas glasovito izdavačko poduzeće »Tyrolia«. Od 1895—1922 bio je zastupnik u tirolskom saboru, i u bečkom parlamentu od 1897—1927.

11 internacionalni kongres katoličkih liječnika. — 28. V.—2. VI. zasjedao je u Beču 11. internacionalni kongres katoličkih liječnika. Učestvovala je Belgija, Njemačka, Engleska, Francuska, Holandija, Švajcarska, Španjolska, Mađarska, U. S. A., Portugal, Britanske Indije, Kina i t. d. Predmet rasprava bio je 1. Koliko vrijedi eugenetika, osobito s obzirom na njezine aplikacije, kao n. pr. sterilizacija; 2. Liječničko sudjelovanje u misijama; 3. Trajna Internacionalna Organizacija Katoličkih Liječnika. Predavali su stručnjaci iz spomenutih zemalja. Posebno zanimanje pobudio je P. Gemelli sa raspravom: Nedostaci i nesigurnost eugenetike kao razlog zašto se ne može pripustiti preventivna sterilizacija. Upozorio je na sukob koji mora radi krivo shvaćene eugenetike nastati između pojedinaca i društva.

Petnaesti svjetski kongres »Pax Romana«. — Od 28. VI.—6. VII. zasjedati će u Salzburgu petnaesti kongres svjetskog katoličkog studentskog udruženja »Pax Romana«. Galvna tema biti će: »Misija katoličkih sveučilištaraca u savremenoj prosvjeti«.

BELGIJA.

25-godišnjica centralnog odbora za kat. nastavu. — Polovicom svibnja u svim belgijanskim mjestima slavljena je 25 godišnjica opstanka centralnog odbora za katoličku nastavu. Učenici svih katoličkih škola sa svojim nastavnicima skupili su se u crkvama i molili se za napredak katoličkih škola. Posebne svečanosti bile su u Liegeu, sjedištu Centralnog Savjeta, na kojima su učestvovali među ostalima, i ministri Schrijver i Warnagge. Ministar Warnagge naglasio je: Otac ne može reći da je izvršio svoju dužnost ako nije uzgojio svoje dijete. A nije ga uzgojio ako nije naučio poštovati zakon Božji prije svega. — Katolici su najenergičnije potvrdili svoje pravo na slobodu katoličkih škola.

CANADA

Darovi katol. učenjaka sv. Ocu Piju XI. — P. Dutilly, specijalista iz botanike i agrikulture već prije poklonio je sv. Ocu Piju XI dva

važna albuma sa veoma zanimljivim i rijetkim uzorcima flore: jedan sa Hudsonova Zalijeva i Barren Landa, a drugi iz predjela ledenoga artičkog oceana. Sada je poklonio sv. Ocu treći herbarij sa rijetkim primjercima flore iz predjela Mackenzie zalijeva. Sva tri se nalaze u Etnološkom Lateranskom Misijskom Muzeju.

Katolička universa i protestanti. — Katolička universa Sv. Franje Ksaverija u Antigonish na New Scotlandu razvija veliku djelatnost na ekonomskom socijalnom polju. Zastupnik u parlamentu u Ottawa gđica Janja Macphail, protestantkinja, govorila je o radu ovoga sveučilišta u najpohvalnijem tonu.

Katolička škola u Kanadi. — U Kanadi ima 1515 katoličkih udruženja. Prošle godine pohađalo je katoličke škole 594.560 učenika u 8069 škola u kojima naučava 6855 učitelja i 16610 učiteljica.

Država uzdržaje kat. privatne škole. — U državi Ontario prihvaćen je zakon koji daje pravo privatnim školama da ih država uzdržaje.

Medicinski fakultet i katol. moralka. — Dekan i profesori medicinskog fakulteta na universi Laval izdali su zajednički proglas u kom kažu da se nauka i praksa medicine moraju zasnivati na načelima kršćanske katoličke morálke. Posebice su naglasili neka pitanja.

ČEHOSLOVAČKA

Internacionalni katol. radio kongres. — U svibnju je održan drugi internacionalni katolički radio kongres. Prvi je bio u Amsterdamu u Holandiji. Pretresena su razna pitanja. O duhovnoj misiji radija u svijetu govorio je direktor Vatikanske radio stanice P. F. Soccorsi. Generalni direktor Bečkog »Ravag« Dr. O. Czeya govorio je o radiju kao o najkarakterističnijem sredstvu izražavanja i komunikacije XX vijeka. — Direktor B. C. I. R. Amsterdamskoga P. J. Dito govorio je o odnosu katolika prema radiju.. Krist je rekao: Hajdete i naučavajte sve narode. Danas to ne može biti bez radija. — O američkom radiju govorio je Dr Max Jordan evropski direktor »American Broadcasting Company«. A o radiju kao sredstvu za širenje znanosti i naobrazbe raspraljao je vicerektor Karlovog sveučilišta dr. J. Drachovsky. P. Speet iznio je rad katoličke radio stanice »Katholieke Radio Omroep« u Hilvensumu u Holandiji. Ova je stanica tako važna da joj je holandeska vlada povjerila da izrađuje holandeske svjetske radio programe.

Neuspeh kongresa »Slobodnih Mislilaca«. — Početkom travnja održan je u Pragu kongres »Slobodnih Mislilaca«. Uspjeh nije bio ni izdaleka kakav su očekivali. Ovaj je kongres pokazao da danas pogledi kod najvećih dijela Čeha nijesu oni kakvi su bili prije rata. Česi su se uvjerili da katolici nijesu proti narodu, već naprotiv da su najnarodniji ljudi. Stoga su krilatice t. zv. »Slobodnih Mislilaca« izgubile svaku važnost i još upaljuju samo kod veoma rijetkih. Osim

toga oni su se ujedinili sa ruskim »bezbošcima«, što je izazvalo veliko negodovanje i među mnogim slobodnim misliocima.

ENGLESKA

Katoličke škole u Engleskoj. — 1935 bilo je u Engleskoj i Walesu 89 katoličkih srednjih škola sa 26 780 učenika, dok je 1912—13 bilo 47 ovih škola sa 7088 učenika. 1935 bilo je 1230 osnovnih katoličkih škola, sa 396 652 učenika, a uzdržavala ih je engleska vlada, dok je 1912—13 bilo 1089 ovih škola sa 342 873 učenika.

Smrt katol. književnika. — 15 lipnja umro je glasoviti katol. književnik Gilbert Keyth Chesterton.

FILIPINSKI OTOCI

Novi Časopis Katoličke Akcije. — Izašao je prvi broj novog časopisa »The Philippines Commonweal«, službenog časopisa Katoličke Akcije za Filipinske otoke, i organa na kom će se izvješćivati o 33 međunarodnom euharistijskom kongresu koji će se držati u Manili u veljači 1937. Štampan je na engleskom i španjolskom jeziku.

FRANCUSKA

Šesti kongres katoličkih sveučilištarka. — Šesti kongres katoličkih sveučilištarka, pripravnica za profesorsku službu u srednjim školama bio je u Parizu u prvoj polovici travnja. Bio je veliki broj izaslanica sa svih universa, a bile su i predstavnice belgijanskih sveučilištarka.

55 kongres Ujedinjenja katoličkih društava. — Polovicom travnja u Marseille je održan 55 kongres Ujedinjenja katoličkih društava. U ovom Ujedinjenju začlanjeno je oko 10 000 društava. — Osobito treba istaći predavanje g. Dumaina o važnosti kazališta i kinematografa za katolički rad.

14 narodni kongres Udruženja za kršćansku ženidbu. — U Lilleu je zasjedao 14 narodni kongres Udruženja za kršćansku ženidbu. Predmet rada bio je: »Obiteljsko zvanje i priprava za ženidbu«. Najvažnija pitanja iz ovoga područja s obzirom na moderna vremena raspravili su gg. Villet, Tellier de Poncheville, Determine, gđa Camus, gđa Fauchille, Drouulers i Berne.

Smrt P. Tome Peguesa O. P. — U Daxu je iznenada umro P. Toma Pegues, O. P. Osnovao je časopis »La Revue Thomiste« i u njemu je napisao mnogo znanstvenih članaka. Među prvima upozorio je na modernističke zablude Loisya i drugova. Napisao je i drugih djela, među kojima je najvažnije »Literarni komentar Sume sv. Tome u 31 svesku«.

27 kongres direktora i inspektora slobodne nastave. — 27 kongres direktora i inspektora slobodne nastave bio je u Parizu polovicom svibnja. Govorili su Delom, Quinet, Vittoz, Reviers, Quinard,

Gaillard, Descamps i senator Gautherd. U 12 000 katoličkih slobodnih škola ima 29 000 učitelja i preko milijun učenika. Te su škole tako posjećene da u tolikim mjestima državne škole nemaju nijednoga učenika.

HOLANDIJA

Holandezi u misijama. — 1935 bilo je u misijama 6597 Holandeza. To znači da prosječno na 580 katolika spada jedan misionar. Misijske sekcije zasnovane su i na svim katoličkim holandeskim školama.

12 godišnjica universe u Nimegue. — Prigodom 12 godišnjice universe u Nimegue rektor Dr van Welie držao je svečano predavanje o nauci Crkve o ženidbi: o njezinim dispozicijama s obzirom na ženidbene zapreke, o njezinom zakonodavstvu i nauci o jednakosti prava muža i žene, te o ženidbenoj nerazriješivosti. Isporedba sa rimskim i germanskim pravom, sa teorijama njemačkih protestanata i njem. filozofa daje ovom predavanju oznaku strogo znanstvene studije, koja zaslužuje svaku preporuku. (»Kerk en huwelijk«. Nimegue, Dekker et Van de Vegt, 1935. str. 32).

Prevod sv. Pisma. — P. Laetus Himmelreich, franjevac preveo je sv. Pismo na holandeski jezik pod naslovom »De Katolieke Bijbel«, a izaći će u Holandiji i Belgiji kod Beyaerta.

INDIJA

Novi katolički časopis. — U Karachi počeo je izlaziti katolički časopis pod naslovom »The Clarion« mjesto dosadašnjega časopisa »The Voice«, koji neće dalje izlaziti.

ITALIJA

Katolički sveučilištarci i Katolička Akcija. — I ove godine sastali su se katolički sveučilištarci od 13—25 travnja u Como, Treviso, Perugia, Salermo sa dvostrukim ciljem: da naglase neke točke tako važne u studentskom katoličkom životu i da nađu što zgodniji način za najtjesnije sarađivanje katoličkih udruženja na svim sveučilištima.

13 Misionska Sedmica. — 13 Misionska Sedmica bila je u Bari od 16—21 rujna 1935. Proučavane su poganske religije, savremeno židovstvo, muhamedanstvo, istočne crkve, odnos među katoličkom akcijom i misionskom akcijom.

NJEMAČKA

Smrt prof. Reinholda Seeberga. — 23 listopada 1935 umro je u Ahrenshoop prof. Reinhold Seeberg naročito poznat sa djela »Dogmengeschichte« (1895 u 4 sv.), u kojoj se osobito bavi srednjim vijekom. Osim toga napisao je: »System der Ethik« (1920) i »Christliche Dogmatik« (1924—25).

Energično pismo njemačkih biskupa. — Njemački su biskupi opet u svibnju najenergičnije naglasili prava katolika i katoličkih roditelja

na katolički uzgoj djece. Naredili su da se u svim biskupijama od 27 travnja do 3 svibnja organizira propaganda za katoličku školu i uzgoj.

KINA

Odlikovanje P. Piela S. J. — P. Piel direktor Muzeja Heude šanghajskog katoličkog sveučilišta primio je nagradu Passet od »Société Entomologique de France«.

POLJSKA

Katolički sveučilištarci u Chestohowi. — Preko 10 000 katoličkih sveučilištaraca došlo je 4 svibnja da se pokloni Bl. Dj. Mariji u Chestohowi. Izrekli su zajedničku molitvu u kojoj je među ostalim i ovo: »O velika Majko Boga-Čovjeka, Presveta Djevice, mi mladi sveučilištarci skupljeni ovdje iz sve Poljske... Tebe o Majko Božja izabiremo za vječnu Majku i pokroviteljicu Poljske Sveučilišne Mladeži... Obećajemo Kristu Kralju i Tebi Našoj Kraljici da ćemo uvijek i nepokolebivo vjerni biti sv. vjeri i crkvi Katoličkoj.«

ŠVAJCARSKA

Kongres ujedinjenja Katol. učitelja. — U svibnju je održan kongres Ujedinjenja Katoličkih učitelja u Švajcarskoj. Kongres je zasjedao u Ilanzu, u učestvovao je i Mgr Lorenz, biskup u Churu i Prof. Ignacij Fürst, generalni predsjednik Udruženja švajcarskih katoličkih učitelja. Kantonalne sekcije poslale su svoje delegate. Udruženje broji 700 članova.

CHRONIQUE RELIGIEUSE EN YOUGOSLAVIE

Le 100-anniversaire de la fondation de l' Association de la Jeunesse Catholique de Zagreb (Z. D. M. Z.). — L' Association de la Jeunesse Catholique de Zagreb a célébre son 100 anniversaire au mois de mai dernier (21—24). C' est la première association littéraire croate. L' Association depuis sa fondation avait un double but devant les yeux: donner une vraie culture religieuse au peuple et deuxièmement eveiller dans le peuple sa conscience nationale croate. Pendant cette période de 100 ans l' Association a fait tout pour réaliser ce but. Un nombre immense de savants et d' écrivains croates a pris sa première formation dans cette Association. Elle a créé aussi un très grand nombre d' écrivains avec la profonde conscience croate et catholique. Sans leur travail on ne pourait concevoir l' état de la conscience croate, si éveilléé aujourd' hui. Ce que l' Assotiation est au peuple croate on a pu voir par les dernièrers fêtes: toutes les associations religieuses et culturelles croates ainsi que d' autres personalités se sont unies avec l' Association de Zagreb pour témoigner leur sympathie en même, temps que leur reconnaissance pour tout ce que l' Association a fait pour l' Eglise et la patrie.

Un ouvrage d' un savant catholique. — A l' occasion des fêtes solennelles, mentionées ci-dessus M. le Dr. Zimmermann, professeur à Zagreb a preparé un uovrage de fond: Philosophie et religion. L' Association de la Jeunesse Catholique a édité cet ouvrage comme elle en a édité boucoup d' autres.

L' exposition de Terre Sainte à Zagreb. — Au mois d' avril est terminée l' exposition de Terre Sainte organisée à Zagreb. L' exposition était très bien organisée et elle a été visitée par une foule immense de peuple.

La francmaçonnerie en Croatie. — Les éditions de »Mosk« (Libraire sociale moderne) a édité plusieurs brochures sur l' oeuvre antipatriotique, désastreuse et néfaste de la francmaçonnerie en Croatie. Tout y est fondé sur des documents inédits qui ont éveilé un interès très vif.

La construction de la grande basilique en l' honneur de Notre Dame de Lourdes. — Les franciscains de la Province du Très Saint Rédempteur ont commencé de construir la basilique monumentale à Zagreb en l' honneur de Notre Dame de Lourdes. Le 25 mars, jour de la bénédiction de la pierre fondamentale, 20 000 personnes ont été présentes.

La part croate dans l' exposition mondiale de la presse catholique au Vatican. — A l' exposition mondiale de la presse catholique au Vatican sont représentées 69 revues et journaux catholiques croates, 51 revues et journaux slovenès, et 14 autres revues et journaux catholiques de la Yougoslavie.

Le 80 anniversaire de Sa Sainteté le Pape Pie XI. — Le 80 anniversaire du Saint Père Pie XI a été célébré dans toute la Croatie. L' institut théologique des franciscains à Makarska l' a célébré tout particulièrement. Les étudiants de théologie ont préparé une académie solennelle pour cette occasion.

Kratke ocjene knjigâ poslatih uredništvu

Pušić Mgr. Miho, biskup, Specijalizirani pokreti Katoličke Akcije. Str. 47. Naručuje se kod Knjižare Hrvatske Prosvjete, Zagreb; kod Hrvatske Knjižare Split, ili kod Biskupskog Ordinarijata Hvar. 3. din. — Veoma dobar prikaz i rasprava o pokretu kat. radnika i kat. seljaka u Belgiji. Osobito važno za vođe Katoličke Akcije.

Mišić fra Alojzije, biskup, Korizmena poslanica za 1936 god. O sv. vjeri, svetkovanju nedjelje, o ljubavi prema bližnjemu i prema Bl. Dj. Mariji.

Pušić Mgr Miho, biskup, Pastirsko pismo za 1936 god. Apostolat Katoličke Akcije. Leonova Tiskara, Split. Izdala knjžnica »Zvijezda Mora«, Hvar. — Zašto i kako ćemo biti katolički apostoli svi, osobito katolički svjetovnjaci. Potrebno onima koji rade u katoličkoj Akciji.

Srebrnić Dr Josip, biskup, O sv. Potvrdi kao sakramentu apostolata Katoličke Akcije. Pastirsko pismo za korizmu 1936.

Kalendar Srca Isusova i Marijina, 1936. Naklada Glasnika Srca Isusova, Zagreb. Naš omiljeli kalendar!

Dujmović O. Josip, Knjiga o beskrajnoj ljubavi. Iz spisa S. A. Margarete Claret de la Touche. St. 168. Narudžbe prima: Vjesnik Počasne Straže, Preko (Sjeverna Dalmacija) Din 13. — Djelce napisano za svakoga osobito za svećenike. Onaj koji ga čita osjeća kako je ljubav Božja zaista beskrajna, te će se naučiti da se i on sasvim preda ovoj velikoj ljubavi i bude sretan.

Hren Dr Dragutin, Najveći prijatelj. Izdaje Jeronimsko svijetlo, Zagreb. din 1.— Svećenik nam je potreban netom se rodimo, neprestano za života i na smrti. Stoga nam je on najveći prijatelj. O tom će nas poučiti ova lijepa knjižica.

Kniewald dr Dragutin, Sveta Misa. Četvrto izdanje. Knjige Katoličkog života. Zagreb 1935. Din. 3.— Priručnik kako ćeš pobožno slušati sv. Misu, jutarnje i večernje molitve i molitve za sv. Ispovijed i sv. Pričest.

Sučević Josip, Abesinija. Izdanje Jeronimskog svijetla, Zagreb. din. 1.— Knjižica upućuje o svim abesinskim prilikama u glavnim potezima. Danas je aktuelno.

Pušić Miho, Od ropstva do slobode. Izd. Jeronimsko svijetlo, Zagreb. din. 1.— Jedini Spasitelj je donio pravu slobodu, i samo kršćanstvo oslobađa od ropstva. Ko ljubi slobodu neka pročita ovu knjižicu.

Gospin Plač. Izd. Jeronimsko Svijetlo. Din 1.— Riječi i melodije kako se u raznim našim krajevima u korizmi pjeva Gospin plač.

Što je masonerija? Izd. Mosk, Zagreb Trenkova ul. 1. din. 3.— Što su masoni i što su sve oni nanijeli čovječanstvu.

Masonerija u Hrvatskoj. Izd. Mosk, Zagreb. din 3.— Veoma zanimljivi podaci kako su nastali i što su masoni kod nas. Kako su nas i komu su nas davali.

Ave Marija. Kalendar za 1936. Izdali slovenski frančiškani Severne Amerike. »Edinost« Publiching Co. 1849 W. Cermak Rd., Chicago, Ill.

Misijski Kalendar sv. Petra Klavera. 1936. Zagreb, Draškovićeva ul. 12. Din 5.— Kao i svake godine kalendar bogat zanimljivim sadržajem iz misijskih zemalja.

Matasović A., Lijepa Naša. Gluma u 1 činu o postanku hrvatske himne. Za 7 muških lica. Scenerija jednostavna. Izd. Jeronimske knjižnice društvene pozornice. Zagreb, Trg Kralja Tomislava 21. Din. 10.— Izdašna pučka gluma popunja dosadašnji manjak u našim rodoljubnim slavama.

Actes de S. S. Pie XI. Encycliques, Motu Proprio, Brefs, Allocutions, Actes des Dicastères ect. Tome V. (Année 1929—1 semestre). Bonne Presse, Paris, 1934. Latinski ili talijanski tekst akta Pija XI. sa francuskim prijevodom.

Brenon A., Celui qui nous aima. St. 212. Bonne Presse, Paris, 1935. Fr. 7.— Lijep priručnik za prve petke ili za mjesec lipanj posvećen Presv. Srcu.

Delcourt Joseph, Deux Saints Anglais: John Fischer (1459—1535). Thomas More (1478—1535) Str. 125. Bonne Presse, Paris, 1935. Fr. 3.50.— Uzori katoličke vjernosti Namjesniku Kristovu J. Fischer, biskup iz Rochestera, i T. More, kancelar Henrika VIII. Oba su poginula za sv. vjeru.

Lettre à une supérieure religieuse au sujet d' un decret pontificale. Traduit de l' italien par A. E. Gautier. Str. 129. P. Téqui, Paris 1936. Fr. 6.— Uputa o sv. Ispovijedi i sv. Pričesti, osobito za redovnice.

Testu, Le Chanoine H. Chaumont. Str. 71. P. Téqui, Paris, 1936.— Zanosan životopis jednog revnog svećenika, ustanovitelja triju redovničkih zadruga: Kćeri, Svećenika, Sinova sv. Franje Saleskoga.

Duverné René, Quand la tête est droite. Str. 53. P. Téqui, Paris, 1935. Fr. 2.50.— (Collection: Vérité). Život jedne kršćanske obitelji.

Delaporte P. A., Imitation de Saint Vincent de Paul. Ses maximes et ses exemples. Str. 332. P. Téqui, Paris, 1936. Fr. 6.— Kako urediti život prema nauci i primjeru sv. Vinka Paulskoga. Veoma lijepa knjižica za svećenike.

Pensées choisies de Pascal. Préface et introduction par E. Crette. Str. 81. P. Téqui, Paris, 1936. Fr. 1.50.— Neke izabrane misli iz Pascalova djela »Pensées«.

Devotionale pii clerici et religiosi a D. Germano Prado collectum et digestum. Str. 416. Marietti, Torino, 1935. Lit. 7.— Priručnik molitava iz sv. Pisma, sv. Otaca, liturgije i drugih starih crkvenih izvora.

Ritus pro ordinibus conferendis ex Pontificale Romano ad utilitatem clericorum. Str. 117. Marietti, Torino, 1935. Lit. 1.— Zgodan i jeftin priručnik za primanje sv. Redova. U njemu su svi obredi iz Pontifikala.

Runolist. Kalendar za 1936. Zagreb. Naručuje se kod Glasnika Presv. Srca Isusova. — Kalendar veoma bogata, zanimljiva i poučna sadržaja.

Knjižnica „Nove Revije"

Knj. 1. Crnica Dr. O. A., Kulturno značenje 1000-godišnjice hrvatskoga kraljevstva. Cijena Din. 3.—

Knj. 2. Eterović Dr. O. K., Slavni borac za hrvatsku misao Fra Filip Grobovac. Njegov život, rad i stradanje. Cijena Din. 20.—

Knj. 3. Petrov Dr. O. S., Moderni konvertiti. Cijena Din. 6,50

Knj. 4. Rogošić Dr. O. R., Sadanje stanje Srpske Crkve. Cijena Din. 10.—

Knj. 5. Guberina Dr. O. A., Katolicizam u kršćanskoj starini. Cijena Din. 4.—

Knj. 6. Orelovsky M., Zadaća hrv. Orlovstva. Cijena Din. 4.—

Knj. 7. Jelenić, Dr. O. J., Problem dolaska Franjevaca u Bosnu i osnutka bosanske vikarije. Cijena Din 6.—

Knj. 8. Brkaš Dr., Svećenik i žena. Cijena Din. 4.—

Knj. 9. Stipančić J., Dalmacija i Herceg-Bosna. — Dobiva se kod pisca: Sarajevo, Terezija ul. 62. I.

Knj. 10. Kržanić Dr. O. K., Učitelj kat. socijalne politike. Cijena Din. 4.—

Knj. 11. Butmi-Tomić, Krvave osnove ili Protokoli Sionskih Mudraca. Cijena Din. 10.—

Knj. 12. Šimrak Dr. J. Crkvena Unija. Dobiva se kod pisca: Zagreb Kaptol 27. Cijena Din 10.—

Knj. 13. Eterović Dr. O. K., Franjevačka Provincija Presv. Otkupitelja. Cijena Din. 10.—

Jubilej sv. Franje — Jubilarni Br. 1926. Din. 30.—

Pijo XI. i papinstvo — Jubilarni Br. N. R. 1929. Din. 60.—

Godišnjaci Nove Revije I—XI (1922—1932) svaki po Din. 60.— Svi skupa Din 500.—

Dobivaju se kod UPRAVE »NOVE REVIJE«, MAKARSKA.

Kod uprave »Nove Revije« može se dobiti: Bog, čovjek, religija od Dra Bože Vuco. Str. 227, Din. 20.—

Odgovorni urednik i predstavnik izdavača: O. *Špiro Živković* — Šibenik ul. Fra Andrije Kačića 97 — Izdaje: Konsorcij „Nove Revije", Makarska (O. A. Cikojević), Tiskara „Kačić" — Šibenik (O. B. Buljević)